

De deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

Een onderzoek naar de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden en de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

Myrthe Mulder

Universiteit Utrecht, 7 augustus 2015

Afbeelding colofon: Lindeman, T. (2014). The sharing economy. Verkregen van:
<http://www.montrealgazette.com/business/sharing+economy/9674465/story.html>

Auteur: Myrthe Mulder
Student nummer: 3641643
Product: Masterscriptie
Aantal studiepunten: 22,5 ECTS
Opleiding: Economische Geografie
Onderwijsinstelling: Universiteit Utrecht
Faculteit: Geowetenschappen
Begeleider: Martijn Smit
Datum: 7 augustus 2015

Universiteit Utrecht

Voorwoord

De deeleconomie is een veelbesproken onderwerp in artikelen, blogs en columns op het internet en in de krant. Vooral de afgelopen periode kon de nieuwslezer nauwelijks om de discussies over Uber en Airbnb heen. Een aantal jaren geleden wisten mensen nauwelijks af van de deeleconomie. Ik had eerlijk gezegd tot een aantal maanden geleden nog nooit van de deeleconomie gehoord.

De deeleconomie is een nieuw, groeiend economisch verschijnsel dat alle delen van de samenleving, het bedrijfsleven en overheden kan raken. Persoonlijk verdiep ik mij graag in onderwerpen die maatschappelijk relevant zijn en die ook impact kunnen hebben op mijn persoonlijke leven. Eén plus één is twee, dus mijn scriptie onderwerp lag vast.

De eerste vraag die dan ook in mij opkwam toen ik had bedacht dat de deeleconomie mijn scriptie onderwerp zou gaan worden was dan ook “Hoe heeft de deeleconomie kunnen ontstaan?” Welke factoren hebben er toe geleid dat mensen niet meer enkel delen op de traditionele manier maar via online deelplatforms? Het delen van de alom bekende ‘suikerpot van de buurvrouw’ komt iedereen bekend voor, maar tegenwoordig kunnen ook huizen, auto’s en zelfs huisdieren worden gedeeld met elkaar. Als economisch geograaf kwam bij mij daarna ook gelijk de vraag op: waar en wie participeren in activiteiten binnen de deeleconomie? Door een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve data heb ik deze twee vragen kunnen beantwoorden. De resultaten van dit onderzoek kunt u lezen in dit rapport dat voor u ligt.

Gedurende het schrijven van dit onderzoek, was ik daarnaast de gelukkige stagiair op de economische afdeling van de ambassade in Londen. Doordat ik mijzelf vijf maanden lang inwoner van de stad Londen mocht noemen is dit onderzoek gefocust op het Verenigd Koninkrijk. De combinatie van werken op de ambassade in een internationale omgeving en zelfstandig onderzoek doen naar de deeleconomie heeft mij veel ervaring op zakelijk- en persoonlijk vlak opgeleverd. Het schrijven van een scriptie in een zakelijke werkomgeving één dag per week zorgde ervoor dat ik iedere vrijdag vol goede moed en met veel enthousiasme dook in de materie van de deeleconomie. Hierbij wil ik dan ook mijn collega’s op de ambassade bedanken voor de mogelijkheid die zij mij boden om mijn scriptie gedurende de stageperiode te schrijven.

Afbakening van het onderzoek, hoofd- en deelvragen opstellen en een gestructureerd onderzoek op papier zetten zijn niet de makkelijkste klussen. Door de kritische, maar positieve en opbeurende reacties van begeleider Martijn Smit heb ik deze moeilijke onderdelen van het schrijven van een scriptie goed en enthousiast doorlopen. Een ding is zeker, door de positieve kijk van Martijn op mijn scriptie is het maar mooi gelukt om naast een fulltime stage mijn scriptie eerder dan verwacht in de zomer van 2015 in te leveren. Bedankt daarvoor.

Tot slot wil ik alle mensen die een gesprek met mij wilde voeren bedanken voor hun medewerking, tijd, enthousiasme en interessante uitspraken.

Myrthe Mulder

Utrecht, augustus 2015

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting.....	10
1.1 Aanleiding	12
1.2 Onderzoeksvragen.....	14
1.3 Maatschappelijke relevantie	16
1.4 Wetenschappelijke relevantie	17
1.5 Leeswijzer	18
2. Theoretisch kader	19
2.1 Definities van de deeleconomie	19
2.2 Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden	22
2.2.1 Technologische context.....	22
2.2.2 Sociale context.....	23
2.2.3 Economische context.....	23
2.2.4 Geografische, locatiespecifieke kenmerken	24
2.2.5 Rol van de overheid	25
2.3 Conclusie en conceptueel model	27
3. Onderzoeksmethoden	28
3.1 Inleiding.....	28
3.2 Selectie onderzoekseenheden	28
3.3 Verdeling onderzoekseenheden	28
3.4 Gebiedsbeschrijving Verenigd Koninkrijk.....	29
3.4.1 Leeds.....	30
3.4.2 Manchester	31
3.4.3 Brighton	31
3.4.4 Milton Keynes.....	31
3.5 Dataverzameling methode	32
3.5.1 Kwantitatieve onderzoeksmethode.....	32
3.5.2 Kwantitatieve dataset onderzoeksinstituut Nesta	32
3.5.3 Kwalitatieve onderzoeksmethode.....	32
3.5.4 Semigestructureerde interviews.....	33
3.6 Kwaliteit van kwalitatief onderzoek.....	33
3.7 Beperkingen van kwalitatief onderzoek	34
3.8 Verwerking en analyse van interviews.....	34
3.9 Conclusie methode	34
4. De deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk	37

4.1	Inleiding	37
4.2	Definities van de deeleconomie	37
4.3	Vormen van de deeleconomie	38
4.3.1	Sociaal ondernemerschap versus de deeleconomie	38
4.3.2	Delen op traditionele wijze versus delen via online platforms.....	40
4.3.3	Delen op lokaal niveau versus delen op wereldwijd niveau	41
4.3.4	Delen tegen betaling versus delen zonder een betaling.....	41
4.4	Het succes van de deeleconomie	42
4.4.1	Het succes van de deeleconomie voor bedrijven binnen de deeleconomie.....	42
4.4.2	Het succes van de deeleconomie voor het collectief.....	42
4.5	Gevolgen van de deeleconomie.....	42
4.6	De toekomst van de deeleconomie.....	43
4.7	Conclusie deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk.....	44
5.	Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden.....	45
5.1	Inleiding.....	45
5.2	Internettechnologie.....	45
5.3	Mobiele apparatuur.....	46
5.4	Kosten en gemak	46
5.5	Behoeftte om collectief samen te werken en elkaar te leren kennen.....	46
5.6	Milieu- en sociale overwegingen	47
5.7	Mensen betrekken bij de deeleconomie en stimuleren om deel te nemen.....	47
5.8	Vertrouwen.....	48
5.9	Nabije netwerken en sociaal kapitaal.....	49
5.10	Overheidsregulering.....	50
5.11	Conclusie factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden.....	51
6.	De ruimtelijke spreiding van de deeleconomie.....	52
6.1	Inleiding.....	52
6.2	Demografische spreiding van de deeleconomie via en zonder internet.....	53
6.3	Demografische spreiding van de deeleconomie via internet.....	55
6.4	Ruimtelijke spreiding van de deeleconomie met en zonder internet	57
6.4.1	Een vergelijking tussen participatie in de deeleconomie in stedelijke en rurale gebieden	57
6.4.2	Een vergelijking tussen participatie in de deeleconomie in Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland	59
6.4.3	Een vergelijking tussen participatie in de deeleconomie in 12 regio's.....	61
6.5	Verklaringen voor geografische verschillen van participatie in de deeleconomie.....	63
6.6	Conclusie ruimtelijke spreiding in het Verenigd Koninkrijk.....	65

7.	Regulering door de nationale overheid en steden.....	67
7.1	Inleiding.....	67
7.2	Huidige rol van de nationale overheid en steden.....	67
7.3	Gewenst beleid.....	74
7.4	Conclusie huidig en gewenst nationaal en gemeentelijk beleid.....	75
8.	De deeleconomie in Nederland.....	77
8.1	Inleiding.....	77
8.2	Definities van de deeleconomie.....	77
8.3	Vormen van de deeleconomie.....	77
8.4	De factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden.....	78
8.4.1	Internettechnologie.....	78
8.4.2	Behoefte om collectief samen te werken.....	79
8.4.3	Delen is menselijk.....	79
8.4.4	Economische crisis.....	79
8.4.5	Kritieke massa.....	80
8.4.6	Ondernemerscultuur.....	80
8.5	Toekomst van de deeleconomie.....	80
8.6	Beleid gemeente Amsterdam.....	81
8.7	Gewenste rol overheid.....	82
8.8	Conclusie deeleconomie in Nederland.....	83
9.	Discussie, conclusie en aanbevelingen.....	84
9.1	Inleiding.....	84
9.2	Discussie: terugkoppeling naar de wetenschappelijke literatuur.....	84
9.2.1	Definities en verschillende vormen van de deeleconomie.....	84
9.2.2	Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden.....	85
9.2.3	Nabijheid en netwerken.....	85
9.2.4	Ruimtelijke spreiding.....	86
9.2.5	Beleid en regulering.....	87
9.3	Conclusie.....	87
9.4	Beleidsaanbevelingen.....	89
9.5	Reflectie op de onderzoeksmethode.....	90
9.6	Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	91
10.	Referenties.....	92
11.	Lijst van figuren en tabellen.....	96

Samenvatting

Aanleiding en vraagstelling

Het aanbieden van spullen en diensten via online platforms, waardoor consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen is een wereldwijd opkomend economisch verschijnsel (Barry & Caron, 2014; Belk, 2013; Botsman & Rogers, 2010; McArthur, 2015; Owyang et al., 2013; PWC, 2015). Het onderzoek van Benita Matofska (2015) toont aan dat de deeleconomie zich de eerste zeven jaar sinds haar ontstaan wereldwijd heeft ontwikkeld tot een markt ter waarde van 15 miljard pond. De deeleconomie is sneller gegroeid dan Facebook, Google en Yahoo, die gezamenlijk een marktwaarde van 11 miljard pond hadden in de eerste jaren. Ook in het Verenigd Koninkrijk groeit de deeleconomie snel. Het Verenigd Koninkrijk zet grote stappen, zowel op het gebied van onderzoek als op het gebied van regulering en beleid ten aanzien van de deeleconomie (Department for Business, Innovation & Skills, 2015; Nesta, 2015). De deeleconomie is een snelgroeiend fenomeen, maar weinig is bekend over de factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie en welke demografische groepen en op welke geografische locaties het meeste participeren in de deeleconomie. Vandaar dat deze studie ingaat op die thematiek, aan de hand van de volgende centrale vraag:

“Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie en wat is de ruimtelijke spreiding van deze sector in het Verenigd Koninkrijk?”

Theorie en aanpak

Ten eerste is een literatuurstudie gedaan, die heeft geresulteerd in een overzicht van verschillende definities en vormen van de deeleconomie, factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden, locatiespecifieke kenmerken die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van participatie en de invloed van beleid en regulering. Daarna is voornamelijk empirisch kwalitatief en kwantitatief onderzoek uitgevoerd in het Verenigd Koninkrijk en in beperkte mate kwalitatief onderzoek in Nederland. Het doel van dit onderzoek is namelijk enerzijds een uiteenzetting te geven van het ontstaan, de definitie, de ruimtelijke spreiding en beleid en regulering in het Verenigd Koninkrijk en anderzijds deze kennis te vertalen naar beleidsaanbevelingen voor de Nederlandse nationale overheid, steden en oprichters van de deeleconomie. De deeleconomie heeft namelijk een grote sociale impact, waardoor het economische fenomeen relevant wordt voor beleidsmakers (EU Environment, 2013).

Bevindingen

Uit het empirische onderzoek blijkt dat het vormen van een definitie van de deeleconomie een lastig proces is geweest in het Verenigd Koninkrijk. Deze zoektocht naar een definitie is lastig, omdat een definitie zowel alles moet bevatten maar ook rekening moet houden met het feit dat de deeleconomie groeit, verandert en divers is. Ook in Nederland is het vormen van een definitie geen eenvoudige kwestie geweest. In het licht van bestaande literatuur over de deeleconomie kan, ondanks de moeilijke zoektocht naar een definitie, gesteld worden dat deze studie overeenkomt met de gehanteerde definities van de deeleconomie in de literatuur (Belk, 2013; Frenken et al., 2014; Stokes et al., 2014). Ondanks verschillende definities blijkt dat in geen enkele definitie onderscheid gemaakt wordt tussen delen waarbij een geldtransactie plaatsvindt en het delen waar geen geld bij gemoeid is. Bij alle definities wordt wel erkend dat het delen op zichzelf niet nieuw is, maar dat internettechnologie de schaal waarop delen gebeurt vergroot.

Deze studie bevestigt ook de literatuur over de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. In de literatuur was een onderscheid te maken tussen veranderde technologische, sociale- en economische factoren die zijn aan te wijzen. De meest genoemde factor die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloedt heeft is internettechnologie. De veranderde technologische, sociale- en economische context kan een verklaring zijn voor de mensen die gebruik maken van de deeleconomie. Uit het kwantitatieve onderzoek van Nesta (Stokes et al.,

2014) blijkt namelijk dat 64 procent van de Britse bevolking participeert in de deeleconomie. Echter is het een lastige kwestie om te stellen dat de veranderde technologische context voldoende aanleiding vormt om het ontstaan van de deeleconomie via online platforms te bevestigen. Van het totaal aantal dat participeert in de deeleconomie, gebruikt namelijk slechts 25 procent een online deelplatform (Stokes et al., 2014, p. 25).

Nabijheid en netwerken zijn van belang voor het ontstaan en de ontwikkeling van bedrijven (Balland et al., 2015; Boschma, 2005; Breschi & Lissoni, 2009). De verwachting op basis van deze literatuur was dan ook dat in steden de participatie in de deeleconomie hoger zou liggen dan in rurale gebieden. Bij de deeleconomie speelt enerzijds geografische nabijheid geen rol voor bedrijven die opereren op internationaal niveau. Zij werken wereldwijd samen met partners en communiceren met gebruikers via internet. Echter speelt geografische nabijheid wel een rol bij bedrijven waar men op lokaal niveau producten en/of diensten uitwisselt. Een genuanceerd verschil blijkt te bestaan wanneer naar het gebruik van de deeleconomie tussen stedelijke en rurale gebieden, tussen Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland en tussen de twaalf bestuurlijk erkende regio's wordt gekeken. Uit alle drie de ruimtelijke analyses blijkt dat de sector 'kleding- en accessoires' de populairste sector is om deel te nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie. Binnen deze sector was vervolgens ook op alle drie de schaalniveaus de manieren 'gratis kleding weggeven of doneren' het populairste. Niemand gaf hierbij aan dat zij spullen en diensten lenen van, ruilen met en uitlenen aan mensen die zij niet kennen. Dit duidt op een extra bevestiging dat de deeleconomie niet enkel plaatsvindt via online platforms. Nabijheid en een netwerk tussen gebruikers onderling speelt een cruciale rol bij bepaalde activiteiten binnen de deeleconomie. Aansluitend hierop wordt ook niet aan de verwachting voldaan dat mensen die woonachtig zijn in steden, vanwege een betere toegang tot het internet en de grotere populatie jongeren, meer gebruik maken van het internet ten opzichte van mensen die woonachtig zijn in rurale gebieden. Dit bevestigt de nuance verschillen tussen de regio's.

Allen en Berg (2014; p. 2) en Barry en Caron (2014) stellen in hun artikel dat overheden wet- en regelgeving kunnen wijzigen en condities kunnen creëren voor de deeleconomie. Deze wet- en regelgeving moet volgens hen stimulerend zijn. Uit dit empirische onderzoek is gebleken dat de Britse nationale overheid zowel actief als reactief beleid voert ten aanzien van de deeleconomie. De Britse steden voeren hoofdzakelijk reactief beleid. Overheden zien de deeleconomie als een onderdeel van het bredere landelijke- en gemeentelijke beleid van stimulering van start-ups, economische ontwikkeling ondersteunen en het leveren van voordelen voor de lokale bevolking. Zowel op nationaal als op lokaal niveau wordt gesteld dat de deeleconomie niet belemmerd moet worden, gezien de voordelen die het oplevert. In Nederland wordt hoofdzakelijk ook reactief beleid gevoerd. De gemeente Amsterdam stelt zich actief op, onder meer door het schrijven van een positiepaper, gesprekken te voeren met bedrijven binnen de deeleconomie en de ruimte te geven aan allerlei deeleconomie initiatieven binnen bepaalde kaders. Overheden in het Verenigd Koninkrijk en in Nederland maken stimulerend beleid ten aanzien van de deeleconomie.

Aanbevelingen

Beleidsmakers zouden het gebruik van de deeleconomie onder de eigen bevolking kunnen stimuleren. De deeleconomie levert een aantal voordelen op voor steden en dorpen die met gemeentelijke diensten niet bewerkstelligd hadden kunnen worden. De deeleconomie is bijvoorbeeld goed voor de sociale cohesie in de wijk. Aansluitend hierop werkt het stimulerend als wet- en regelgeving versoepeld wordt en ondersteunend werkt voor activiteiten binnen de deeleconomie die voordelen opleveren. Ten derde kunnen zij bepaalde wet- en regelgeving opleggen wanneer de deeleconomie nadelen oplevert. De nationale overheid en steden kunnen als organisatie zelf actief deelnemen aan activiteiten binnen de deeleconomie. De aanbevelingen voor vervolgonderzoek zijn vooral gericht op het uitvoeren van een gedetailleerder geografisch onderzoek. In vervolgonderzoek kan worden ingegaan op de verklaringen van de geografische spreiding van de deeleconomie.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De deeleconomie is een snelgroeiend fenomeen, zowel in Nederland als daarbuiten (Frenken, Meelen, Arets, & Van de Glind, 2015; ShareNL, 2015). Wereldwijd bieden meer dan één miljoen mensen hun huis aan via het online platform Airbnb, waaronder velen in Nederland (Frenken et al., 2015).

Ook in het Verenigd Koninkrijk (VK) is de deeleconomie een snelgroeiend fenomeen is. Het VK zet grote stappen, zowel op het gebied van onderzoek als op het gebied van regulering en beleid ten aanzien van de deeleconomie (Department for Business, Innovation & Skills, 2015; Nesta, 2015). Een van de grootste stappen die de nationale overheid in het Verenigd Koninkrijk heeft gezet is dat zij de deeleconomie heeft erkend en haar actief bevordert (Department for Business, Innovation & Skills, 2015). De Britse overheid heeft Debbie Wosskow, oprichter en CEO van Love Home Swap en deeleconomie expert, een onafhankelijk onderzoek laten uitvoeren naar de ontwikkeling van de deeleconomie en de gewenste rol van de overheid daarin (Wosskow, 2014). Op basis van kwalitatief onderzoek heeft zij het rapport 'Unlocking the sharing economy: an independent review' uitgebracht in november 2014. Een groot deel van de dertig aanbevelingen worden erkend en ondersteund door de nationale overheid. Matthew Hancock, Minister of Business, Enterprise and Energy herkent ook de trend dat de deeleconomie zich sterk aan het ontwikkelen is in het Verenigd Koninkrijk. In een artikel op *business news* geschreven door Zen Terrelonge (2015) stelt de Minister: *"The UK is at the forefront of the sharing economy. We were the first government to commission an independent review of the sector and we are actively looking for barriers to remove where they are stopping people from sharing their assets."* Minister Hancock waardeert het initiatief en zegt in hetzelfde artikel op de website van Business News ook wets hervormingen te willen doorvoeren: *"Whether it's reforming the law on short-term letting in London or supporting the expansion of sharing economy businesses in any sector, we are there by your side because we support enterprise and innovation, and the breaking down of old business models to help consumers get a better deal"* (Terrelonge, 2015). Dit citaat illustreert dat de nationale overheid van het Verenigd Koninkrijk de deeleconomie ondersteunt, omdat zij ondernemerschap en innovatie ondersteunen.

Wereldwijd gezien is de deeleconomie ook een fenomeen dat zorgt voor een significante sociale verandering. Het economische verschijnsel is namelijk enerzijds een rendabele investeringsmogelijkheid en draagt daarmee bij aan de wereldwijde economie in termen van geld. Anderzijds is de deeleconomie tegelijkertijd ook een duurzaam economisch systeem. De deeleconomie focust zich niet op toenemende consumptie en het vasthouden aan eigendom. Het richt zich namelijk op het uitwisselen en beschikbaar maken van wat we al bezitten en het ontwikkelen van diensten daaromheen (Impact Academy, 2015). Naar verwachting worden hyperconsumptie, vervuiling en armoede verlicht door de deeleconomie (Hamari et al., 2015, p. 2). Frenken en anderen (2015) zien de deeleconomie als een economisch verschijnsel waarin consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen, zoals auto's, huizen en gereedschap. Bovendien stellen Frenken en anderen (2015) dat de voordelen van deelplatforms zoals Airbnb te groot zijn om ze te kunnen verbieden. Zij zijn van mening dat door duidelijke regels op te stellen en deze ook te handhaven dergelijke initiatieven geïntegreerd kunnen worden in het bestaande economische systeem.

De deeleconomie heeft de afgelopen tijd volop de aandacht getrokken op Twitter, internetblogs en in diverse kranten (Clifford, 2015; Robinson, 2013; Zhuo, 2015). Platforms zoals Uber¹ en Airbnb² maken een explosieve groei door, wat heeft geleid tot een strijd rondom wet- en

¹ Uber is opgericht in 2009. Het is een internetonderneming die personenvervoer aanbiedt in 70 landen. Het bedrijf verbindt via zijn mobiele app klanten met officiële taxichauffeurs privéchauffeurs (Uber, n.d.).

² Airbnb is een online marktplaats voor de verhuur en boeking van privé-accommodaties (Airbnb, n.d.).

regelgeving en belasting (Schor, 2014, p. 1). Schor (2014, p. 1) beschrijft deze strijd rondom wet- en regelgeving en belasting op basis van haar drie jaar durende kwantitatieve onderzoek in de Verenigde Staten. Zij zet in haar artikel de visie op de deeleconomie van voor- en tegenstanders uiteen. Uit haar onderzoek blijkt dat voorstanders van de deeleconomie een utopisch beeld schetsen en claimen dat de deeleconomie leidt tot efficiëntie, een kleinere ecologische voetafdruk en emancipatie van de normale man. Critici echter stellen dat ondernemers van bedrijven binnen de deeleconomie het eigen belang laten prevaleren boven het delen. Wanneer de deeleconomie echter zo zwart-wit wordt neergezet, wordt geen recht gedaan aan de veel complexere realiteit (Schor, 2014).

Ook Rob Lever van Phys Org (2015) stelt de discussies rondom de deeleconomie aan de kaak in zijn artikel: "Sharing economy reshapes markets, as complaints rise." Hij gaat in op de kwestie dat in twijfel kan worden getrokken of de beloofde win- win situatie van de deeleconomie realistisch is. Hij haalt in zijn artikel verschillende wetenschappers van over de hele wereld aan, die de deeleconomie als een positief economisch verschijnsel zien. De voorstanders stellen dat de deeleconomie de welvaart van consumenten kan verhogen (Koopman, zoals aangehaald door Lever, 2015). Het positieve effect van de deeleconomie is bovendien dat de welvaart in brede zin groeit en economische groei wordt bewerkstelligd door het stimuleren van innovatie en ondernemerschap binnen de deeleconomie (Sundararajan, zoals aangehaald door Lever, 2015). Naast deze positieve visies op de deeleconomie, zijn ook kritische geluiden te horen over het fenomeen. Regelmatig wordt geprotesteerd tegen Uber door de bestaande taxichauffeurs, omdat Uber taxichauffeurs niet hoeven te voldoen aan dezelfde wet- en regelgeving wat betreft certificering, veiligheid en verzekering (Baker, zoals aangehaald door Lever, 2015).

In een artikel op NU.nl van oktober 2014 wordt gesproken met hoogleraar innovatie Koen Frenken, die net als Rachel Botsman stelt dat de opmars van de deeleconomie niet te stuiten is (Verhaar, 2014). Net als Juliët Schor, Rob Lever en vele andere wetenschappers gaat Koen Frenken in op de discussies die worden gevoerd over de deeleconomie. Aan de ene kant lijkt het ideaal om via een website bijvoorbeeld een mooi appartement aan de grachten uit te zoeken en dat voor relatief weinig geld een paar dagen te huren. Dit is ideaal voor huurders en verhuurders, maar tegenstanders van de deeleconomie wijzen op oneerlijke concurrentie. Particulieren die via platforms als Airbnb hun woning als vakantieverblijf aanbieden, hebben namelijk met veel minder regels en kosten te maken dan hotels (Verhaar, 2014). De overheid aarzelt echter nog met het opleggen van regelgeving. "Kamerleden willen wel graag innovatie", denkt Frenken, "maar er zitten veel haken en ogen aan regels." Ondanks negatieve geluiden denkt hoogleraar Frenken dat de deeleconomie per saldo positief uitpakt. "Autodelen levert mogelijk een grote milieuwinst op, vooral doordat een deel van de autoproduktie hierdoor wegvalt. Ook is er een sociaal aspect; mensen ontmoeten eerder vreemden en komen uit een sociaal isolement" (Frenken, zoals geciteerd door Verhaar, 2014).

Bovenstaande voorbeelden tonen aan dat de deeleconomie een proces is van snelle ontwikkeling en tegenstand, zoals vaak gebeurt bij megatrends. Toch wordt de deeleconomie een steeds meer geaccepteerd onderdeel van het economisch landschap. PWC UK, een financieel adviesbureau, heeft in augustus 2014 geschat dat de vijf hoofdsectoren van de deeleconomie (peer-to-peer financiering, online personeelsbeleid, peer-to-peer accommodatie, auto's delen en muziek & video streaming) de potentie hebben om hun wereldwijde omzet te laten stijgen van 15 miljard dollar nu tot 335 miljard dollar in 2025 (PWC UK, 2015).

De deeleconomie lijkt hiermee niet meer genegeerd te kunnen worden. Een van de pioniers van de deeleconomie is Rachel Botsman, die zeven jaar geleden het economisch fenomeen al zag opkomen (Botsman, 2013). In 2008 is zij begonnen met het wereldwijd verspreiden van het idee van de deeleconomie. Zij heeft geprobeerd het fenomeen onder de aandacht te brengen bij de media, maar ze kreeg veel twijfelachtige reacties. De eerste reactie van de meeste mensen was meestal dat het een leuk idee was om op kleine schaal huishoudelijke spullen met elkaar te delen. Ondanks de sceptische reacties geloofde Botsman in 2008 al dat het slechtst een kwestie van tijd

zou zijn voordat mensen zouden zien dat een transformatie gaande is in de maatschappij. Hierin kunnen efficiëntie en vertrouwen gecreëerd kunnen worden door via technologie het ‘hebben’ te matchen met het ‘willen’ op een nog nooit eerder vertoonde manier en schaal (Botsman, 2013).

Ook Harmen van Sprang, die samen met Pieter van de Glind ShareNL³ heeft opgericht, wordt aangehaald in het artikel van Verhaar op NU.nl. Hij zegt dat het goed gaat met de deeleconomie in Nederland. “Pas als gebruik straks net zo gemakkelijk is als bezit, wordt de deeleconomie echt een doorslaand succes. De deeleconomie wordt dan een deelmaatschappij. Ook grote bedrijven zijn ervan doordrongen dat zij niet meer om de deeleconomie heen kunnen. Achmea bijvoorbeeld heeft zich als verzekeraar verbonden aan drie verschillende autodeelplatformen. Daimler heeft Car2Go ontwikkeld. Het is goed dat bedrijven meebewegen. De grote winnaars in de deeleconomie zijn de consumenten, die veel goedkoper aan hun diensten en producten kunnen komen” (Van Sprang, zoals geciteerd door Verhaar, 2014).

Bovenstaande uiteenzetting laat zien dat wordt herkend dat de deeleconomie een groeiend fenomeen is, die tegelijkertijd zorgt voor voortdurende discussie. Dit wijst erop dat meer kennis nodig is over de deeleconomie om het verschijnsel te begrijpen. De resultaten van deze studie, die ingaat op het ontstaan van en de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk verstrekt nieuwe informatie, die zowel maatschappelijk relevant als van toegevoegde waarde is voor de wetenschappelijke kennis over de deeleconomie.

1.2 Onderzoeksvragen

Deze studie gaat in op de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk, waarbij expliciet wordt ingegaan op de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden en wat de ruimtelijke spreiding is van de deeleconomie. Het doel van dit onderzoek is enerzijds een uiteenzetting te geven van het ontstaan, de definitie, de ruimtelijke spreiding en beleid en regulering in het Verenigd Koninkrijk en anderzijds deze kennis te vertalen naar beleidsaanbevelingen voor de Nederlandse nationale overheid, steden en oprichters van de deeleconomie. Vandaar dat de deelvragen ook ingaan op de deeleconomie in Nederland, om te zien in hoeverre overeenkomsten en verschillen zijn aan te duiden tussen beide landen en daar de beleidsaanbevelingen op aan te passen. De volgende hoofd- en deelvragen zijn opgesteld om te achterhalen welke factoren het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden en wat de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie is in het Verenigd Koninkrijk:

“Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie en wat is de ruimtelijke spreiding van deze sector in het Verenigd Koninkrijk?”

1. Wat houdt de opkomende deeleconomie in?

Deze eerste deelvraag vormt de basis voor de rest van het onderzoek. Het richt zich specifiek op de deeleconomie, het economisch verschijnsel waarop dit onderzoek zich concentreert. De eerste stap in dit onderzoek is om te achterhalen welke definities worden gebruikt voor de deeleconomie. Voordat benoemd wordt welke definitie in dit onderzoek gehanteerd wordt voor de deeleconomie, worden eerst de verschillende bestaande definities uit de literatuur uiteengezet. Ook wordt aan alle respondenten gevraagd wat zij verstaan onder de deeleconomie. Bovendien wordt onderzocht welke vormen van de deeleconomie bestaan, wat de gevolgen zijn van de deeleconomie en wat de toekomst is van de deeleconomie. Deze vier aspecten samen geven inzicht in de vraag wat de deeleconomie is. Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Nederland wordt diep ingegaan op deze vraag door middel van een literatuurstudie, inhoudsanalyse van rapporten en diepte- interviews.

³ ShareNL is een overkoepelend kennisplatform voor de Nederlandse deeleconomie opgericht door Harmen van Sprang en Pieter van de Glind. ShareNL doet zelf onderzoek, deelnemers schrijven regelmatig voor diverse media, schrijven een boek en werken nauw samen met nationale en internationale kennis- en onderzoeksinstituten en met buitenlandse organisaties (ShareNL, 2015).

2. *Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie?*

De tweede vraag gaat in op de factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie. De deeleconomie is namelijk niet vanuit het niets ontstaan zonder dat sociale, maatschappelijke en economische factoren aan te wijzen zijn die van invloed zijn. Aan de ene kant is literatuur geraadpleegd om de factoren die van invloed zijn op het ontstaan te achterhalen. Daarnaast is empirisch onderzocht welke sociale, maatschappelijke en economische factoren van invloed zijn geweest op het ontstaan van de deeleconomie. Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Nederland wordt diep ingegaan op deze vraag door middel van een literatuurstudie en diepte- interviews.

3. *Welke geografische, locatiespecifieke kenmerken zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie?*

Deze deelvraag heeft als doel om inzicht te krijgen in welke locatiespecifieke factoren van invloed zijn geweest op het ontstaan van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Het is waardevol om te kijken naar de locatieverschillen tussen Britse steden om te achterhalen welke factoren van invloed kunnen zijn op de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Samen met de algemene factoren (deelvraag 2) vormen de geografische, locatiespecifieke kenmerken de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden in het Verenigd Koninkrijk. Vanwege het gebrek aan kwantitatieve, nationale data in Nederland spitst deze deelvraag zich enkel op het Verenigd Koninkrijk.

4. *Hoe kunnen de nationale overheid en steden de deeleconomie reguleren?*

Aangezien de deeleconomie een nieuw verschijnsel is in zijn huidige vorm, zijn overheden op lokaal en nationaal niveau op zoek naar hun rol bij het ontstaan en de ontwikkeling van de deeleconomie. Zij onderzoeken of en welke condities zij kunnen scheppen om het ontstaan van de deeleconomie te beïnvloeden. Het gevaar van overmatige wet- en regelgeving is namelijk dat het de winst aantast, het wederzijds voordelig handelen tegenhoudt en economische groei in de weg staat (Allen & Berg, 2014, p. 2). Het spanningsveld hierbij is bovendien hoe overheden een bepaalde rol kunnen innemen dat bedrijven binnen de deeleconomie kunnen ontwikkelen, maar dat bestaande bedrijven niet benadeeld worden. Met behulp van een inhoudsanalyse van rapporten van de Britse nationale overheid en diepte- interviews met Britse respondenten wordt onderzocht op welke manier de Britse nationale overheid en de Britse steden de deeleconomie reguleren en wat hun gewenste rol is. Ook in Nederland wordt geanalyseerd hoe de nationale overheid en de Nederlandse stad Amsterdam de deeleconomie reguleert. Dit gebeurt aan de hand van de positiepaper over de deeleconomie van de gemeente Amsterdam en diepte- interviews.

1.3 Maatschappelijke relevantie

Het aanbieden van spullen en diensten via online platforms, waardoor consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen is een wereldwijd opkomend economisch verschijnsel (Barry & Caron, 2014; Belk, 2013; Botsman & Rogers, 2010; McArthur, 2015; Owyang et al., 2013; PWC, 2015). Het onderzoek van Benita Matofska (2015) toont aan dat de deeleconomie zich de eerste zeven jaar sinds haar ontstaan wereldwijd heeft ontwikkeld tot een markt ter waarde van 15 miljard pond. De deeleconomie is sneller gegroeid dan Facebook, Google en Yahoo, die gezamenlijk een marktwaarde van 11 miljard pond hadden in de eerste jaren. De reden dat de deeleconomie is ontstaan en dat het economisch verschijnsel groeit is reden om dit onderzoek uit te voeren door middel van drie invalshoeken.

Dit onderzoek focust zich in de basis op het Verenigd Koninkrijk. Nadat het empirisch onderzoek is uitgevoerd in het Verenigd Koninkrijk vindt ook empirisch onderzoek plaats in Nederland. Het doel van dit onderzoek is namelijk enerzijds een uiteenzetting te geven van het ontstaan, de definitie, de ruimtelijke spreiding en beleid en regulering in het Verenigd Koninkrijk en anderzijds deze kennis te vertalen naar beleidsaanbevelingen voor de Nederlandse nationale overheid, steden en oprichters van de deeleconomie. De deeleconomie heeft namelijk een grote sociale impact, waardoor het economische fenomeen relevant wordt voor beleidsmakers (EU Environment, 2013). In Nederland is de deeleconomie ook een groeiend economisch fenomeen. Delen is het nieuwe hebben, stelt Koen Frenken, hoogleraar innovatiestudies aan de Universiteit Utrecht. Het gaat om toegang en niet meer om bezit. Winnaars in deze transitie zijn de consument en de beheerders van de internetplatforms, de verliezers zijn intermediairs zoals de hotelbranche en de autoverhuurbedrijven (Frenken, 2014). Airbnb is in Nederland in een jaar tijd met 175 procent gegroeid, gemeten naar het aantal gebruikers, zo bleek in juli 2014. Nederlandse platforms als Thuisafgehaald, Snappcar en Peerby zetten ook indrukwekkende cijfers neer, met een groei van respectievelijk 99, 350 en 500 procent (Verhaar, 2014).

Ten eerste wordt onderzoek uitgevoerd naar de gehanteerde definities, verschillende vormen, gevolgen en de toekomst van de deeleconomie. Sprekers hanteren namelijk verschillende termen voor de deeleconomie. De een heeft het over de deeleconomie, de ander over *crowdsourcing* of *collaborative consumption*. Met welke term de deeleconomie ook wordt aangesproken, het draait in de deeleconomie vooral om het slim gebruiken van goederen en diensten (Botterblom, 2014). Aangezien de deeleconomie zich nu manifesteert op nieuwe wijze verschijnen bijna dagelijks artikelen, blogs en onderzoeken op het internet en in sociale media. In deze artikelen en blogs worden, zoals al gezegd, verschillende termen en richtlijnen voor de deeleconomie gehanteerd. Het vormen van een definitie, grip krijgen op de betekenis en effecten van de deeleconomie en inzicht krijgen in het gebruik van de deeleconomie zijn onder andere de onderzoeksterreinen waar wereldwijd beleidsmakers, onderzoeksinstellingen en wetenschappers zich op focussen.

Deze theoretische en empirische invalshoek vormt de basis van dit onderzoek, waar vanuit ten tweede onderzocht kan worden welke factoren het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. Door te onderzoeken welke factoren het ontstaan beïnvloeden kan geanalyseerd worden bij welke demografische groepen en in welke regio's de deeleconomie hoogstwaarschijnlijk het snelst ontstaat en groeit. Met deze kennis en inzichten kunnen overheden, consumenten en het bedrijfsleven op de deeleconomie inspelen. Overheden kunnen wet- en regelgeving wijzigen en condities creëren voor de deeleconomie. Daarbij zal een balans gevonden moeten worden, aangezien het gevaar van overmatige wet- en regelgeving is dat het de winst aantast, het wederzijds voordelig handelen tegenhoudt en economische groei in de weg staat (Allen & Berg, 2014, p. 2)

1.4 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is ook in wetenschappelijk opzicht relevant. Veel gepubliceerde rapporten gaan in op de economische voordelen die kunnen worden behaald door de deeleconomie. Forbes (zoals aangehaald door Geron, 2013) heeft bijvoorbeeld voorspeld dat directe inkomsten voor mensen afkomstig van de deeleconomie in de Verenigde Staten rond de 3,5 miljard dollar liggen. Benita Matofska (2015, p. 4) heeft onderzocht dat in 2013 in het Verenigd Koninkrijk de consumenten 4,6 miljard pond verdienen binnen de deeleconomie (Matofska, 2015, p. 4). Ook wordt meermaals in artikelen gesteld dat de deeleconomie een nieuwe megatrend is (Alsever, 2013; Belk, 2013; Botsman & Rogers, 2010; Frenken et al., 2015).

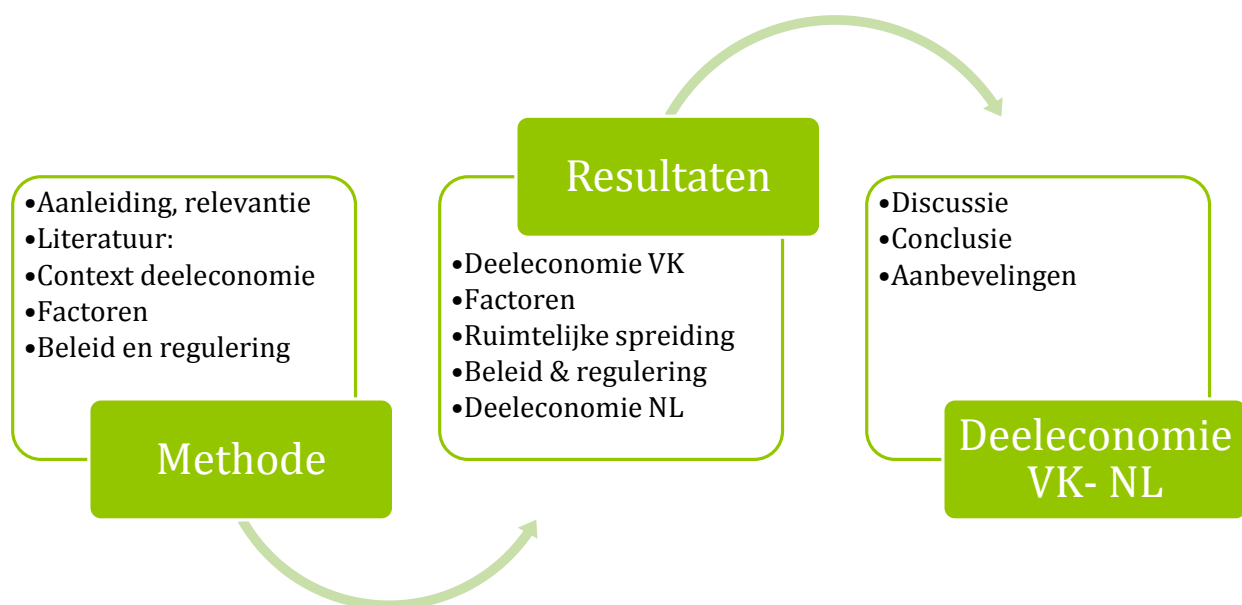
Ondanks dat veel literatuur ingaat op de voordelen die de deeleconomie opleveren, in termen van geld en sociale voordelen, wordt nauwelijks ingegaan op de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. Zodoende is sprake van een *knowledge gap*: er is nog geen volledig zicht op factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Het innovatieve karakter van dit onderzoek is dat op internationaal niveau wordt onderzocht welke factoren van invloed zijn en welke lessen Nederland kan trekken uit het Verenigd Koninkrijk.

Ook gaat deze studie in op de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Het Britse onderzoeksinstituut Nesta heeft in 2014 een grootschalige enquête uitgezet onder de Britse bevolking om het gebruik van de deeleconomie te analyseren. De dataset bevat veel regionale informatie, die inzicht geeft in de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie en de verschillen tussen regio's. Echter focuste hun eigen publicatie (Stokes et al., 2014) onvoldoende op deze ruimtelijke spreiding. Dit is het tweede kennisgat dat opgevuld wordt door middel van dit onderzoek.

Daarom kan deze studie een belangrijke bijdrage leveren aan de bestaande wetenschappelijke literatuur over de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden en de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie. Het innovatieve karakter van deze studie is dat met de kennis die wordt opgedaan over de factoren die het ontstaan beïnvloeden en de ruimtelijke spreiding vervolgens een internationale vergelijking wordt gemaakt tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt bestaande wetenschappelijke literatuur verkend over de deeleconomie. Ten eerste wordt op basis van de literatuur een uiteenzetting gegeven over de definitie van de deeleconomie. Ten tweede wordt gekeken welke factoren in de literatuur worden aangewezen die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. Zo ontstaat een theoretisch kader, dat de basis vormt voor het conceptueel model. In hoofdstuk drie wordt uitgelegd hoe het empirisch onderzoek is uitgevoerd: welke dataverzamelmethode is gebruikt, wat de redenen zijn geweest voor de keuze van de steden en welke respondenten zijn geïnterviewd. Dit mondt vervolgens uit in een codeboom voor het Verenigd Koninkrijk en Nederland. De daadwerkelijke resultaten komen vervolgens aan de orde in hoofdstukken vier, vijf, zes, zeven en acht. In hoofdstuk negen worden ten slotte de resultaten van het empirisch onderzoek geïnterpreteerd in het licht van bestaande literatuur, wordt de centrale onderzoeksvraag beantwoord en worden aanbevelingen gedaan voor beleid en vervolgonderzoek. Het doel van dit onderzoek is namelijk enerzijds een uiteenzetting te geven van het ontstaan, de definitie, de ruimtelijke spreiding en beleid en regulering in het Verenigd Koninkrijk en anderzijds deze kennis te vertalen naar beleidsaanbevelingen voor de Nederlandse nationale overheid, steden en oprichters van de deeleconomie. De deeleconomie heeft namelijk een grote sociale impact, waardoor het economische fenomeen relevant wordt voor beleidsmakers (EU Environment, 2013).

2. Theoretisch kader

Deze studie gaat enerzijds in op de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden, zoals ontwikkelingen op het gebied van technologie, op sociaal- en economisch vlak en locatie-specifieke kenmerken. Anderzijds ligt de focus op het lokale- en landelijke overheidsbeleid ten aanzien van de deeleconomie. Ten eerste worden de definities en kenmerken van de deeleconomie uiteengezet. Daarna wordt ingegaan op de factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie. Tenslotte worden theorieën weergegeven die de ruimtelijke spreiding van bedrijven binnen de deeleconomie verklaren. Vraag en aanbod komen binnen de deeleconomie bij elkaar op één locatie. Daarom wordt aan de hand van deze theorieën een verklaring gegeven voor de vraag waarom deeleconomie bedrijven zich op bepaalde locaties vestigen en waar als gevolg ook de vraag naar de deeleconomie ontstaat.

De afgelopen jaren is de aandacht voor de deeleconomie toegenomen in de media, bij grote- en kleine bedrijven en bij de overheid. De perceptie van de deeleconomie verschilt per groep. Sommige mensen zien het als een nieuw, eerlijker alternatief voor het kapitalisme. Anderen beschouwen het juist als de hoogste vorm van kapitalisme, omdat gevestigde belangen verdwijnen en consumenten de winnaars worden (Frenken, 2014). Een derde groep ziet de deeleconomie als een kans voor zowel de consumenten als de producenten. Deze laatste groep vraagt zich af wanneer het moment komt dat consumenten de nadelen ervan gaan voelen, omdat goed betaalde banen verdwijnen en daarvoor laagbetaalde banen terugkomen (Stokes et al., 2014, p. 7).

Is de deeleconomie een geheel nieuw verschijnsel of is het een even oud fenomeen als de mens zelf? Is het een eerlijk alternatief voor het kapitalisme of is het de meest efficiënte vorm van kapitalisme? Een technologie die ons bevrijdt van monopolievorming of een vernietiger van de stabiele banen? De deeleconomie is een veelbesproken onderwerp, maar het lijkt erop dat niemand precies weet waar het van afgeleid is, wat het betekent voor de maatschappij en waar de grenzen liggen. Dit is niet alleen het probleem van experts, maar ook van overheden. Overheden weten niet goed of zij de deeleconomie moeten stimuleren, reguleren of moeten verbieden. Grote ondernemingen weten ook niet of zij de deeleconomie moeten zien als een kans of als een bedreiging (Stokes et al., 2014, p. 9).

2.1 Definities van de deeleconomie

In rapporten en in de literatuur worden verschillende definities gegeven van de deeleconomie (Agyeman et al., 2013; Belk, 2013; Hamari et al., 2015; Lever, 2015; Stokes et al., 2014). In dit hoofdstuk worden de verschillende definities uiteengezet. Ook Belk (2013, p. 1595) ontdekte dat de deeleconomie een niet eenduidig te bevatten economisch fenomeen is. Er worden enerzijds verschillende benamingen gebruikt voor hetzelfde fenomeen en anderzijds wordt de deeleconomie op verschillende manieren gedefinieerd. Er zijn echter twee gemeenschappelijke kenmerken aan te wijzen; de tijdelijke toegang tot producten en diensten zonder het in eigendom te hebben en de mogelijkheden die het internet bood voor het ontstaan van de deeleconomie.

De deeleconomie wordt niet alleen verschillend gedefinieerd, maar ook verschillend benoemd. Zo draagt het fenomeen de namen *collaborative consumption*, *the sharing economy*, *peer to peer economy*, *the mesh*, *gig economy* en *the access economy*. In essentie wordt bij alle benamingen de nieuwe manier van samenwerken op het gebied van consumeren, leren, financieren en produceren bedoeld (Stokes et al., 2014, p. 5). In het rapport van het Britse onderzoeksinstituut Nesta, geschreven door Stokes en anderen, worden de verschillende benamingen uiteengezet. Zij geven eerst een overzicht van de zes verschillende definities en stellen daarna zelf een definitie van de deeleconomie vast.

De eerste term die werd gebruikt voor het fenomeen was '*collaborative consumption*' door Joe Spaeth en Marcus Felson in 1978. In 2010 hebben Rachel Botsman en Roo Rogers het begrip opnieuw gebruikt en geherdefinieerd. De deeleconomie is volgens hen meer dan alleen

consumptie. Het gaat ook om samenwerking om te produceren en om andere aspecten (Stokes et al., 2014, p. 9). In 2010 hebben zij het boek 'What's mine is yours' geschreven, dat ingaat op de deeleconomie als nieuw economisch verschijnsel. De schrijvers hebben de snelle toename van nieuwe marktplaatsen, bedrijven en gemeenschappen bestudeerd. Door deze nieuwe vormen is een plek ontstaan waar mensen hun goederen en diensten beschikbaar stellen voor anderen. Botsman en Rogers zagen bedrijven die zich primair focussen op het verschuiven van de consumptiegewoonten. Zij noemen dit fenomeen 'collaborative consumption', wat zij als volgt definiëren: "the reinvention of traditional market behaviours, such as bartering, renting, trading and exchanging, through technology, enabling them to take place on a scale and in ways never possible before" (Stokes et al., 2014, p. 7). Recentelijk is de term 'sharing economy' populair geworden om het verschijnsel te benoemen. Ook de sharing economy is een misleidende term, omdat er ook geldtransacties mee gemoeid zijn in plaats van enkel wederkerigheid. De term 'peer to peer economy (P2P)' is van toepassing op organisaties die een business model hebben waarbij consumenten onderling handelen. Een peer is in dit geval een individu die een dienst aan biedt. Dit model houdt in dat mensen platforms gebruiken om spullen te huren, kopen, lenen en delen met anderen zonder de betrokkenheid van winkels, banken of bureaus. Maar ook deze term omvat niet de hele collaboratieve economie. Sommige bedrijven binnen de collaboratieve economie kennen namelijk een consumer-to-business model en anderen weer een business-to-business model. *The Mesh* is een term die bedacht is door Lisa Gansky in 2010. De term gaat in op de manier waarop digitale technologie wordt gebruikt om mensen toegang te bieden tot goederen en diensten op een nieuwe manier. De term gaat in op de onderlinge verbondenheid van mensen binnen de collaboratieve economie. *The gig economy* beschrijft een belangrijk onderdeel van de collaboratieve economie, namelijk de nieuwe platforms die flexibel werk bieden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een platform voor on-demand carpoolen. Ook deze term is niet dekkend, aangezien de deeleconomie meer is dan een platform waar betaald werk wordt aangeboden. Wederkerigheid en lenen van elkaar zonder financiële vergoeding zijn ook voorbeelden van de deeleconomie. Tenslotte is de *access economy* een term die door Jeremy Rifkin en Kevin Kelly in het leven is gebracht. De term focust zich op de voorkeur van toegang boven het van individueel eigendom. De consequentie van deze focus is dat niet wordt ingegaan op andere modellen, zoals het herdistribueren van goederen of gezamenlijke productie.

Na de uiteenzetting van verschillende definities geven Stokes en anderen (2014, p. 10) zelf ook een definitie die zij aanhouden: "*The collaborative economy as we define it involves using internet technologies to connect distributed groups of people to make better use of goods, skills and other useful things.*" Zij erkennen hierbij dat het bijzondere aan de deeleconomie is dat de activiteiten die hier binnen plaatsvinden niet nieuw zijn. Vroeger leende men ook al spullen en diensten van elkaar in ruil voor activa in natura. De innovaties in de twintigste eeuw hebben er echter voor gezorgd dat mensen tegenwoordig meer aan elkaar kunnen uitlenen, zowel op commerciële als op niet-commerciële basis. Een voorbeeld van een innovatie op sociaal vlak is bijvoorbeeld de oprichting van babysit coöperaties. De echte verandering werd in gang gebracht door het internet. Het internet heeft het radicaal gemakkelijker gemaakt voor mensen om contacten met anderen te leggen buiten het eigen netwerk om (Stokes et al., 2014, p. 7).

Naast het onderzoeksinstituut Nesta hebben ook andere experts van de deeleconomie uiteengezet welke definitie zij hanteren voor het fenomeen. De Amerikaanse vestiging van het wereldwijd opererende adviesbureau PWC heeft in 2015 hun onderzoek gepubliceerd over de deeleconomie in de Verenigde Staten. Zij hanteren de volgende definitie van de deeleconomie: "Sharing economies allow individuals and groups to make money from underused assets. In this way, physical assets are shared as services. For example, a car owner may allow someone to rent out her vehicle while she is not using it, or a condo owner may rent out his condo while he's on vacation" (PWC, 2015, p. 5). Naar aanleiding van gesprekken met het bedrijfsleven gedurende hun onderzoek concludeerden zij dat op het economisch verschijnsel niet één term geplakt kan worden. Sommige respondenten zagen namelijk niet goed in waarom de term 'delen' aan dit economisch verschijnsel is gekoppeld, omdat het volgens hen meer gaat om monetair

opportunisme. Desalniettemin is de impact van de deeleconomie groot, ook al is de naam waarmee het economisch verschijnsel wordt aangeduid discutabel (PWC, 2015, p. 14). Deze constatering sluit aan bij het onderzoek van Nesta (Stokes et al., 2014) waarin wordt gesteld dat verschillende termen gegeven kunnen worden aan het economisch verschijnsel.

Ook Debbie Wosskow (2014, p. 7) heeft een definitie geformuleerd voor de deeleconomie. Zij beschrijft het fenomeen als volgt: de deeleconomie stelt mensen in staat om eigendom, tijd en vaardigheden met elkaar te delen via online platforms. Dit zorgt ervoor dat niet of weinig gebruikte spullen weer van dienst kunnen zijn. Mensen verdienen geld met het aanbieden van een lege kamer in huis of het uitlenen van gereedschap dat door hen zelf één keer per jaar wordt gebruikt. Door het aanbieden van spullen hoeven mensen zelf bijvoorbeeld geen auto meer te kopen, maar betalen ze alleen wanneer ze een auto nodig hebben. Individuen kunnen bovendien geld verdienen met hun vaardigheden en flexibeler werken. Samenwerking en het delen van goederen en diensten heeft zich verspreid over verschillende sectoren. Onderscheid is te maken tussen fysieke spullen enerzijds en tijd en vaardigheden die mensen met elkaar kunnen delen anderzijds. Voorbeelden van fysieke zaken zijn accommodatie, vervoer, parkeerplaatsen en bedrijfsgebouwen. Een voorbeeld van het delen van tijd en vaardigheden is het bezoeken van oudere mensen die eenzaam zijn of iemand helpen met internet bankieren (Wosskow, 2014, pp. 25-38).

De eerder aangehaalde pionier van de deeleconomie, Rachel Botsman, schaarde de activiteiten die plaatsvinden op het gebied van delen onder de term 'collaborative consumption'. Zij hanteert hiervoor de volgende definitie in haar boek 'What's mine is yours': "the reinvention of traditional market behaviours, such as bartering, renting, trading and exchanging, through technology, enabling them to take place on a scale and in ways never possible before" (Botsman & Rogers, zoals aangehaald door Flanagan, 2014).

Naast deze Britse partijen en de wereldwijd opererende deeleconomie pionier Rachel Botsman is ook ShareNL tot een definitievorming gekomen van de deeleconomie: "Binnen de deeleconomie consumeren, produceren en verhandelen mensen onderling producten, diensten, kennis en geld, gefaciliteerd door peer-to-peer marktplaatsen, b2b-marktplaatsen en coöperatieven" (ShareNL, 2015). ShareNL schaarde alle denkbare handelsvormen zoals huren, lenen, ruilen, geven, delen en kopen onder de deeleconomie. De deeleconomie verbindt netwerken van mensen of individuen mogelijk gemaakt door technologie, waarbij stilstaande capaciteit van producten, diensten, kennis en geld zichtbaar en verhandelbaar wordt gemaakt. Hierdoor heeft de deeleconomie een positieve sociale, duurzame en economische impact (ShareNL, 2015).

In een artikel geschreven door Frenken, Meelen, Arets en van de Glind op MeJudice (27 maart 2015) wordt uiteengezet wat de deeleconomie nu eigenlijk precies is. Zij omschrijven de deeleconomie in dit artikel als volgt naar aanleiding van een eerder opgesteld definitie van Frenken en Meelen: "*het fenomeen dat consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen, eventueel tegen betaling.*" Hierbij valt te denken aan het verhuren van je huis of auto, het uitlenen van je boormachine of avondjurk, het ter beschikking stellen van je tuin of parkeerplaats. Deze praktijk is van alle tijden, maar de schaal waarop dit gebeurt neemt snel toe, omdat mensen niet alleen meer delen met bekenden, maar ook- via digitale platforms- met onbekenden.

De gehanteerde definities van het onderzoeksinstituut Nesta, het aanbevelingsrapport aan de Britse overheid geschreven door Debbie Wosskow, het Collaborative Lab van Rachel Botsman, het overkoepelende kennisplatform voor de Nederlandse deeleconomie ShareNL en de Nederlandse schrijvers van het artikel op MeJudice laten een overeenkomst zien. In geen van de definities wordt namelijk onderscheid gemaakt tussen delen waarbij een geldtransactie plaatsvindt en het delen waar geen geld mee gemoeid is. Daarentegen geldt dat bij alle definities wordt erkend dat het delen op zichzelf niet nieuw is, maar dat internettechnologie de schaal

waarop delen gebeurt vergroot. Op basis van deze literatuurstudie wordt in dit onderzoek de volgende definitie voor de deeleconomie aangehouden: *“het fenomeen dat consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen, eventueel tegen betaling”* (Frenken et al., 2015).

2.2 Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden

Zoals in de aanleiding is benoemd, stelt ook Owyang (2014) dat de deeleconomie in essentie niet nieuw is. Al sinds oudsher deelt men spullen van elkaar, van het lenen van een pen tot aan het vragen van de tijd aan een ander. Echter zijn de sociale, economische en technologische context erg veranderd, waardoor de deeleconomie in zijn huidige vorm via online platforms is opgekomen. Gezamenlijk hebben deze drie veranderingen geleid tot een verplaatsing van het delen op lokaal niveau tot het delen op globaal niveau (Owyang, 2014). Naast de veranderende technologische, sociale en economische context zijn ook locatiespecifieke factoren en de rol van de overheid van belang bij het ontstaan van de deeleconomie (Allen & Berg, 2014, p. 2; Stokes et al., 2014, p. 4). Om een duidelijk overzicht te geven van de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden wordt ten eerste onderscheid gemaakt in de technologische, sociale en economische context.

2.2.1 Technologische context

Technologieën zoals mobiele apparaten, sociale netwerken en online betalingssystemen maken het delen op wereldwijde schaal mogelijk (Botsman & Rogers, 2010; Hamari et al., 2015, p. 2; Owyang, 2014; Wang & Zhang, 2012). In het boek "What's Mine is Yours" bespreekt Rachel Botsman de opkomst van de deeleconomie: een culturele en economische kracht die het bedrijfsleven, consumentisme en onze maatschappij inherent gaat veranderen. Nieuwe technologieën zorgen ervoor dat het delen en ruilen van producten en diensten makkelijker en sneller wordt, op een schaal die voorheen onmogelijk leek. Online marktplaatsen zoals Ebay en Markplaats en peer- to- peer diensten zoals Airbnb en Snappcar verstoren de verouderde bedrijfsmodellen. Botsman noemt dat de peer-to-peer markt alleen goed is voor 26 biljoen dollar (Botsman & Rogers, 2010). Ook Belk (2013, p. 1595) beargumenteert dat het internet op zichzelf een plek is waar volop kennis en dergelijke wordt uitgewisseld en waar iedereen met een internetverbinding toegang tot heeft.

Het belang van internettechnologie voor het ontstaan van de deeleconomie kan concreet geïllustreerd worden aan de hand van het ontstaan van Airbnb. In een artikel van The Economist (2013a) beargumenteert David Lee, oprichter en managing partner van SV Angels (een van de eerste investeerders in Airbnb), dat social media zoals Facebook heeft gezorgd dat mensen eraan gewend zijn geraakt om nieuwe mensen te ontmoeten via het internet. Dit wordt ook onderstreept door Nate Blecharczyk, één van de oprichters van Airbnb. Hij zegt dat Airbnb tien jaar geleden niet had kunnen bestaan voordat Facebook werd opgericht omdat mensen niet gewend waren aan het concept 'delen' via internet. Bovendien heeft Facebook als functie dat als mensen zien dat ze met onbekenden een gemeenschappelijke vriend hebben dat dit hun gedachten over delen met die persoon makkelijker maakt (The Economist, 2013a).

Een tweede voordeel van technologie is dat de transactiekosten zijn verlaagd, dat betekent dat het delen van diensten en goederen goedkoper en gemakkelijker gaat dan ooit (The Economist, 2013b). Dit artikel van The Economist gaat in op de groei van de deeleconomie via online platforms en legt het op de volgende manier uit. Lage transactiekosten betekent dat delen op grotere, wereldwijde schaal kan plaatsvinden. De grote verandering door technologie is dat meer data beschikbaar is gekomen over mensen en zaken. Dit betekent op haar beurt weer dat fysieke spullen uitgeleend en geconsumeerd kunnen worden. Voor het bestaan van internet konden spullen ook bij elkaar geleend worden, maar was dat moeilijker uitvoerbaar. Nu bestaan er websites als Airbnb en Uber om aanbod en vraag bij elkaar te brengen. Met behulp van GPS op smartphones kunnen mensen zien waar de dichtstbijzijnde aanbieder zich bevindt, sociale netwerken zorgen dat mensen elkaar in de gaten kunnen houden en elkaar vertrouwen en online

betalingssystemen maken de financiële zaken gemakkelijker. Deze zogenaamde 'peer- to- peer bedrijven' staan toe dat mensen een verkoper worden en fungeren als ad hoc taxi service of eigenaar van een hotel. Enkel door online te gaan of een applicatie te downloaden kunnen mensen meedoen als aanbieder of als huurder. Voorstanders van de deeleconomie zeggen ook wel dat het hebben van toegang eigendom gaat overtroeven (The Economist, 2013b).

Ook Stokes en anderen (2014, p. 10) benadrukken dat het internet een krachtige motor is geweest voor het ontstaan van de deeleconomie (Stokes e.a., 2014, p. 10). Stokes en anderen noemen een aantal redenen voor de belangrijke rol van het internet bij het ontstaan van de deeleconomie. De eerste reden is dat het internet het mogelijk maakt dat mensen met elkaar communiceren via een peer-to-peer methode. Hiermee wordt bedoeld dat beide individuen aanbieders zijn en er geen tussenpersoon als een winkel of bank bij komt kijken. De tweede reden is dat het internet mensen de mogelijkheid geeft om te communiceren terwijl zij handelen/gebruik maken van een dienst. Een voorbeeld hiervan is dat als een individu een kamer huurt bij een aanbieder via Airbnb en hij wil zijn oordeel geven, het individu terwijl hij/zij de kamer huurt een recensie over de verhuurder kan schrijven. Deze twee karakteristieken van het internet hebben gezorgd dat mensen een onderneming of een project kunnen starten in samenwerking met anderen op een gemakkelijkere manier dan vele 'oudere' manieren. Deze 'nieuwe generatie ondernemers' heeft een onderneming kunnen starten zonder een grote centrale organisatie. Het voordeel van internet is daarnaast dat door het online delen van informatie vertrouwen ontstaat, aldus Stokes en anderen (2014, p. 10). Het voorbeeld dat vaker terugkomt is dat door het geven van waarderingen vertrouwen ontstaat. Huurders geven een oordeel over de verhuurder en vice versa. De kritische noot die hierbij gemaakt moet worden is dat waarderingen niet altijd waarheidsgetrouw worden ingevuld.

2.2.2 Sociale context

In 1998 beweerde Russell Belk (zoals aangehaald door Belk, 2013, p. 1595) dat wie je bent wordt bepaald door wat je bezit. Hij stelt zelf in zijn artikel, geschreven in 2013, dat deze bewering anno nu achterhaald is. Door de opkomst van internet bestaan verschillende manieren om uit te drukken wie je bent zonder daar bezit over te hebben. Onderzoek naar consumenten wijst uit dat groeiende aandacht bestaat voor de deeleconomie. Hierbij wordt de deeleconomie in verschillende bewoordingen; collaboratieve consumptie, deeleconomie, commerciële deelsystemen (Belk, 2010; Botsman & Rogers, 2010; Lamberton & Rose, 2012 zoals aangehaald door Belk, 2013, p. 1595).

Bovendien blijkt uit onderzoek van Owyang (2014) dat consumenten onafhankelijk willen zijn en meer oog hebben gekregen voor de impact van consumentisme op het milieu. Ook willen ze een gemeenschap creëren waarin men elkaar spullen en diensten verleent. Volgens Owyang (2014) gaat het bij het succes van de deeleconomie om de relatie tussen consumenten. Als het delen zich meer verspreid dan zullen bestaande bedrijven verstoord worden. Als consumenten tweedehands spullen kunnen kopen zullen ze minder nieuwe producten kopen. Automobilisten die altijd een auto kunnen lenen, zullen minder snel een eigen auto kopen. Reizigers die op zoek zijn naar authentieke plekken om te overnachten zullen eerder kiezen voor een kamer via Airbnb dan een standaard hotelkamer. De kanttekening bij de deeleconomie is dat veel bedrijven binnen de deeleconomie hulpbronnen missen voor het creëren van schaalvoordelen, zoals vertrouwen, geld en distributie.

Bovendien is de deeleconomie goed voor de sociale contacten. Nieuwe mensen ontmoeten door een kamer te huren in hun huis heeft charme. Door te kijken naar de beoordeling en de waardering uitgedrukt in een cijfer op het internet krijgen huurders een goed beeld bij wie zij het beste kunnen huren (The economist, 2013b).

2.2.3 Economische context

Naast technologische- en sociale redenen spelen ook economische redenen een rol in het ontstaan van de deeleconomie. De productiekosten van producten stijgen waardoor bezit duurder wordt. Bovendien wil men producten maximaal gebruiken en zoeken mensen naar nieuwe manieren om

inkomsten te genereren (Owyang, 2014). Botsman (zoals aangehaald door The Economist, 2013) ziet de deeleconomie ook als een goede zaak vanuit economisch oogpunt. Eigenaren verdienen geld met hun producten en diensten die ze niet volledig gebruiken. Huurders betalen over het algemeen minder dan wanneer ze het product zelf zouden kopen of gebruik maken van een traditionele aanbieder (een hotel of autoverhuurbedrijf).

2.2.4 Geografische, locatiespecifieke kenmerken

De technologische, sociale- en economische redenen zijn specifiek in bestaande literatuur in verband gebracht met de deeleconomie. Zoals aangegeven in paragraaf 1.4 is deze studie onder andere wetenschappelijk relevant, omdat locatiespecifieke kenmerken in relatie tot de deeleconomie worden geanalyseerd. De volgende behandelde literatuur heeft betrekking op het ontstaan van aanbod van diensten en/of producten door middel van netwerken en een aantal vormen van nabijheid. Echter wordt hierbij verondersteld dat vraag en aanbod bij elkaar komen. Op welke geografische locatie aanbod ontstaat, ontstaat vervolgens ook vraag.

Sinds twintig jaar wordt door economisch geografen onderzoek gedaan naar 'nabijheid' om de locatie van economische activiteiten verklaren. De interesse ligt bij het onderzoeken van samenwerkingspatronen tussen economische actoren aan de hand van nabijheid tussen deze spelers, dat bekend staat als kennisnetwerken. Het is cruciaal om de kennisnetwerken te begrijpen, omdat innovatie in toenemende mate afhankelijk is van de toegang tot kennisbronnen. Vaak wordt geredeneerd dat actoren met elkaar samenwerken, omdat ze een vorm van nabijheid hebben (Balland, Boschma en Frenken, 2015, p. 908). Uit onderzoek van Boschma (2005) is gebleken dat geografische nabijheid tussen organisaties geen noodzakelijke conditie is voor het plaatsvinden van leereffecten en interactieve innovatie. Deze uitkomst wordt ook geïllustreerd in het onderzoek van Giuliani en Bell (2005) die hebben laten zien dat bedrijven in hetzelfde geografische cluster verschillende netwerkpatronen lieten zien als het gaat om kennisuitwisseling. Een aantal bedrijven hadden onderling sterke banden en een aantal bedrijven weer niet. Ditzelfde geldt voor de interactie met bedrijven buiten het cluster, sommige firma's deelden kennis met bedrijven buiten het cluster en anderen op hun beurt weer niet. Giuliani (2007) verwoordde in zijn onderzoek dat kennisnetwerken binnen een cluster ongelijk en selectief zijn en niet overal aanwezig en collectief zijn.

Andere vormen van nabijheid zijn belangrijker geworden dan de geografische nabijheid. Naast geografische nabijheid zijn er nog vier vormen van nabijheid die aandacht verdienen voor de verklaring van kennisnetwerken tussen economische actoren. Cognitieve, sociale, institutionele en organisatorische nabijheid zijn de andere vier vormen van nabijheid in de vijfvoudige classificatie (Boschma, 2005). Cognitieve nabijheid refereert aan in hoeverre twee actoren hetzelfde kennisniveau hebben. Sociale nabijheid wordt over het algemeen geassocieerd met de persoonlijke relaties tussen actoren als gevolg van eerdere samenwerking. Organisatorische nabijheid refereert aan het lidmaatschap van een organisatie dat beide actoren hebben gemeen hebben (Balland et al., 2015, p. 909). Wanneer gecontroleerd wordt voor andere vormen van nabijheid, blijkt dat geografische nabijheid een minder belangrijke rol blijkt te spelen dan gedacht. Het heeft geen directe invloed op het wel of niet ontstaan van een netwerkrelatie tussen actoren (Breschi & Lissoni, 2009). Het is daarentegen wel noemenswaardig dat geografische nabijheid een positief effect heeft op de vorming van kennisnetwerken.

Het is nog waardevoller om te weten welke vormen van nabijheid leiden tot innovatie. In dit onderzoek wordt de deeleconomie namelijk gezien als een innovatie. Uit een studie van Boschma en Frenken (2010) is naar voren gekomen dat hoge nabijheid leidt tot sterke banden, maar dat sterke banden ook als suboptimaal ervaren kunnen worden. Een hoge mate van nabijheid hoeft niet altijd te betekenen dat actoren profiteren van elkaars nabijheid. Dit wordt ook wel de nabijheid paradox genoemd; nabijheid kan ook nadelen hebben in plaats van verwachte voordelen. In een empirisch onderzoek naar kennisnetwerken in de Nederlandse vliegtuigbouw industrie kwam bijvoorbeeld naar voren dat de zogenoemde nabijheid paradox geldt voor cognitieve en organisatorische nabijheid. Beide vormen van nabijheid waren belangrijke factoren

voor het vormen van kennisnetwerken, maar ze leidden niet tot superieure innovatieve prestaties. Voor geografische en sociale nabijheid daarentegen geldt de paradox niet. Beide vormen van nabijheid zorgden in het geval van de vliegtuigbouw industrie wel voor innovatie. Uit de studie van Cassi en Plunket (2014) blijkt de nabijheid paradox te gelden voor geografische- en organisatorische nabijheid, terwijl technologische nabijheid op haar beurt een positief effect heeft op kennisnetwerken en innovatieprestatie. Naar aanleiding van deze onderzoeken kan gesteld worden dat welke vormen van nabijheid leiden tot voordelen en welke leiden tot nadelen verschilt per economische sector.

Een andere factor die bepaalt of de deeleconomie op een locatie ontstaat, zijn de zogenaamde 'spillovers'. Dit betekent dat het ontstaan van een bepaalde sector erg afhankelijk is van de aanwezigheid van gerelateerde sectoren. Vanuit de gerelateerde sectoren kunnen namelijk ervaring, capaciteiten en hulpbronnen overvloeien naar de nieuw ontstane sector (Frenken et al., 2007; Hildago et al., 2007). Een van de manieren waarop spillovers kunnen ontstaan is vanuit de bestaande deeleconomie in andere landen. De mate waarin buitenlandse modellen van de deeleconomie succesvol overgenomen kunnen worden in het Verenigd Koninkrijk is afhankelijk van de gelijkheden, ofwel de eerder genoemde nabijheid, tussen de Britse context en buitenlandse context. Hoe meer de vraag, de gebruikerspraktijk en het institutionele kader gelijk zijn tussen twee landen, hoe gemakkelijker de concepten van de deeleconomie overgenomen kunnen worden (Boschma, 2005). De andere kijk op spillovers is het ontstaan van de deeleconomie in andere sectoren. Zoals blijkt uit verschillende boeken en rapporten (Botsman & Rogers, 2010; Belk, 2013; OwYang et al., 2013) ontstaat de deeleconomie in verschillende sectoren; kantoren, appartementen, transport, kleding en voedsel).

2.2.5 Rol van de overheid

Het ontstaan van de deeleconomie leidt tot het ontstaan van nieuwe bedrijfsmodellen, die de traditionele markten verstoren, bestaande sectoren splitst en het gebruik van schaarse middelen maximaliseert. Kortom, de deeleconomie verstoort deels het bestaande economische systeem en het economisch denken. Dat leidt tot weerstand bij de gevestigde bedrijven. Aan de andere kant bestaan voorstanders van de nieuw opgekomen deeleconomie die pleitten voor een andere rol van de overheid bij de deeleconomie. Twee onderzoekers Darcy Allen en Chris Berg van het 'Institute of Public Affairs' (2014) in Australië hebben een rapport geschreven met aanbevelingen voor de overheid en hun rol bij de deeleconomie. De deeleconomie staat nog in zijn kinderschoenen en zal van grote waarde worden als mensen de stap durven te nemen om te experimenteren en te innoveren met het opstarten van een bedrijf in de deeleconomie. De twee onderzoekers zien als enige bedreiging voor de deeleconomie dat de overheidsregulering die nu van toepassing is op de gevestigde bedrijven ook zal gelden voor de deeleconomie. Het gevaar van overmatige wet- en regelgeving is dat het de winst aantast, het wederzijds voordelig handelen tegenhoudt en economische groei in de weg staat (Allen & Berg, 2014, p. 2).

Zij geven vijf aanbevelingen voor overheidsregulering die de groei van de deeleconomie stimuleren:

- Stimuleer bottom-up, organische, zelf gereguleerde instituties in plaats van top-down overheidscontrole;
- Verminder de beroepsmatige licenties (zoals een licentie om taxi chauffeur te mogen zijn) zodat er experimenteeruimte en efficiëntie ontstaat. Overheid opgelegde beroepsmatige licentie kan de opkomst van nieuwe technologieën en diensten tegenhouden en creëert barrières tot toetreding.
- Maak specifieke sectorregelgeving zodat een omgeving wordt gecreëerd waarin weinig prikkels voor innovaties zijn. Door een bepaalde sector, technologie of business model te beperken wordt tevens de mogelijke ontwikkeling van toekomstige potentiële sectoren, technologieën en business modellen uitgesloten. Dit houdt innovatie tegen zoals in de taxiwereld nu te zien is. De bestaande wet- en regelgeving voor de sector zorgt dat

innovaties in de taxiwereld zorgen voor ophef door de beperkende bestaande regelgeving.

- Creëer een omgeving waarin platforms van de deeleconomie bij wet mogen bestaan. Vanwege bestaande regelgeving, zijn opkomende platforms in de delen van de economie onwettig verklaard.
- Stimuleer ondernemerschap, innovatie en opkomende sectoren door het reduceren van wet- en regelgeving van de arbeidsmarkt.

Naast Allen en Berg (2014) stellen ook Barry en Caron (2014) dat bestaande regulering de deeleconomie ontmoedigd. Zij stellen dat de deeleconomie een innovatie is en dat bestaande regelgeving deze innovatie hindert. Hierdoor neemt de populariteit voor deelname aan de deeleconomie af. Ook het ontwikkelingsproces van de deeleconomie wordt hierdoor verstoord. Naast wet- en regelgeving stellen zij ook de belastingheffing voor activiteiten binnen de deeleconomie aan de kaak in hun artikel. De ondernemers binnen de deeleconomie betalen het liefste zo min mogelijk belasting als mogelijk is aan de overheid. De overheid weet dat ondernemers dit doen en probeert deze belastingontduiking zo goed mogelijk in de gaten te houden. Dit doet zij door met behulp van wet- en regelgeving mensen te stimuleren om belasting te betalen. Echter is het heffen van belasting voor de deeleconomie een lastige taak voor de overheid. De deeleconomie is namelijk een economie dat wordt gedreven met behulp van nieuwe business modellen. Ten eerste sluit de belastingheffing niet altijd aan op deze nieuwe business modellen. Ten tweede is de overheid sceptisch tegenover deze nieuwe business modellen, omdat het onzeker is of nieuw ontstane voordelen ontstaan door de deeleconomie wellicht worden misbruikt. Ten derde is het lastig voor overheden om te zien welke richting op de deeleconomie zich ontwikkelt, waardoor het jaren duurt voordat regulering aansluit bij het uiteindelijke, definitieve business model van de deeleconomie. Simpelweg omdat de deeleconomie constant in verandering is.

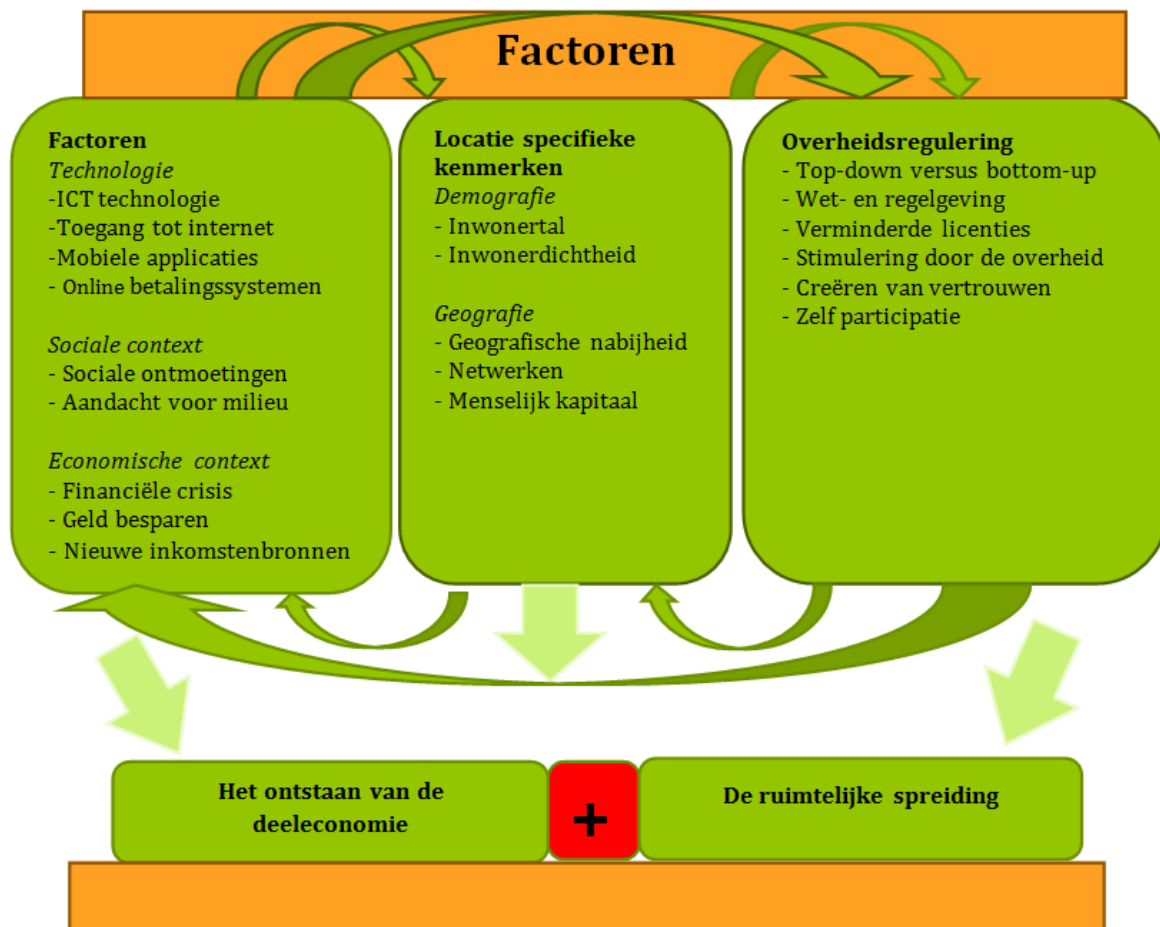
Volgens Stokes en anderen is het ook moeilijk om de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk te negeren. Ongeacht of mensen hun activiteiten associëren met de deeleconomie, maakt 25 procent van de Britse populatie die gebruik maakt van de deeleconomie gebruik van digitale technologieën om toegang te krijgen tot goederen, diensten, geld en kennis van mensen die zij niet persoonlijk kennen. Door deze groei ontstaat verwarring over hoe publieke en private partijen kunnen profiteren van de deeleconomie. Zowel bij lokale en nationale overheden ontstaat de behoefte om de principes van de deeleconomie te begrijpen, omarmen en toe te passen. Op deze manier kunnen overheden slimmer gebruik maken van vaardigheden, kennis en fysieke hulpbronnen die bij ondernemers aanwezig zijn. Zowel publiek- private samenwerking moet nieuwe vormen aannemen, als het beleid en regulering moeten aangepast worden (Stokes et al., 2014, p. 4).

2.3 Conclusie en conceptueel model

De deeleconomie in zijn huidige vorm via online platforms is een nieuw opkomend economisch fenomeen. Verschillende factoren zijn aan te wijzen die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie. Deze zijn onder te verdelen in drie categorieën; technologische, sociale- en economische ontwikkelingen. Bovendien bestaat geografische, locatiespecifieke kenmerken die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van de deeleconomie. Naast factoren en bepaalde geografische, locatiespecifieke kenmerken, wordt in veel onderzoeken en rapporten ook het belang van overheidsregulering aangehaald. Dit onderzoek tracht drie perspectieven van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk in kaart te brengen; welke factoren van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie, wat de ruimtelijke spreiding is van de deeleconomie en welk beleid wordt gevoerd. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met het ontstaan van de deeleconomie in Nederland.

Het conceptueel schema (figuur 1) geeft een schematisch overzicht van de veronderstelt invloed van technologie en sociale- en economische factoren, geografische, locatiespecifieke kenmerken en overheidsregulering op het ontstaan van de deeleconomie. In dit schema wordt weergegeven welke relaties kunnen bestaan op basis van de literatuurstudie in hoofdstuk 2. Op basis van de literatuurstudie wordt verondersteld dat tussen de factoren en het ontstaan van de deeleconomie een direct oorzakelijk verband bestaat. Bovendien wordt verondersteld dat de geografische, locatiespecifieke kenmerken en overheidsregulering ook van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie. Tussen de drie verschillende factoren bestaan ook relaties. De locatie, wat geschaard wordt onder het kopje 'geografische kenmerken', is bijvoorbeeld bepalend voor de manier waarop de overheid de deeleconomie in de desbetreffende regio reguleert.

Figuur 1- conceptueel model

3. Onderzoeksmethoden

3.1 Inleiding

Deze studie is gericht op de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Het geeft inzicht in de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. De factoren worden deels achterhaald door wetenschappelijke literatuur en onderzoek rapportages, maar ook onderbouwd met interviews met experts. Daarnaast wordt getracht om de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk in kaart te brengen. Tenslotte wordt de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk ter referentie vergeleken met de deeleconomie in Nederland (hoofdstuk 8).

3.2 Selectie onderzoekseenheden

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden wordt een inventarisatie gemaakt van de organisaties, experts en stedelijke beleidsmakers die geïnterviewd kunnen worden. Met behulp van bestaande rapporten, evenementen & symposia, social media, internet onderzoek en contacten via de Nederlandse ambassade in Londen is een lijst opgesteld met personen bij wie een diepte- interview afgenomen wordt.

De selectie van personen is op vier verschillende manieren gedaan. Ten eerste door het lezen van bestaande rapporten en te achterhalen wie dat desbetreffende rapport geschreven heeft. Ten tweede door op het internet organisaties, bedrijven in de deeleconomie en gemeenten op te zoeken die waardevol zijn en beschikken over interessante data en waardevolle kennis. Ten derde door op evenementen gerelateerd aan de deeleconomie contact te leggen met potentiële interessante personen om te interviewen. Ten vierde door bestaande contacten van de ambassade een e-mail te sturen of zij experts kennen.

Aansluitend bij de vierde manier van het selectieproces wordt in deze studie gebruikt gemaakt van de 'sleutelfiguren methode'. Sleutelfiguren zijn in staat meer informatie en een dieper inzicht te kunnen geven door hun positie in de samenleving of door persoonlijke vaardigheden (Marshall, 1996, p. 92). Voordelen van deze methode zijn dat er een relatief hoge informatiekwaliteit is, die in vrij korte tijd verkregen kan worden. Een nadeel van deze methode is dat de sleutelfiguren niet volledig representatief kunnen zijn voor de achterban. Ook geven de sleutelfiguren mogelijk alleen informatie vrij die politiek of sociaal acceptabel is (Marshall, 1996, p. 93). Bovendien kunnen via de sneeuwbalmethode ook de juiste personen om mee te spreken achterhaald kunnen worden. Aan alle respondenten personen wordt gevraagd of zij nog mensen kennen die van waarde kunnen zijn voor de beantwoording van de hoofdvraag van dit onderzoek.

3.3 Verdeling onderzoekseenheden

Voordat de interviews hebben plaatsgevonden, is een vragenlijst opgesteld met vragen die beantwoord moeten worden (bijlage 1). De volgorde van de vragen ligt niet vast. Voortkomend uit deze vier methoden zijn onder de volgende groepen respondenten semigestructureerde diepte interviews afgenomen (zie voor een gedetailleerde lijst van respondenten personen bijlage 1):

1. Beleidsmakers in Britse en Nederlandse steden

Er is gekozen om te spreken met beleidsmakers die zich enigszins bezig houden met de deeleconomie. Er zijn kwantitatieve data te vinden over demografische en economische ontwikkelingen van de regio's in online rapporten en databases. Echter om te weten te komen hoe een regio anticipeert met haar beleid op de deeleconomie, wat de motieven zijn achter regionale economische plannen en wat de houding is van steden ten aanzien van de deeleconomie vinden diepte-interviews plaats.

2. De nationale overheid van het Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk heeft een sterk gecentraliseerde overheidsstructuur. Veel beslissingen worden genomen op het niveau van de landelijke overheid, hoewel er de laatste jaren een verschuiving plaats vindt naar een gedecentraliseerde structuur met behulp van de 'City Deals'. Het Verenigd Koninkrijk wil meer economische groei bewerkstelligen door meer ondernemen en werkgelegenheidskansen te bieden. De landelijke overheid gelooft dat economische groei bereikt kan worden door de macht over te hevelen aan steden, waar nu immers economische groei plaatsvindt (Government UK, 2015).

3. Deeleeconomie experts van Britse en Nederlandse onderzoeksinstituten en onafhankelijke organisaties

Naast diepte-interviews te voeren met lokale- en landelijke overheden is het zinvol om te spreken met experts van Britse onderzoeksinstituten als Nesta, onafhankelijke subsidie organisaties zoals Innovate UK en Keyfund en de Nederlandse koepelorganisatie ShareNL. Deze organisaties doen zelf veel onderzoek naar definitievorming van de deeleeconomie en brengen de trends, ontwikkelingen, gebruikers, motieven en impact van de deeleeconomie in kaart door onderzoek. Door diepte-interviews wordt verder gesproken over deze onderwerpen dan aanbod komt in gepubliceerde rapporten. Bovendien bekijken en zien deze instituten en organisaties de deeleeconomie op een andere manier dan overheden. Wat uiteindelijk leidt tot antwoorden op de hoofd- en deelvragen vanuit verschillende perspectieven. Ook de rol van de onderzoeksinstituten binnen de deeleeconomie is een gegeven waar antwoord op wordt verkregen tijdens de interviews.

4. Britse en Nederlandse oprichters van bedrijven in de deeleeconomie

Met een aantal oprichters van bedrijven in de deeleeconomie is gesproken om te achterhalen wat de motieven en beweegredenen zijn voor het oprichten van een start-up in de deeleeconomie. Een belangrijke focus in deze interviews zijn de locatiefactoren om te achterhalen welke geografische factoren van invloed zijn op het ontstaan van de deeleeconomie.

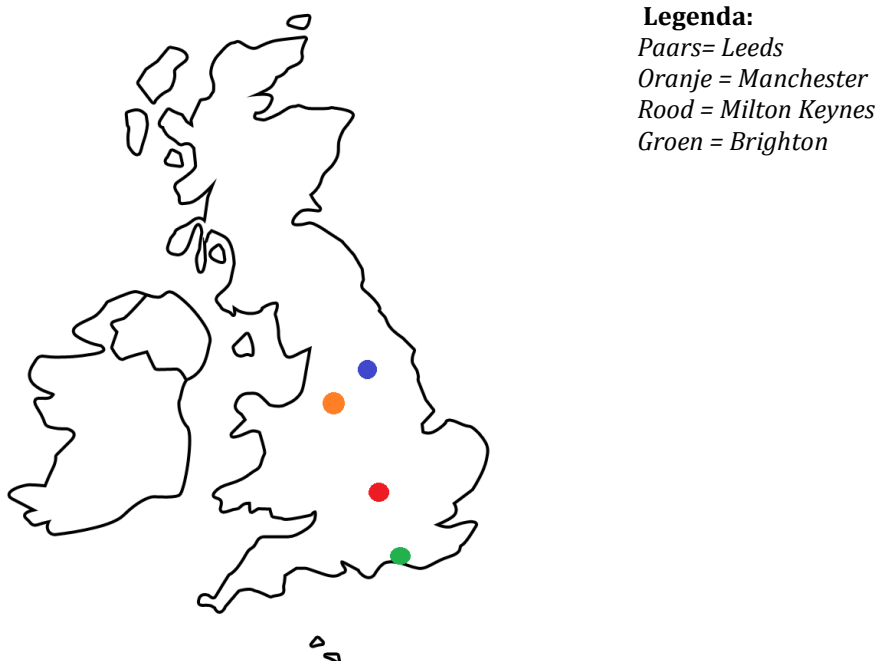
3.4 Gebiedsbeschrijving Verenigd Koninkrijk

In deze studie wordt gefocust op vier gemeenten om nader te analyseren in hoeverre de gemeenten de deeleeconomie erkennen en zo ja in welke vorm, de deeleeconomie reguleren en daar beleid over maken (zie figuur 2). Aan de hand van diepte- interviews is ingegaan op algemene zaken betreffende de deeleeconomie, regulering en beleid en de houding ten aanzien van de deeleeconomie. Gesprekken zijn face-to-face gevoerd, via Skype en via de telefoon. Met bepaalde redenen is gekozen voor de steden Leeds, Manchester, Brighton en Milton Keynes. In de paragrafen 3.4.1 t/m 3.4.4 is per stad uitgelegd waarom de keuze voor deze steden is gemaakt. Voordat dit besproken wordt, is eerst een aantal algemene opmerkingen te maken over de keuze van deze steden.

- Ten eerste is niet gekozen voor Londen, omdat dit een stad is met negen miljoen inwoners en daardoor qua grootte, aantal bedrijven en stedelijke problematiek niet te vergelijken is met Nederlandse steden. De vier steden hebben ieder een vergelijkend inwonertal met Nederlandse steden, waardoor de opgedane kennis uit beleidsrapporten en diepte-interviews toepasbaar zou zijn in Nederlandse steden.
- Ten tweede is gekozen voor twee steden in het Noorden van Engeland en twee steden in het Zuiden van Engeland, omdat economisch gezien verschillen bestaan tussen beide regio's. Uit een rapport van de denktank Centre for Cities blijkt dat het economisch verschil steden in Zuiden van Engeland en de rest van het Verenigd Koninkrijk groter is geworden, ondanks pogingen van de laatste twee regeringen om het economische gat te verkleinen (Mead, 2015). Ondanks dat het gat tussen het Zuiden van Engeland en de rest van het land groter is geworden, blijkt uit onderzoek van Matthijs Schiffers, correspondent van het Financieele Dagblad, dat de economie van Manchester opkomt (Schiffers, 2015). Noord-Engeland is een gebied met vijftien miljoen inwoners en heeft

een economie ter grootte van 290 miljard pond. Onder de projectnaam Northern Powerhouse volgen nu miljardeninvesteringen in infrastructuur en worden nationale bevoegdheden aan lokale stadsregio's afgestaan. Het doel van Northern Powerhouse is om meer balans aan te brengen in de Britse economie zodat de afhankelijkheid van Londen afneemt (Nederlandse ambassade te Londen, 2015). Met deze gegevens in het achterhoofd is het interessant om te analyseren of sprake is van verschillen in factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie, ruimtelijke spreiding en beleid ten aanzien van de deeleconomie.

Figuur 2- Kaartje Verenigd Koninkrijk met geaccentueerd de vier onderzochte steden

Bron: Google afbeeldingen, 2015a

3.4.1 Leeds

Leeds is gelegen in de regio West Yorkshire, in het Noordoosten van Engeland. Leeds is de op drie na grootste stad van het Verenigd Koninkrijk met 770.800 inwoners. De stad heeft een economie ter waarde van 56 miljard pond. Leeds is het grootste centrum buiten Londen voor financiële en zakelijke dienstverlening. De verwachting is dat de komende tien jaar deze sector groeit met 25 procent en daarmee verantwoordelijk is voor de helft van de bruto toegevoegde waarde (Leeds City Council, 2015). Daarmee is de economie van de stad drastisch veranderd ten opzichte van de industriële revolutie, waarin de stad bekend stond als een wolindustrie stad (Leodis, 2003). Door investeringen, de komst van grote multinationale bedrijven en de vestiging van start-ups wordt verwacht dat Leeds zich gaat ontwikkelen tot een belangrijk economisch cluster voor het Verenigd Koninkrijk. Op dit moment heeft de Leeds City regio ongeveer 109000 bedrijven (Leeds City Council, 2015; Leeds City Region Enterprise Partnership, 2015). Aangezien een groot deel van de bevolking van Leeds laagopgeleid is, geen passende professionele achtergrond heeft met de economische sectoren die de stad nu heeft en daardoor geen rijke bevolking heeft, kan het delen van spullen, diensten en tijd een mogelijkheid bieden. In de regio Leeds is het gemiddelde inkomen lager dan het Brits gemiddelde. Het gemiddelde inkomen in de regio Leeds is 13.594 pond, het gemiddelde Britse inkomen is 15.709 en het gemiddelde inkomen in Londen is 20.238 pond (Office for National Statistics, 2012a, p. 2).

3.4.2 Manchester

Het economisch centrum van het Noorden van het Verenigd Koninkrijk ligt in de regio rondom de steden Manchester en Liverpool. De stad Manchester had ruim 500.000 inwoners in 2014 (World Population Review, 2015). De regio Greater Manchester is de tweede regionale economie van het land, dat verantwoordelijk is voor ruim 7 procent van het bruto nationaal product in het Verenigd Koninkrijk. Ook de regio Manchester heeft haar economische groei te danken aan de snelle uitbreiding van de financiële en zakelijke dienstverlening. De digitale en creatieve sector is ook sterk vertegenwoordigd in Manchester, net als biotechnologie en geavanceerde productietechnologie (Manchester City Council, 2015). Zoals al is aangegeven in paragraaf 3.4 bij de onderbouwing van de regiokeuze, is de economie van Manchester groeiende door investeringen die de nationale overheid doet om balans in de Britse economie aan te brengen. Net als in Leeds is de economie van Manchester drastisch veranderd ten opzichte van de industriële revolutie. Dit valt te wijten aan het feit dat Manchester zich geprofileerd heeft als een uitstekende locatie voor buitenlandse bedrijven, het een prettige stad is om te wonen en te werken omdat de kosten een stuk lager liggen dan in Londen en de uitstekende locatie in internationaal perspectief door goede treinverbindingen en internationale vliegverbindingen (Manchester City Council, 2015). Aangezien ook een deel van de bevolking van Manchester, net als Leeds, laagopgeleid is, geen passende professionele achtergrond heeft met de economische sectoren die de stad nu heeft en daardoor geen rijke bevolking heeft, kan het delen van spullen, diensten en tijd een mogelijkheid bieden. In de regio Manchester is het gemiddelde inkomen lager dan het Britse gemiddelde inkomen. Het gemiddelde inkomen in de regio Manchester is 14.176 pond, het gemiddelde Britse inkomen is 15.709 en het gemiddelde inkomen in Londen is 20.238 pond (Office for National Statistics, 2012a, p. 2).

3.4.3 Brighton

Brighton ligt in het zuidoosten van het Verenigd Koninkrijk en wordt ook wel gezien als de stad van de 'alternatieve economie'. Er zijn een aantal sectoren belangrijk voor de economie van Brighton: Vrije tijd en toerisme en de creatieve economie, digitale sector en informatietechnologie. De stedelijke economie is relatief divers en voornamelijk het klein- en midden bedrijf zijn vertegenwoordigd in de gemeente Brighton & Hove. Het is een gemeente waar het aantal start-ups dat wordt opgericht als één van de hoogste ligt van alle Britse steden (Brighton & Hove City Council and Brighton & Hove Economic Partnership, 2013, p. 2 & p. 4). Deze combinatie van vertegenwoordigde sectoren, het hoog aantal start-ups dat wordt opgericht en de 'groene visie' maakt dat Brighton een stad kan zijn waar de deeleconomie zich uitstekend kan ontwikkelen.

3.4.4 Milton Keynes

Milton Keynes is een stad in het zuidoosten van Engeland op ongeveer 80 km van Londen, precies gelegen tussen Birmingham en Londen. Tevens ligt het midden tussen Oxford en Cambridge in. Milton Keynes is opgericht in de jaren '60, omdat tussen Londen en Birmingham een economisch knooppunt ontbrak. Milton Keynes is de grootste van de zogenaamde *new towns* die in de jaren 60 van de 20e eeuw werden gebouwd voor de stedelijke uitbreidingen in Zuidoost- Engeland. Toen Milton Keynes werd gesticht, woonden er circa 60.000 mensen en de verwachting is dat in 2030 de stad 320.000 inwoners heeft. In 2014 is Milton Keynes voor het vierde jaar op rij uitgeroepen tot één van de best economisch presterende steden van het Verenigd Koninkrijk. Ook stond de stad in 2012 in de top 5 voor het aantal bedrijven dat werd opgericht. Bovendien is Milton Keynes zich met het project MK: Smart aan het ontwikkelen als een slimme stad, waardoor de stad leefbaar blijft, bedrijven worden aangetrokken en het een concurrerende stad blijft (MK Smart, 2015). De stad creëert hiermee voorwaarden waardoor zij de doelstelling om aan de voorkant te staan van de digitale revolutie kunnen verwezenlijken. Het delen van spullen, diensten en tijd kan een onderdeel zijn van het bredere 'smart cities' programma van de stad, waardoor het interessant is om te kijken of de voorwaarden die de stad creëert in samenwerking met andere partijen ook leidt tot het ontstaan van de deeleconomie.

3.5 Dataverzameling methode

Om de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in kaart te brengen is gebruik gemaakt van bestaande statistische analyses en rapportages over het Verenigd Koninkrijk. Cijfers die al gepubliceerd zijn over de deeleconomie worden geanalyseerd om een goed overzicht te verkrijgen van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Na en tegelijkertijd met de kwantitatieve dataverzameling methode wordt kwalitatief onderzoek gedaan naar de deeleconomie in regio's in het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Er zijn tegelijkertijd en na het literatuuronderzoek gesprekken gevoerd met experts van de deeleconomie. Tot slot is gesproken met beleidmakers van regio's om te achterhalen welk beleid zij maken en welke randvoorwaarden worden geschept om het ontstaan van de deeleconomie te reguleren.

3.5.1 Kwantitatieve onderzoeksmethode

Aangezien de deeleconomie een opkomend, relatief nieuw economisch fenomeen is in zijn huidige vorm brengen overheden, onderzoeksinstituten en adviesbureaus rapporten uit. Deze rapporten hebben allen gemeenschappelijk dat zij ingaan op de definities en vormen van de deeleconomie, om het verschijnsel beter te leren begrijpen. Ook wordt herhaaldelijk ingegaan op overheidsregulering, het effect op bestaande business modellen en bestaande bedrijven en de verwachting voor de toekomst van de deeleconomie. Naast wetenschappelijke artikelen en goed onderbouwde rapporten, worden ook veel columns en blogs geschreven over de deeleconomie. Vandaar dat naast de diepte-interviews deze secundaire informatiebronnen ook als een waardevolle informatiebron worden gezien voor de beantwoording van de hoofdvraag. Dit heeft als voordeel dat gebruik kan worden gemaakt van data met een hoge kwaliteit, mits deze bronnen betrouwbaar zijn (Bryman, 2008). Onder andere het Britse onderzoeksinstituut Nesta en adviesbureau PWC brengen rapporten uit van hoge kwaliteit. De rapporten en onderzoeken hebben daarmee geholpen om het begrip, algemeenheden, de context en het begrip van de deeleconomie te begrijpen. Ook gelden het aanbevelingsrapport van Debbie Woskowitz en het antwoord van de landelijke Britse overheid (Department for business, innovations and skills) op dit rapport als twee waardevolle referentie documenten om grip te krijgen op de huidige relatie tussen de overheid en de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk.

3.5.2 Kwantitatieve dataset onderzoeksinstituut Nesta

Tijdens het diepte- interview met de respondent van Nesta bleek dat het onderzoeksinstituut in mei 2014 een grootschalige, nationale enquête heeft uitgezet onder 2114 Britse volwassenen. Deze enquête is uitgezet om de participatie in de deeleconomie in verschillende sectoren te achterhalen, in termen van het gebruik van de deeleconomie door de Britse bevolking. In deze enquête werd per sector gevraagd of de respondenten spullen en/of diensten hebben aangeboden of verkregen via activiteiten binnen de deeleconomie. Naast het onderscheid in sectoren, is onderscheid gemaakt tussen de verschillende manieren hoe men spullen kan aanbieden en/of verkrijgen. Te denken valt aan; lenen, huren, doneren, tweedehands, uitwisseling. Hierbij is bovendien een onderscheid gemaakt tussen participatie in de deeleconomie door het gebruik van internet en participatie zonder het gebruik van internet (Stokes et al., 2014, p. 21). In het gesprek vertelde de respondent dat zij de dataset erg graag wilde delen en daardoor is in dit onderzoek de ruimtelijke spreiding van het gebruik van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk in kaart gebracht. Naast de informatie die vergaard wordt via de diepte-interviews, kan met deze dataset de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie achterhaald worden. Ondanks dat het onderzoeksinstituut Nesta zelf ook analyses heeft uitgevoerd met behulp van de verkregen data, is nauwelijks gekeken naar de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie door hen. Het innovatieve karakter van dit onderzoek, het analyseren van de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie, kan hiermee volbracht worden.

3.5.3 Kwalitatieve onderzoeksmethode

De tweede onderzoeksmethode betreft het verzamelen van data via semigestructureerde diepte-interviews. Ondanks dat er kwantitatieve gegevens worden verzameld is dit onderzoek hoofdzakelijk exploratief en kwalitatief van aard. Het doel van dit onderzoek is om na de

verzameling van kwalitatieve gegevens een uitspraak te kunnen doen over welke factoren van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie, hoe overheden de deeleconomie reguleren en wat de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie is.

Aangezien wetenschappelijk onderzoek naar de deeleconomie de laatste jaren pas wordt uitgevoerd is er weinig wetenschappelijk bewijs voor de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie en de manier waarop overheden de deeleconomie het meest effectief kunnen reguleren. Vandaar dat dit onderzoek een inductieve invalshoek kent. De data die volgt uit de diepte- interviews worden als startpunt genomen voor de analyse. Het bestaande onderzoek over de deeleconomie is gebruikt om een wetenschappelijke, theoretische basis te leggen waar vanuit de kwalitatieve hoofdvraag in dit onderzoek is voortgekomen.

3.5.4 Semigestructureerde interviews

Bij interviews bepaalt de interviewer wat er tijdens een interview gebeurt en heeft de interviewer een duidelijk beeld voor ogen heeft, namelijk de juiste informatie verzamelen. In dit onderzoek wordt informatie verkregen met semigestructureerde interviews. Bij deze vorm van interviewen liggen de inhoud van de vragen, de manier waarop de vragen worden gesteld, de volgorde waarin de vragen worden gesteld en de mogelijke antwoorden die kunnen worden gegeven deels van tevoren vast (Hart et al., 2009, p. 266). Het doel van dit soort onderzoek is om te ontdekken wat de persoon beweegt om zijn keuze te maken en het achterliggende verhaal van bepaalde uitspraken kan worden ontbloot (Boeije et al., 2009, p. 53). Volgens Bryman (2008) is een semigestructureerd interview een interviewmethode waarbij de interviewer begint met een aantal open vragen of onderwerpen waar hij of zij meer van wil weten. De flexibele opzet geeft de onderzoeker de mogelijkheid om dieper in te gaan op zaken die belangrijk worden geacht. Er is gekozen voor een semigestructureerd interview omdat deze methode van interviewen erg geschikt is om door te vragen naar de diepere gedachtegang van de respondenten en specifieke informatie die van belang kan zijn voor het onderzoek. Het semigestructureerde interview geeft daarnaast een bepaalde vrijheid en flexibiliteit om tijdens het interview dieper op bepaalde kwesties in te gaan en de mening van de respondenten onder de loep te nemen (Boeije et al., 2009, p. 267). Deze flexibiliteit laat ruimte open om een helder en gedetailleerd antwoord te krijgen van de respondent (Harris en Brown, 2010). Vragen over de factoren die van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie, geografische factoren die effect hebben en de relatie tussen overheidsregulering en de totstandkoming van de deeleconomie in regio's zijn via de semigestructureerde interviewmethode aan bod gekomen.

3.6 Kwaliteit van kwalitatief onderzoek

Er bestaan verschillende visies op de kwaliteit van kwalitatief onderzoek en dat veel mensen vinden dat niet goed kan worden nagegaan welke stappen de onderzoeker heeft gezet (Boeije, 2012, p. 144). Het is van belang dat onderzoekers een reflectieve houding aannemen. Dat wil zeggen dat zij zich bewust zijn van de kwaliteit van de uitvoering, expliceren wat het theoretisch perspectief is op het onderzoeksonderwerp (Hart et al., 2009, p. 274). Twee belangrijke indicatoren voor de kwaliteit van onderzoek zijn betrouwbaarheid en validiteit. Betrouwbaarheid heeft betrekking op beïnvloeding van de waarnemingen door toevallige of onsystematische fouten. Meestal wordt betrouwbaarheid afgemeten aan de precisie van de methoden van dataverzameling en meetinstrumenten. Simpel gezegd wordt hiermee bedoeld dat als hetzelfde verschijnsel meer dan eens met hetzelfde instrument wordt gemeenten dat moet leiden tot dezelfde waarneming. Herhaling van de waarnemingen zou dus tot een gelijke uitkomst moeten leiden. Toevalsfouten komen minder vaak voor als de methoden van dataverzameling zijn gestandaardiseerd (Boeije, 2012, p. 145; Hart, 2009, p. 274). Dit onderzoek wordt op een bepaalde manier geschreven dat het replicerbaar en daarmee betrouwbaar is. Validiteit heeft betrekking op beïnvloeding van het onderzoek door systematische fouten. Een onderzoek is valide wanneer de onderzoeker meet of verklaart wat hij daadwerkelijk wil meten of verklaren.

3.7 Beperkingen van kwalitatief onderzoek

Kwalitatief onderzoek geeft de mogelijkheid om dieper in te gaan op bepaalde aspecten maar heeft een aantal nadelen. Ten eerste dat het onderzoek moeilijk replicateerbaar is. De interviews zijn een momentopname, met actuele ontwikkelingen die een rol kunnen spelen in de visie van de respondent. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan een te positief beeld van de deeleconomie als het bedrijf net die week veel nieuwe leden heeft gekregen (Boeije, 2012, p. 145). Ten tweede kunnen de omgeving waarin het interview wordt gehouden en de interviewtechnieken van de interviewer mogelijk van invloed zijn op de antwoorden die de respondent geeft. Hoewel de verkregen data hierdoor anders kan zijn in een andere interviewcontext, geven interviews daarentegen wel een diepe kijk op de visie van bedrijven, organisaties en regio's op dat moment (Boeije, 2012, p. 147).

3.8 Verwerking en analyse van interviews

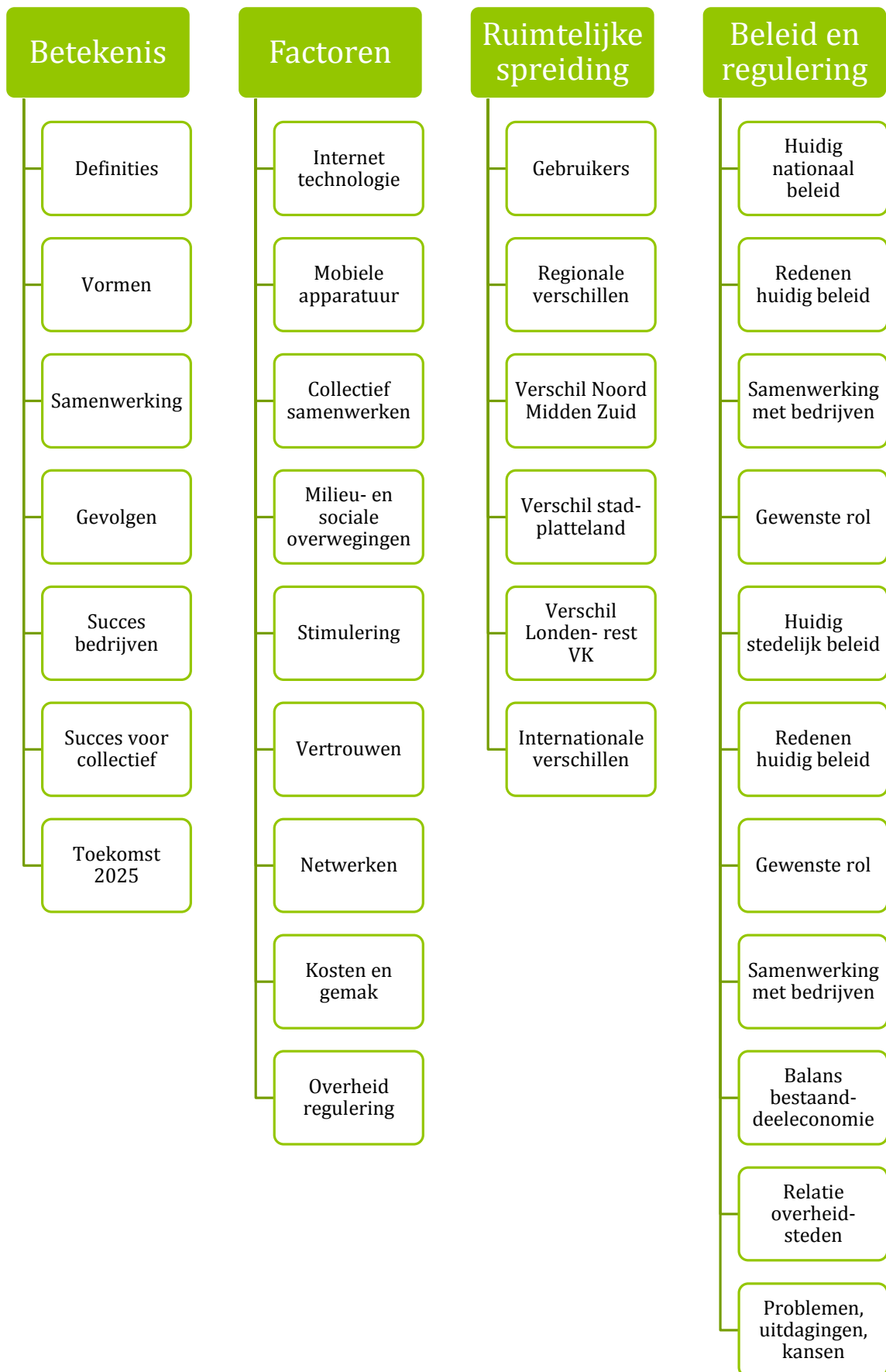
Twee manieren van coderen zijn gebruikt: open coderen en axiaal coderen (Boeije, 2010, p. 96; Bryman, 2012, p. 569). Het doel van open coderen is het opdelen van data in behapbare delen. Alle delen van interviews die belangrijke informatie bevatten worden voorzien van een trefwoord dat de inhoud van de tekst beschrijft. Na open coderen is de volgende stap axiaal coderen. Bij axiaal coderen worden de codes opnieuw in overweging genomen en onderling vergeleken. Wat zijn belangrijke codes, minder relevante codes en wat zijn terugkerende thema's? Hieruit ontstaan nieuwe categorieën van codes. Uiteindelijk moet axiaal coderen leiden tot een abstracter raamwerk met een beperkter aantal – maar belangrijke – begrippen die de kern van de interviews weergeven. Het resultaat van open en axiaal coderen wordt ook wel de codeboom genoemd (zie figuur 2 en figuur 3).

Deze studie focust zich op de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk, maar ter referentie is ook onderzocht welke factoren het ontstaan van de deeleconomie in Nederland beïnvloeden, welk beleid en regulering gevoerd worden en wat de ruimtelijke spreiding is van de deeleconomie. Een aantal zaken, zoals de factoren die genoemd worden die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden, komen niet overeen tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Hierdoor is gekozen om de codeboom voor het Verenigd Koninkrijk (zie figuur 2) en Nederland (zie figuur x) afzonderlijk weer te geven om het overzicht te bewaren.

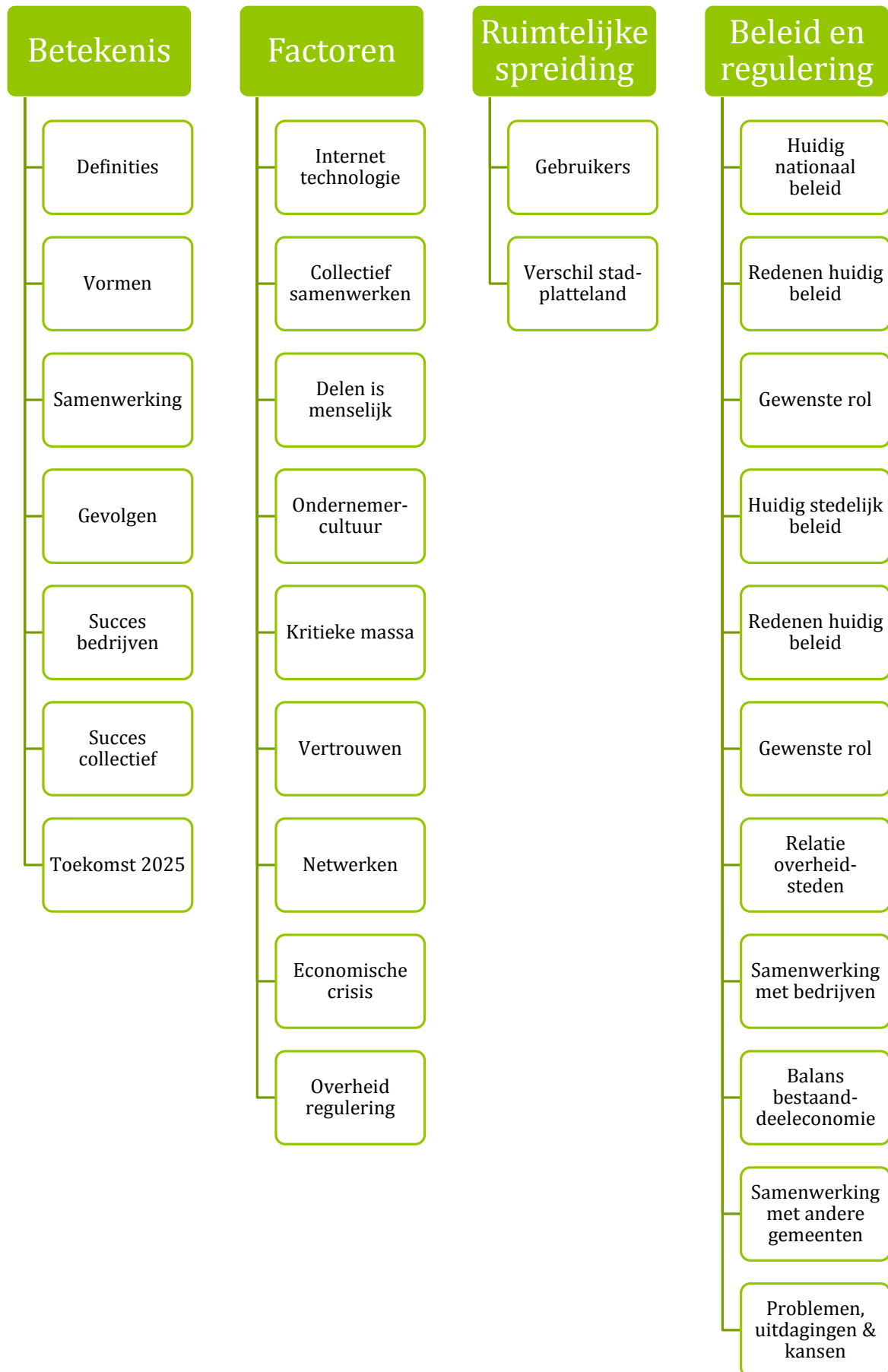
3.9 Conclusie methode

Dit hoofdstuk heeft de basis gelegd voor de aanpak van het empirische onderzoek. Aan de hand van de codeboom zijn in hoofdstuk 4 tot en met hoofdstuk 8 per thema de resultaten besproken. Het empirisch onderzoek is gebaseerd op de verkregen dataset van onderzoeksinstituut Nesta. Deze data wordt aangevuld met de verkregen informatie uit de diepte- interviews. De diepte-interviews dienen om de betekenis van de opkomende deeleconomie te achterhalen, de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden en het beleid en regulering van de deeleconomie te onderzoeken. Waar mogelijk wordt een vergelijking gemaakt met de deeleconomie in Nederland.

Figuur 3- Codeboom Verenigd Koninkrijk

Figuur 4- Codeboom Nederland

4. De deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

De deeleconomie is een veelbesproken economisch fenomeen onder onderzoeksinstituten, academici, beleidsmakers en het bedrijfsleven in het Verenigd Koninkrijk. Door betrokken- en onafhankelijke partijen wordt veel onderzoek gedaan naar de opkomst van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk.

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk brengt de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk in kaart. Dat gebeurt op vijf manieren: ten eerste wordt gekeken naar de verschillende definities die worden gegeven voor de deeleconomie, ten tweede wordt uiteengezet welke verschillende vormen van de deeleconomie bestaan, ten derde wordt uitgelegd wat het succes is van de deeleconomie voor bedrijven en het collectief, ten vierde worden de gevolgen expliciet gemaakt en ten vijfde wordt een verwachting uitgesproken over de toekomst van de deeleconomie.

De uiteenzetting van deze vijf punten vindt plaats op basis van verkregen informatie uit de diepte-interviews. Gesproken is met verschillende type experts, geoperationaliseerd in vier typen: 1) beleidsmakers in Britse steden, 2) de nationale overheid van het Verenigd Koninkrijk, 3) deeleconomie experts van Britse onderzoeksinstituten en onafhankelijke organisaties en 4) Britse oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie. Door deze diversiteit van respondenten is een verscheidenheid aan informatie opgehaald. Zowel de visie op de deeleconomie als de rol van partijen binnen de deeleconomie verschilt. Ook de geografische locatie van de respondenten loopt uiteen, waardoor bovendien locatiespecifieke informatie en uitspraken zijn verstrekt. Deze diversiteit aan informatie zorgt ervoor dat ook verschillen en overeenkomsten aan de orde komen: onderzocht is wat de opkomende deeleconomie inhoudt aan de hand van welke definities (4.2) en vormen (4.3) bestaan, wat het succes is van de deeleconomie (4.4) en wat de gevolgen zijn (4.5) en toekomst van de deeleconomie is (4.6).

Zodoende wordt een antwoord gegeven op de deelvraag:

1) Wat houdt de opkomende deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk in?

Om de gehanteerde definitie van de deeleconomie in dit onderzoek vast te stellen is eerst een literatuurstudie gedaan. Zoals benoemd in paragraaf 2.1 is op basis van de literatuurstudie de volgende definitie van de deeleconomie in dit onderzoek gehanteerd: *“het fenomeen dat consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen, eventueel tegen betaling”* (Frenken et al., 2015).

4.2 Definities van de deeleconomie

Uit de literatuurstudie, zoals besproken in het theoretisch kader, blijkt dat verschillende definities bestaan over de deeleconomie (Agyeman et al., 2013; Belk, 2013; Hamari et al., 2015; Lever, 2015; Stokes et al., 2014). De deeleconomie in zijn huidige vorm vindt plaats op een groter geografisch schaalniveau dan de traditionele manier, wat tot stand is gekomen door internettechnologie (Botsman & Rogers, 2010; Frenken et al., 2015; Stokes et al., 2014; Woskko, 2014). Echter is het verschijnsel delen niet nieuw, waardoor de vraag ontstond welke definities de respondenten gebruikten voor de deeleconomie. De eerste vraag die naar aanleiding van de literatuurstudie in de interviews werd gesteld was dan ook: *“Wat is uw definitie van de deeleconomie?”*

Kathleen Stokes⁴ reageerde hierop dat het definiëren van verschijnselen altijd erg moeilijk is. Echter heeft Nesta in 2014 gekeken hoe de deeleconomie gedefinieerd kan worden op een dergelijke manier dat alle vormen van de deeleconomie passen binnen de definitie, maar dat ook rekening wordt gehouden met het feit dat de deeleconomie verandert, het een groeiend fenomeen

⁴ Onderzoeker bij Nesta en schrijfster van vele rapporten van Nesta over de deeleconomie

is en erg divers is. De oplossing voor deze complexiteit rondom het definiëren van de deeleconomie hebben zij opgelost door de deeleconomie te beschrijven rondom vijf kenmerken;

- Delen in de collaboratieve economie is gebaseerd op het gebruik van internettechnologie. Nesta spreekt niet over delen en samenwerking in het algemeen als zij spreken over de deeleconomie.
- De deeleconomie gaat over het verbinden van netwerken van mensen en producten door internettechnologie. Hierdoor worden bestaande netwerken verstoord.
- Door de deeleconomie worden ongebruikte middelen zoals ruimte en vaardigheden beter gebruikt,
- Vertrouwen is een belangrijk kenmerk binnen de deeleconomie.
- Zorgen voor openheid dat iedereen mee kan doen en de deeleconomie een activiteit wordt van de bevolking.

Een ander belangrijk punt dat Kathleen Stokes van Nesta maakte tijdens het interview was dat het formuleren van een definitie van de deeleconomie het volgende probleem met zich mee brengt:

“Yes, it is massive and it is problematic because it is something that people self-identify with. So you know a lot of people would say, a lot of cooperatives could also be a part of the sharing economy but you might find out that a cooperative say that they are not part of the sharing economy. They do not identify themselves as being part of it. Are they still part of it or are they not? People choose to be identifying as being part of it. What do you actually have to do to being part of it? So there is a bigger question there and I don't think that there is one organization or government that could kind of set that. If you are working in the space of the sharing economy, you have to be clear what the parameters. So we hopefully get a better understanding of the sharing economy.”

Het gaat volgens Kathleen daarmee niet alleen om het formuleren van de definitie van de deeleconomie en zich, maar ook om de visie van andere partijen op de deeleconomie. Ondanks dat definities bestaan over de deeleconomie, blijft het aan bedrijven en mensen zelf om te bepalen of zij zichzelf identificeren met de deeleconomie.

4.3 Vormen van de deeleconomie

Uit de diepte- interviews is gebleken dat het formuleren van een definitie van de deeleconomie niet alleen maar moeilijk is, omdat de deeleconomie in zijn huidige vorm nieuw en een groeiend fenomeen is. Het is ook complex, omdat de deeleconomie erg divers is en verschillende vormen kent:

- Sociaal ondernemerschap versus de deeleconomie
- Delen op traditionele wijze versus delen via internettechnologie
- Delen op lokaal niveau versus delen op wereldwijd niveau
- Delen met een betaling versus delen zonder een betaling

In paragrafen 4.3.1 tot en met 4.3.4 worden de verschillende vormen van de deeleconomie beschouwd aan de hand van de afgenomen interviews.

4.3.1 Sociaal ondernemerschap versus de deeleconomie

Ten eerste is uit het empirische onderzoek gebleken dat een aantal respondenten sociaal ondernemerschap zien als economisch verschijnsel dat overlap heeft met de deeleconomie. In combinatie met het punt dat Kathleen Stokes van onderzoekinstituut Nesta maakt over zelf-identificering van de deeleconomie (zie 6.2) blijkt dan ook dat het van groot belang is om de deeleconomie te definiëren. Echter blijft een discrepantie bestaan tussen de hierboven genoemde verschillende vormen van de deeleconomie. Ter illustratie bleek bijvoorbeeld dat de respondent van Keyfund in eerste instantie dacht dat het gesprek zou gaan over sociaal ondernemerschap:

“There are a lot of things happening in the UK within the sharing economy and there are a lot of cross overs with the things we are involved in. That is the reason that in the conversation between Kevin and Roxana, Kevin popped me in. I was perhaps slightly confused over the difference between the Sharing Economy and the Social Economy.”

Echter blijken ook overeenkomsten te bestaan tussen sociaal ondernemerschap en de deeleconomie. De respondent van Keyfund noemt dat *community shares* een investeringsmogelijkheid is waar sociaal ondernemerschap overeenkomsten laat zien met de deeleconomie. Bij *community shares* komen mensen uit een bepaalde gemeenschap samen om bijvoorbeeld een winkel open te houden, die zonder een gezamenlijke investering had moeten sluiten. Een ander voorbeeld waar de respondent van Keyfund lang over sprak was het gedeelde eigendom van een lokale boerderij dat zonder deze manier van delen had moeten sluiten:

“Yes it is always shared ownership in my definition. An example is a farm where a young couple of one of the parents. The cost-benefit duty was low so that they have to sell the farm. What they did instead was to open up the farm to the local community. They invited local people to become owner of the farm. Now they can live their etc. Now they give education and all the shared owners have the opportunity to share in the production and taking a little bit of the land.”

Mensen die een sociale onderneming opstarten doen dit met een bepaald doel, die positief van invloed is op de maatschappij. In het Noorden van Engeland is een breed scala aan mensen een sociale onderneming gestart. De reden van opstarten volgens de respondent van Keyfund is dat de maatschappij hard is geraakt en sociale ondernemingen oplossingen willen bieden voor de ontstane maatschappelijke problemen:

“There are a number of different influences. One is where communities have been hit quite hard by for example industry decline which results in large scale unemployment. If you look at a lot of areas where that happens in for example Yorkshire, Wales which have significant unemployment in the past. There are quite a lot of social enterprises growing up to support the decline in employment but also to deal with the issues which are the results of the industrial decline.”

Keyfund is zelf ook een sociale onderneming en is in 1998 opgericht als reactie op de daling in werkgelegenheid in de kool- en staalindustrie. Zoals hierboven beschreven richten mensen een sociale onderneming op met een bepaald maatschappelijk doel. Een van de problemen bij het opstarten van een onderneming is de toegang tot geld. Banken zien sociale ondernemingen als een risico en wilden daarom het geld niet altijd verstrekken. Keyfund is opgezet met Europese subsidie en geld van de nationale overheid om deze sociale ondernemingen toch geld te kunnen verstrekken. Keyfund bestaat simpelweg om hulp te bieden aan sociale ondernemingen, die opereren voor sociale, maatschappelijke winst en economische welvaart (respondent Keyfund).

Sociaal ondernemerschap heeft overeenkomsten met de deeleconomie als het gaat om delen, het maatschappelijke doel om mensen sociale winst en economische welvaart te bieden en dat een bedrijf binnen de deeleconomie een sociale onderneming kan zijn.

Dat de deeleconomie net als sociaal ondernemerschap ook gaat om het nastreven van een maatschappelijk verantwoord doel kan bevestigd worden door Benita Matofska⁵:

“Compare and Share is a social business. So we are mission driven and we have a purpose. And our purpose is to build technology that people enable to involve and easily access the sharing economy and built happy sustainable communities. And we do have a social mission, but we are a full profit business. I am a social entrepreneur and I have a passion to make the world a better place. And I believe that the sharing economy will be the future economy. This is exactly what I want to be. It is good for everyone, for planning, businesses and people. It is a good deal for everybody.”

⁵ Global sharing economy expert en oprichter het Britse deeleconomie bedrijf Compare en Share

Dat de deeleconomie ook een maatschappelijk nut heeft kan ook bevestigd worden door de respondent van Innovate UK. Innovate UK is een organisatie dat ondernemingen een subsidie verstrekt wanneer zij een oplossing hebben bedacht voor een maatschappelijk probleem. Hij stelt dat een deel van de ideeën van bedrijven binnen de deeleconomie ook een oplossing kunnen vormen voor een maatschappelijk probleem om middelen beter te gebruiken:

“I think that we didn’t things to explicitly encourage the sharing economy but I guess what we are doing is, everything that, everything we are trying to do looks at a challenge that starts from what is the problem and trying to solve. It doesn’t look at here is a new challenge with tech and implement it to the market, but what is the problem who could solve and what is the real human need living in an environment. Which human need has to be met and how do you meet them better. And so, I guess as part of that sharing economy solutions will be a strong an element of it. You can imagine, you could use the sharing economy as a solution for the circular economy for example. How do you help to locate resources better. To share goods and services rather than buy them by their own. So the sharing economy, to support the sharing economy come politically through a number of things we are doing rather than via an explicitly program on the sharing economy.”

4.3.2 Delen op traditionele wijze versus delen via online platforms

Wetenschappelijke artikelen stellen dat het delen niet nieuw is, maar de manier waarop dat gebeurt wel (Botsman & Rogers, 2010; Frenken et al., 2015). Tijdens de diepte- interviews kwam ook aan bod dat het delen geen nieuw verschijnsel is. De respondent van Innovate UK haalde bijvoorbeeld aan dat het belangrijk is om in ogenschouw te nemen om welke activiteiten binnen de deeleconomie het gaat. In het Noorden van Engeland bijvoorbeeld wordt op lokaal niveau veel samengewerkt en gedeeld tussen kunstenaars en tekenaars die eerder werkte in de katoenindustrie.

Ook in het gesprek met een oprichter van een bedrijf binnen de deeleconomie kwam het verschil tussen het traditionele delen en de nieuwe manier van delen via internettechnologie aanbod. Zij stelt dat de traditionele manier van delen steeds minder wordt in het Verenigd Koninkrijk:

“Within the village, yes. It is a natural community. But I think in the UK that is becoming less and less. As become communities transit and have to go further for work. Although, many persons are now choosing to work at home often when they are enabled with high speed broadband. So I think that there is a transition in how people are working in a community.”

De respondent van onderzoeksinstituut Nesta erkende dat het delen van spullen, diensten, tijd en kennis niet nieuw is. Ten eerste is het niet zo dat het delen alleen nog maar online plaats vindt en daarnaast is het niet zo dat nu gedeeld wordt via internet het verschijnsel ‘delen’ compleet veranderd. Ter illustratie vertelde zij dat uit het onderzoek dat Nesta afgelopen jaar heeft uitgevoerd (Stokes et al., 2014) bleek dat slechts 25 procent van de mensen, dat aangaf te delen dit online deed. Zij stelt dat dit een interessante uitkomst was:

“So that is actually really interesting, so more people are still doing this without then people who are doing it with technology. So there is probably, the questions you are asked earlier and not to go all over them again, the wider context that we live in now whether technologies help connect wider networks there is perhaps more urbanization and mobility and people have the networks before. If you would like to share a car, you don’t necessarily have those networks to the same way you would have before had. Those are important features I think that mean that this is actually responding perhaps a bit more isolation and need for those networks and it gives an open way to get involved in that. If we look at who is involved in the sharing economy, it is more higher income, professionals, white middle aged. That does not mean that people who are older or younger or who aren’t employed do not collaborative things. They only do not share things via these platforms.”

4.3.3 Delen op lokaal niveau versus delen op wereldwijd niveau

In een aantal diepte- interviews kwam het verschil tussen delen op lokaal niveau en delen op wereldwijd niveau aan bod. Hierover werd gesproken op drie verschillende manieren. Vandaar dat deze tegenstelling op meerdere manieren kan worden uitgelegd:

1. Ten eerste kan door de komst van internettechnologie delen op een groter schaalniveau plaatsvinden. Dit zijn bedrijven die wereldwijd opereren, maar wel impact hebben op lokaal niveau. Airbnb is een voorbeeld van een platform dat wereldwijd opereert en het doel heeft om mensen wereldwijd met elkaar in contact te brengen om te verblijven in de woning van een ander wereldwijd (Airbnb, n.d.).

De respondent van Nesta legde dit verschijnsel erg helder uit:

“A lot of the big problems where we are talking about are not originally from the UK and that is important to consider. As well some have an office here or some do not have a main office here. So there is also that layer of global sharing economy platforms that have high use in the UK but are not based here.”

2. Ten tweede kan door de komst van internettechnologie gedeeld worden op lokaal niveau. Hierbij is het niet mogelijk, zoals bij Airbnb, om ver van elkaar af te wonen. Peerby is een voorbeeld van delen op lokaal niveau met behulp van een online platform, waar men kan zoeken op lokaal schaalniveau. Ook Timebank is een voorbeeld waarbij gedeeld wordt op lokaal niveau door middel van een online platform.

De respondent van de gemeente Manchester haalde het voorbeeld aan van Timebank als een voorbeeld waarbij gedeeld wordt op lokaal niveau. Timebank is een alternatieve betaalwijze, waar tijd gezien wordt als de valuta:

“A Timebank is kind of a formalized way of using the sharing economy. So it is generally in a local area and you effectively create a local currency. The currency could be an hour of time” (respondent gemeente Manchester).

3. Ten derde wordt gedeeld op lokaal niveau zonder tussenkomst van een online platform. Hiervoor moet men fysiek in elkaars nabijheid zijn, de vaak genoemde traditionele ‘suikerpot van de buurvrouw’.

De respondent van de gemeente Manchester vertelde dat de gemeente Manchester bepaalde stukken grond tijdelijk deelt met inwoners, die daar dan gezamenlijk gebruik van kunnen maken:

“We have developed, after 2008 when the economy went into recession we had a lot of development sides that have not been build. So what we were trying to do is work with community groups. It is basically saying, we have got some land for five years. And we will work with the communities to give them temporary access to that side. Things like local grow food creating in a community farm. But you know, an informal open space with picnic tables and things like that. And the community will run and managed that by themselves. But they understand, when the market picks up and that side can be developed we will take it back. What they will doing is not permanent and the risk around that kind of thing is that when you doing, when the time is ready to build new houses then they go to the newspapers and say ‘they are pulling down our land’. The agreement is very much that is short term and a temporary activity. You use the side for the community benefit, rather than an empty side there.”

4.3.4 Delen tegen betaling versus delen zonder een betaling

Zoals besproken bij de uiteenzetting van verschillende gehanteerde definities van de deeleconomie in paragraaf 4.2, wordt geen onderscheid gemaakt tussen delen met een betaling en delen zonder een betaling (Nesta, Rachel Botsman en ShareNL). De respondent van Nesta legde uit dat sommige mensen deelnemen aan de deeleconomie, omdat zij de deeleconomie als een kans

zien voor ondernemerschap of omdat zij geld nodig hebben. Andere platformen zijn meer gericht op de concepten 'uitwisseling en delen' waarbij het niet zo zeer gaat om uitwisseling van geld.

4.4 Het succes van de deeleconomie

In de interviews is gevraagd wanneer de respondenten de deeleconomie als succesvol zien. Aangezien zowel gesproken is met oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie als met onderzoekers, subsidie organisaties en beleidsmakers is onderscheid gemaakt in succesvol zijn als bedrijf en het succes van de deeleconomie in het algemeen.

4.4.1 Het succes van de deeleconomie voor bedrijven binnen de deeleconomie

Een van de oprichters van een Brits bedrijf binnen de deeleconomie gaf aan dat zij het leuk zou vinden als haar bedrijf op termijn winstgevend zou zijn: *"It could be nice to make profit."* Het andere doel dat zij graag na zou willen streven beschrijft ze als volgt:

"The end goal, it would be fantastic to create an ecosystem for ethical and affordable travel. That is my vision. An ecosystem for ethical and affordable travel. That is collaborative. And then maybe a bigger company will buy is to be part of their ecosystem. Potentially an insurance company, potentially a pet care company. Potentially an ethical travel company. That would be my best."

De andere oprichter van een Brits bedrijf binnen de deeleconomie gaf aan dat zij een *social enterprise* is, maar wel volledig winstgevend is. De onderneming is gestart met een bepaald doel en missie gedreven. Het doel is om technologie te bouwen dat mensen de mogelijkheid geeft deel te nemen aan de deeleconomie en gemakkelijk toegang te krijgen tot de deeleconomie om uiteindelijk een gelukkige, duurzame samenleving te creëren.

4.4.2 Het succes van de deeleconomie voor het collectief

Zoals aangegeven in 6.4.1 hebben beide oprichters van de Britse bedrijven zowel het doel om winst te maken, maar tegelijkertijd ook een maatschappelijk doel. Aan de andere kant is ook gevraagd aan andere respondenten wanneer zij de deeleconomie als een succesvol economisch fenomeen zien.

De respondent van Innovate UK gaf een heldere uitleg wanneer hij vindt dat de deeleconomie succesvol is. Daarbij maakte hij de kanttekening dat dit niet alleen geldt voor bedrijven binnen de deeleconomie, maar voor alle aangedragen technische oplossingen:

"It mean it is not a great useful answer, it has to be a genuine need. So there have to be real problems they have to be solved. And there is lots of great tech solution put out there which they have to do with it. It would be nice if we did this. But it is never work, because a) no one really wants it necessarily and b) even if they do want it all too often there are rape users interfaces which stop people in the way they want to. What makes things grow is if people really want it the solutions which are created. The reason that all the sharing economy solutions which are there are successful is because there is a genuine human need which they identified and which they needed in a better way than could be met in another way."

4.5 Gevolgen van de deeleconomie

Rondom de deeleconomie is veel te doen. De discussies in de media over Uber duiden dit aan (Van Hoek, 2014; Volkskrant, 2015). Echter worden ook positieve reacties en gevolgen genoemd van de deeleconomie.

Beide Britse oprichters van een bedrijf binnen de deeleconomie wilden graag geloven dat mensen door de deeleconomie minder geïsoleerd en meer verbonden zou raken met mensen en de maatschappij:

"Coming more connected and less isolated. You share via different connecting sharing services to have relationship with other people in order to trade peer to peer."

Een van de oprichters lichtte haar geloof toe aan de hand van een concreet voorbeeld uit haar praktijk:

“Well I think, I’d like to think that some people feel more connected and less isolated from a micro level. Sort of, for example, he is British and lives in Northern France and live there with the dogs and every year when she came back for holiday to the UK (2/3 times a year). She is desperate to find somebody, we found a woman in California who wanted to spend that time in the house. They are best friends. That is great, that is a lovely solution. She feels less isolated and she can tap in to her network and she can decide whether she likes them or not. So people feel less isolated and more connected. It creates more solutions. I have a problem, what shall I do with this house when it is empty in the South of France, I have to sell it. Here is the solution, found someone to live there. So we create solutions and I hope that is the effect we have. And apart from that, I like cultural exchange and wider understanding between communities. That is my hope. Aspiration.”

Dat de deeleconomie meer oplossingen creëert voor bestaande problemen wordt ook door de respondent van Innovate UK genoemd. In zijn dagelijkse werkzaamheden bij Innovate UK ziet hij dat steeds vaker oplossingen komen van bedrijven binnen de deeleconomie. Innovate UK kijkt daarbij niet expliciet naar bedrijven binnen de deeleconomie, maar hij ziet de deeleconomie wel opkomen.

4.6 De toekomst van de deeleconomie

Tijdens de interviews is gevraagd hoe de deeleconomie eruit ziet in 2025. Deze vraag is gesteld met het doel om er achter te komen of de deeleconomie iets tijdelijks is of een blijvend economisch verschijnsel is. Respondenten gaven aan dat de deeleconomie een groeiend verschijnsel is (respondent Innovate UK, respondenten bedrijven binnen de deeleconomie, respondent nationale overheid, respondent Nesta).

Benita Matofska kon naar aanleiding van haar eigen onderzoek van Compare & Share met data onderbouwen dat de deeleconomie een groeiend fenomeen is: *“All of the data that we have on the sharing economy, in this fast disruptive market, is stated that the sharing economy is growing faster than Google and Facebook and Yahoo together.”*

Naast de vergelijking die zij maakt tussen de deeleconomie en Google, Facebook en Yahoo maakt ze tijdens het gesprek ook de vergelijking tussen Airbnb en de Hilton Group Hotel:

“And we know from all of the data that continuing together that it is a fast grow market. I know that SEUK they recently talked about that it will take ten years to make straight the sharing economy in the UK. All of the data we have seen is indicating that, that is not the case. Our dates that we have collected from all over the world, will tell us that this is a disruptive industry. To make power in the travel industry is very differently and actually the sharing economy is on his head. And if you just look at the growth of companies like for example Airbnb and Uber. Than now Airbnb has more hotel rooms in two years than the Hilton Group Hotel has built in 30 years they exist. So it just gives you an indication if you are looking at the valuation of those companies. The sharing economy will be a very, very growing industry in the next two years.”

De bestaande bedrijven, zoals hotelketens, werken samen met bedrijven binnen de deeleconomie om in te spelen op de huidige en toekomstige ontwikkelingen. Zij is van mening dat deze samenwerkingsverbanden meer gaan ontstaan:

“Yeah, well I think what we are going to see is a transformation in the travel industry. And we already seen that in the forming of partnerships between established hotels and the sharing economy. [anonym hotel] has a partnership with [anonym sharing economy business]. We recently saw the [anonym company] investing in [anonym sharing economy business]. And we are going to see more and more of these relationships, because fundamentally business has undergone the biggest change.”

Ook een respondent van de nationale overheid is van mening dat de deeleconomie over tien jaar een economisch ingebed verschijnsel is. Hij stelt zelfs dat de term 'deeleconomie' dan niet meer bestaat:

"That is a really interesting question. I don't think that people won't talk about the sharing economy because a lot of the things that we call sharing economy things will be the normal way things are happening. If you look at online labour exchanges that will be a much more normal way I think. You know if you are creative/ a graphic designer you might well join an agency and do stuff but equally you do things sell online. If you got spare assets, as you look at car clubs, I think that the trend will be. Some people will own cars still, but a lot of people will rent out a car by the hour at a sharing economy company or whatever. I think that it will become an accepted standard way of doing things."

De respondent van Nesta stelt ook dat de deeleconomie groeit en dat het gaat groeien in verschillende richtingen. Zij noemde daarbij ook dat hoe de deeleconomie uiteindelijk vormt krijgt, afhankelijk is van de overheid en van de mensen zelf. De overheid heeft een rol, omdat zij bepaalt hoe de deeleconomie wordt gereguleerd. Mensen hebben invloed, omdat zij bepalen wat zij wel en niet willen delen:

"I think the collaborative economy is still very emergence and it is still developing all time. And it is becoming increasingly diverse still. And so it can go into a lot of different directions in the future. How it will end up probably comes down with the government decides of regulation. And what people actually want to use because you can create something that sounds fantastic but if nobody wants to use it, it is not gonna be have any impact."

4.7 Conclusie deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

In dit hoofdstuk is op vijf manieren onderzocht wat de deeleconomie inhoudt. Uit de literatuurstudie kwam naar voren dat de deeleconomie niet eenvoudig te omschrijven valt door middel van één vaststaande definitie (Agyeman et al., 2013; Belk, 2013; Hamari et al., 2015; Lever, 2015; Stokes et al., 2014). Ook in de diepte- interviews werd gesteld dat het definiëren van de deeleconomie een complex proces is, vanwege een aantal redenen (4.2). Ten eerste is het complex, omdat de deeleconomie divers is en verschillende vormen kent (PWC, 2015, p. 14). Dit gegeven werd ondersteund door de diepte- interviews, waaruit naar voren is gekomen dat vier onderscheidingen gemaakt kunnen worden (4.3). Om een volledig beeld te schetsen is bovendien onderzocht wanneer de deeleconomie succesvol wordt gevonden door de respondenten. Aangezien gesproken is met zowel oprichters van bedrijven als met onderzoekers, subsidie organisaties en beleidsmakers bleek dat succes gezien kan worden op twee manieren; het succes voor het bedrijf zelf en het succes van de deeleconomie voor het collectief (4.4). Deze verdeling sluit aan bij de discussies die spelen in de media rondom de gevolgen en de impact van de deeleconomie op bestaande bedrijven (Van Hoek, 2014; Volkskrant, 2015). Uit de diepte- interviews bleek dat de respondenten voornamelijk de positieve gevolgen van de deeleconomie zien. De deeleconomie kan bijvoorbeeld bijdragen aan het sociale welzijn van mensen; mensen voelen zich minder geïsoleerd en raken meer verbonden met andere mensen. Respondenten zijn van mening dat de deeleconomie blijft groeien en uiteindelijk een ingebed economisch verschijnsel is. Hoe de toekomst van de deeleconomie er daadwerkelijk uitziet is deels afhankelijk van een aantal factoren. Het volgende hoofdstuk gaat daarom in op de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden.

5. Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden

Dit hoofdstuk brengt de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden in het Verenigd Koninkrijk in kaart. De verschillende vormen van de deeleconomie, zoals besproken in vorig hoofdstuk, zijn namelijk niet zomaar ontstaan. Vandaar dat dit hoofdstuk weergeeft welke factoren zijn aan te wijzen voor het ontstaan van de deeleconomie.

5.1 Inleiding

De uiteenzetting van deze factoren vindt plaats op basis van verkregen informatie uit de diepte-interviews. Gesproken is met verschillende type experts, geoperationaliseerd in vier typen: 1) beleidsmakers in Britse en Nederlandse steden, 2) de nationale overheid van het Verenigd Koninkrijk, 3) deeleconomie experts van Britse en Nederlandse onderzoeksinstituten en onafhankelijke organisaties en 4) Britse en Nederlandse oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie. Door deze diversiteit van respondenten is een verscheidenheid aan informatie opgehaald. Zowel de visie op de deeleconomie als de rol van partijen binnen de deeleconomie verschilt. Ook de geografische locatie van de respondenten loopt uiteen, waardoor bovendien locatiespecifieke informatie en uitspraken zijn verstrekt. Deze diversiteit aan informatie zorgt ervoor dat ook verschillen en overeenkomsten aan de orde komen; bestaan verschillende visies op welke factoren het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden tussen steden in het Verenigd Koninkrijk en tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland? Per genoemde factor wordt nader ingegaan op de manier hoe deze factor het ontstaan beïnvloedt, welke respondent dat heeft gezegd en of regionale of nationale verschillen bestaan (paragrafen 5.2 tot en met 5.10). Bovendien wordt onderzocht in hoeverre de factoren die in de literatuurstudie naar voren zijn gekomen overeenkomen met de genoemde factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden die gegeven werden gedurende de diepte- interviews.

Zodoende wordt een antwoord gegeven op de deelvraag:

2) *Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie?*

5.2 Internettechnologie

In literatuur wordt vaak genoemd dat de komst van internettechnologie heeft geleid tot de opkomst van de deeleconomie op wereldwijde schaal. Vandaar dat tijdens de diepte- interviews de open vraag werd gesteld: *“Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie?”*

Beide Britse oprichters van een bedrijf binnen de deeleconomie noemen dat hun bedrijf om de technologie draait. Ook de samenwerking met andere partijen vindt plaats via online communicatiekanalen:

“It is all online. We are a technological company and the sector is all technology. What makes the sharing economy what it is, you know, the key tools are technology. Without technology, in my perspective, you have not a sharing economy. So, given that we were dealing with affiliates in different parts in the world is the only thing that we can dealing with that is you know online” (respondent Benita Matofska).

Het feit dat internet onmisbaar is geworden in de huidige deeleconomie wordt beaamd door de andere oprichter. Zij spreekt daarnaast de verwachting uit dat het internet bepalend is voor de ruimtelijke spreiding van het gebruik van de deeleconomie. In hoofdstuk 6 wordt met behulp van de verkregen dataset van Nesta nader bekeken of een verband bestaat tussen internettoegang en de ruimtelijke spreiding:

“I think that one of the big influences that has enabled the sharing economy to take off or perhaps become more available and visible is the development of high speed web and high speed WIFI access. So I am sure that your demographic analysis will demonstrate actually that the agglomerations with good broadband access have the greatest facility for the sharing economy. And that is my finding.”

Ook de respondent van Innovate UK geeft aan dat het internet een factor is die het ontstaan van de deeleconomie heeft beïnvloedt. Ook deze respondent spreekt de verwachting uit dat het internet bepalend is voor de ruimtelijke spreiding van het gebruik van de deeleconomie:

"I guess, if you look generally on participation in the sharing economy. Broadly a lot of the sharing economy solutions require you to be using internet and more and more mobile internet. That immediately gives you a demographic distribution in who is using the sharing economy or a young demographic."

5.3 Mobiele apparatuur

Samenhangend met de invloed van internettechnologie op het ontstaan van de deeleconomie is het toenemende gebruik van internet op mobiele apparatuur. Een van de Britse oprichters van een bedrijf binnen de deeleconomie gaf aan de hand van cijfers het belang aan van mobiele toegang tot internet:

"I think it has a lot to do with it, cause now with the mobile access it is changing. So for example, I know that when we started we had about forty percent of our users, just two years ago, who had accessing online through the mobile. Now, it is near around 65 percent. That is a major shift and I think that will change the geographic distribution of our users."

5.4 Kosten en gemak

Een van de ideeën die in de literatuur te lezen is, is dat wanneer het goedkoper en gemakkelijker is om te delen dan om te kopen de deeleconomie ontstaat en groeit.

Aan de hand van het onderzoek dat Nesta heeft uitgevoerd in 2014 (Stokes et al., 2014) stelt de respondent van Nesta dat mensen participeren in de deeleconomie vanwege kostenbesparing en gemak:

"Just through our focus group, people were mostly motivated by cost and ease. And there is a really good point there, which is, some of these things makes it easier to share and to access things. As easy to do that, say doing a more traditional activities for example to go to a hotel, renting a car at the airport versus zippcar. When it becomes as easy and more cost effective, people will be interested."

De respondent van Nesta sprak bovendien haar gedachten uit, zonder onderbouwing met behulp van data:

"I don't have the research on did, but I imagine that kind of growing up with technology would also the kind of cost effectiveness in these practices is a good motivator. And also for people who have access this is an easier way to kind of squeeze the model a bit more and make use of them."

5.5 Behoeftte om collectief samen te werken en elkaar te leren kennen

Tijdens het interview met Keyfund is gebleken dat behoefte bestaat om collectief samen te werken aan oplossingen voor huidige problemen. In het Noorden van Engeland, de regio waar Keyfund zich op richt, is sprake van een grote daling van de werkgelegenheid sinds de traditionele industrieën daar zijn verdwenen:

"There are a number of different influences. One is where communities have been hit quite hard by for example industry decline which results in large scale unemployment. If you look at a lot of areas where that happens in for example Yorkshire, Wales which have significant unemployment in the past. There are quite a lot of social enterprises growing up to support the decline in employment but also to deal with the issues which are the results of the industrial decline."

Dit betekent onder andere dat bepaalde voorzieningen geen draagkracht meer hebben om voort te bestaan. Door vervolgens als gemeenschap gezamenlijk te bepalen om eigen tijd te steken in het kunnen laten openen van de lokale kroeg of bibliotheek kunnen voorzieningen blijven

bestaan. Enerzijds is dit goed voor de sociale cohesie en onderlinge verbondenheid, anderzijds levert het gemak op als voorzieningen lokaal te bereiken zijn:

“Others around has stimulate the cohesion of those communities. Preserving local assets like shops and pubs. They are really important of the well-being of a community, but they are not always economic valuable as a private business.”

Ook de respondent van Nesta gaf aan dat deze behoefte om collectief samen te werken een factor is die het ontstaan van de deeleconomie kan beïnvloeden:

“And the idea of being able to kind of work across boundaries and collectively address problems. How can we work together in a more collective manner? Seems to be rising in some societies. Well, I think this is something that touches on this but maybe focus on reduction of consumption.”

Bovendien gaf de respondent van Innovate UK aan dat een trend ontstaat dat mensen willen weten waar de producten en diensten die zij gebruiken vandaan komen. In combinatie met de opkomende deeleconomie zorgt deze blik voor meer lokaalgerichte consumptie:

“And alongside that, the kind of ability, the people want to know more about the prominence of their goods and services. And that is kind of pushing a more locally agenda. And that locally agenda is pushing the sharing economy more, because people are looking at how they are connected with others in their areas.”

5.6 Milieu- en sociale overwegingen

Het kritiekpunt van de deeleconomie is of de gebruikers en aanbieders dit doen vanuit milieu- en sociaal oogpunt of om winst te maken en/of kosten te besparen. De respondent van Nesta stelt ook dat het moeilijk is vast te stellen of mensen vanuit dit oogpunt deelnemen aan de deeleconomie of dat zij het als een bijkomend voordeel zien:

“There is a smaller group that obviously are involved in the sharing economy because of environmental reasons or are interested for the trust and the social reasons. But I think that, that maybe is. It is hard to say if it is the reason yes or no if somebody is involved in the sharing for these reasons.”

Benita Matofska gaf aan dat zij haar bedrijf Compare en Share heeft opgericht met een sociaal doel. Zij wil graag bereiken met haar bedrijf dat het voor mensen gemakkelijker wordt om deel te nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie. Ook de oprichter van House Schiet Match gaf aan dat haar doel was om een ecologisch duurzame samenleving te creëren waarin op een duurzame manier gereisd wordt. Zoals besproken in paragraaf 4.5, de gevolgen van de deeleconomie, gaven beiden ook aan dat zij daarnaast ook tot doel hebben om winst te maken. Dit illustreert het statement van de respondent van Nesta dat het moeilijk is om te achterhalen in hoeverre een persoon deelneemt aan de deeleconomie voor milieu- en sociale redenen.

5.7 Mensen betrekken bij de deeleconomie en stimuleren om deel te nemen

Een groot deel van de bevolking neemt geen deel aan activiteiten binnen de deeleconomie. Echter worden mensen wel bewust gemaakt van het feit dat de deeleconomie bestaat. Benita Matofska organiseert mede de ‘Global Sharing Week 2015’ die afgelopen voorjaar wereldwijd heeft plaatsgevonden. Deze week staat in het teken van ‘de deeleconomie op de kaart zetten’:

“We have got 90 events registered already for next weeks all over the world. It is very much like shining a spot light on the sharing economy. There is a lot of media operating. So it is about raising awareness. It is about access, promotion, communication. It is about enabling people to hear about these services. And they do that through this big flagship campaigns.”

Harry Lund⁶ van de Britse nationale overheid gaf ook aan dat de overheid zelf ook de deeleconomie promoot, onder andere door zelf deel te nemen aan de deeleconomie. Echter stelt hij dat voornamelijk de bedrijven binnen de deeleconomie zelf de macht nemen om de deeleconomie te promoten:

“The government is publicly in favor of it just saying. Just doing the review actually. The sharing economy is a thing and we think that the sharing economy is a good thing. It is quit powerful and then gets people interested. They can normalize that. But probably a lot of the powers that come in are the industries. In London you see that Airbnb is places everywhere. They are doing much more to normalize it then we could ever do as a government.”

5.8 Vertrouwen

Over vertrouwen wordt vaak gesproken in de context van het gebruik van de deeleconomie en niet zozeer in het ontstaan van de deeleconomie in het algemeen. Vertrouwen is een vaak terugkomend onderwerp wanneer gesproken wordt over het gebruik van de deeleconomie (BRON). De respondent van Nesta stelt ook in het interview dat men op dit moment aan het onderzoeken is hoe vertrouwen gecreëerd kan worden in de deeleconomie. Enerzijds speelt vertrouwen een rol tussen gebruikers van de deeleconomie onderling en anderzijds tussen de bedrijven en de gebruikers van de deeleconomie.

Lamia Walker⁷ legde uit dat zij als bedrijf zijnde vertrouwen probeert te creëren tussen de vragers en aanbieders van haar dienst. Zij vertelde dat ze een aantal manieren heeft om vertrouwen te creëren; zij stelt zichzelf voor door middel van een foto en verhaal over haar eigen achtergrond, ze neemt zelf actief deel aan gesprekken tussen vragers en aanbieders van haar dienst via het online chatprogramma op haar website, de aanbieders van haar dienst moeten een verklaring van goed gedrag kunnen tonen en recent is een online recensie platform opgericht waar men elkaar beoordeelt door middel van het geven van sterren. Zij creëert dus enerzijds vertrouwen in haar zelf en haar eigen bedrijf en anderzijds creëert ze vertrouwen tussen gebruikers van de deeleconomie.

De complexiteit bij vertrouwen ontstaat doordat verschillende visies bestaan over wie verantwoordelijk is voor het creëren van vertrouwen. Het gebrek hebben aan vertrouwen in elkaar vormt een belemmering voor de groei van de deeleconomie. Dit is de reden geweest voor de Britse handelsorganisatie Sharing Economy United Kingdom (SEUK) om een zogenaamde ‘kitemark’ te ontwikkelen. Kort gezegd betekent dit dat wanneer een bedrijf binnen de deeleconomie deze ‘kitemark’ heeft gekregen de diensten en/of producten te vertrouwen zijn. In samenwerking met de Europese coalitie van de deeleconomie en de Britse handelsorganisatie van de deeleconomie UK Share Co is in juni 2015 de ‘Kitemark’ gelanceerd:

“The sharetrade which is the Kitemark/ the Trustmark, we are launching next week, that is going to a huge growth in the sharing economy. It is going to enable consumers to feel safe, because for example companies who receive the trustmark badge will already prove. They are offering verification, people have them verified and have their background checked. And so they have also signed a code of conduct which is based on respect. And they are offering some kind of reputation and ratings and views. And they offering a kind of insurance. The trustmark will give the sharing economy a mark of safe. This kitemark will provide a huge growth of the sharing economy. And we are launching with the European Sharing Economy coalition. And also UK Share Co which is a trade association” (respondent Benita Matofska).

⁶ Harry Lund is werkzaam bij de Britse nationale overheid binnen de afdeling ‘Digital Economy Unit’. Voorheen viel dit onder het Department for Business, Innovation and Skills maar als gevolg van de structuurverandering door de verkiezingen valt dit nu onder het Department for Culture, Media and Sport.

⁷ Oprichtster van House Sit Match, een bedrijf binnen de deeleconomie waarbij mensen op andermans huis en huisdieren passen.

Ook Harry Lund, werkzaam bij de Britse nationale overheid, refereerde aan de kitemark als middel om vertrouwen te creëren. Naast dat bedrijven en mensen onderling vertrouwen moeten creëren ligt hierin ook een rol voor de overheid weggelegd. Een van de aanbevelingen in de 'Independent Review' van Debbie Woskow (2014, p. 5) was dat diensten uit de private sector het identiteit verificatiesysteem van de overheid, genaamd GOV.UK Verify, kunnen gebruiken. Dit is een ondersteuning bij het creëren van consumenten vertrouwen in online transacties binnen de deeleconomie. Debbie Woskow vindt dat dit noodzakelijk is voor de toekomstige ontwikkeling van de deeleconomie. Harry Lund refereerde aan deze aanbeveling tijdens het interview en vertelde dat op dit moment onderzoek wordt gedaan door de overheid in samenwerking met het bedrijf Open Identity Exchange UK (OIX) hoe een verificatie systeem kan werken voor bedrijven binnen de deeleconomie.

Uit de interviews blijkt daarmee dat vertrouwen gecreëerd wordt door bedrijven binnen de deeleconomie. Ook ontstaat vertrouwen wanneer de mogelijkheid wordt geboden om vragers en aanbieders te laten communiceren met elkaar. Bovendien kan de kitemark/trust mark zorgen dat gebruikers van de deeleconomie bedrijven vertrouwen. Daarnaast is een taak weggelegd voor de overheid om vertrouwen te creëren (zie hoofdstuk 7).

5.9 Nabije netwerken en sociaal kapitaal

De respondent van Innovate UK stelt in het interview dat innovaties van oudsher op knooppunten ontstaan waar mensen bij elkaar komen. Activiteiten binnen de deeleconomie kunnen gezien worden als innovatie, omdat een nieuw product of dienst ontstaat:

"That is where kind of innovation happens. Innovations happens at those intersections of different sources and different people. And unexpected people as well, so I guess the problem with a network is that we all like it and people wants the same. What you really want is diversity of ideas and unexpected ideas. Innovation happens at those intersections when you mingle the expected and the unexpected. You don't create something out of nothing. It all springs out of what happens before."

Een locatie waar innovaties ontstaan op een knooppunt waar mensen elkaar ontmoeten en ideeën uitwisselen is Londen. Dat het een voordeel is om in een stad als Londen een bedrijf binnen de deeleconomie op te richten wordt bevestigd door Lamia Walker. Zij stelt uit eigen ervaring dat het bezoeken van netwerk evenementen lastiger is wanneer het bedrijf buiten Londen gevestigd is:

"But it is not like I can pop in to a network event. You know, where is, I have been to some seed camp networking events for example. But that is a planned activity for me."

Ook het belang van netwerken benadrukt Lamia Walker. Zij stelt dat het gemakkelijker is om aan geld te komen als je investeerders kent uit Californië. Haar eigen bedrijf is gelegen een uur buiten Londen vanwege persoonlijke redenen. Echter ervaart zij het als nadelig om niet in Londen een kantoor te hebben vanwege het moeilijker kunnen bezoeken van netwerk evenementen en de nabije toegang tot investeerders. Echter stelt zij ook dat het wanneer je als bedrijf een netwerk hebt opgebouwd en toegang hebt het niet noodzakelijk is om in Londen te zitten. Simpelweg omdat ook te zien is dat bedrijven ontstaan buiten Londen:

"I don't think that is not important, as long as you are in the place that has good access and you could build your own community. I think that is fundamental to start up. I think it is useful, but there are many companies that start up in a lot of different places. So it is not fundamental but is useful."

In de zin van het gebruik van de deeleconomie stelt de respondent van Nesta dat sociale relaties en netwerken de activiteiten binnen de deeleconomie faciliteert:

"You know social relationships and the networks that we would have in smaller environments maybe facilitate these things."

In hoofdstuk 6 'de ruimtelijke spreiding' wordt verder ingezoomd op het verschil tussen kleine gemeenschappen (rurale gebieden) en grote gemeenschappen (stedelijke gebieden).

5.10 Overheidsregulering

Uit literatuur blijkt dat het gevaar van overmatige wet- en regelgeving is dat het de winst aantast, het wederzijds voordelig handelen tegenhoudt en economische groei in de weg staat (Allen & Berg, 2014, p. 2). Om achter de factoren te komen die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden is ten eerste de open vraag gesteld wat de respondent ziet als die factoren. Bovendien is gevraagd aan de respondenten wat de gewenste rol zou zijn van de overheid bij de deeleconomie. Uit de interviews is naar voren gekomen dat de respondenten van Innovate UK, Nesta en de nationale overheid overheidsregulering als een factor zien die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloedt. De andere respondenten gaven dit uit zichzelf niet aan en daarom worden in deze paragraaf die resultaten niet behandeld. Het resultaat van deze vraag komt gedetailleerder aan bod in hoofdstuk 7. De open vraag gaf de volgende inzichten en resultaten:

Uit de interviews is naar voren gekomen dat de respondent van Innovate UK en de respondent van Nesta overheidsregulering als een factor zien die de deeleconomie beïnvloedt. Ook Harry Lund van de nationale overheid gaf aan dat een ondersteunend overheid erg belangrijk is en beperkende regels en overmatige belastingheffing houden de deeleconomie tegen:

"A supportive regulation environment is very important, like if you got really restrictive rules on it you are not allowed to rent out your sparerroom, you are not allowed. You know, if you make ten pounds a year from renting out some goods then you have to pay tax. And you not only have to do that, you also have to fill in a fourty page tax return. Nobody wants to do that. So you need the avoid a bureaucracy surrounding. Not also making that eligible people can do it but that people know that they eligible can do it. It is about people's perceptions."

De respondent van Innovate UK is ook van mening dat de overheid geen beperkende regels en overmatige regulering moet opleggen. Hij ziet de deeleconomie als een verschijnsel dat tot stand komt door de mensen zelf:

"There is a number of things that influences the sharing economy. I guess there are a few cases where I think you might need government regulations in particular elements like things like Airbnb, the ability to sublet rooms. That needs a kind of policy where the government influence things like you are not allowed to subletting your room. But in the most part, it does not require government intervention. The sharing economy is all about the people doing things by themselves."

Bovendien is de respondent van Nesta van mening dat beleid en regulering een factor is die van invloed is op de deeleconomie. De respondent stelt dat het belangrijk is om te onderzoeken wat wel en niet mogelijk is. Zij maakt daarnaast nog een onderscheid tussen het beleid van de nationale overheid en de lokale overheid. Zij noemt dat beide soorten beleid belangrijk zijn om te onderzoeken. Daarbij maakt ze gelijk de kanttekening dat het per situatie afhankelijk is welke type beleid gevoerd kan worden en dat ieder land en iedere stad dat weer anders doet:

"Other conditions, uhm, I think there is also the question of policy and regulation. So what is eventually possible in the first place. That is important to consider. So you know, I am sure there were different governments and localities who are responding in very different ways to the sharing economy. Some are trying to promote it, Seoul in South Korea is doing a lot. It is a new build city and that is very different context in comparison with let say New York, where they are grumbling what they should do with Airbnb and Uber."

5.11 Conclusie factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden

Op basis van de literatuur kan gesteld worden dat internettechnologie gezorgd heeft voor de schaal waarop mensen spullen en/of diensten met elkaar kunnen delen (Botsman & Rogers, 2010; ShareNL, 2015; Stokes et al., 2014; Wosskow, 2014). Ook uit de diepte- interviews is gebleken dat internet wordt gezien als de factor die heeft gezorgd dat de deeleconomie in zijn huidige vorm via online deelplatforms is ontstaan. Echter bleek uit de literatuur dat naast technologie ook sociale- en economische factoren van invloed kunnen zijn op het ontstaan van de deeleconomie. Dit is ook bevestigd door de respondenten. De behoefte om collectief samen te werken, milieu- en sociale overwegingen, stimulering, vertrouwen en netwerken van sociale relaties zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie. De verscheidenheid aan factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden laat ook zien dat de deeleconomie erg divers is en zowel kan ontstaan doordat men toegang heeft tot internet en de deeleconomie gemakkelijker en goedkoper is dan kopen, maar ook kan ontstaan vanuit de gedachte dat men gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie vanwege milieu- en sociale overwegingen. Een andere factor die van invloed kan zijn op het ontstaan van de deeleconomie is overheidsregulering (Allen & Berg, 2014, p. 2). De mate van overheidsregulering is in die zin van invloed dat het beperkend of wel stimulerend kan werken op de deeleconomie. Dit kan worden bevestigd door de uitspraken van de respondenten uit deze studie. Het werkt bevorderlijk voor het ontstaan van de deeleconomie als de overheid ondersteunend van aard is en geen beperkende wet- en regelgeving gaat opleggen. Aangezien overheidsregulering van invloed is op het ontstaan van de deeleconomie, wordt in hoofdstuk 7 gedetailleerder uiteengezet hoe de Britse nationale overheid en de Britse steden de deeleconomie reguleren.

6. De ruimtelijke spreiding van de deeleconomie

Dat de deeleconomie ontstaat en dit ontstaan beïnvloed wordt door een aantal factoren staat op basis van de vorige hoofdstukken vast. Waar de deeleconomie vervolgens ontstaat en door welke locatiespecifieke factoren dit wordt beïnvloed is in dit hoofdstuk uiteengezet. Zoals eerder uiteengezet in het theoretisch kader heeft Nesta onderzocht dat verschillende vormen van de deeleconomie opkomen in het Verenigd Koninkrijk, die met zes verschillende benamingen wordt aangeduid. Al deze verschillende vormen van de deeleconomie hebben gemeen dat sprake is van toegang in plaats van eigenaarschap, gezamenlijke inspanningen in plaats van individuele inspanningen om zaken voor elkaar te krijgen. De meeste activiteiten binnen de deeleconomie zijn gebouwd op netwerken en de technologieën die deze netwerken mogelijk maken en kunnen onderhouden (Stokes et al., 2014, p. 5). Met de theorie van verschillende wetenschappers (Balland et al. 2015; Boschma 2005; Breschi & Lissoni 2009) in gedachten wordt verondersteld dat de deeleconomie ontstaat op plekken waar netwerken samenkomen en daardoor innovaties ontstaan. De verwachting is dan ook dat in steden de participatie in de deeleconomie hoger ligt dan in rurale gebieden, omdat daar meer bedrijven binnen de deeleconomie zijn gevestigd vanwege de nabijheid van netwerken en kennis spillovers. In dit hoofdstuk is daarom geanalyseerd welke bevolkingsgroepen het meeste participeren aan activiteiten binnen de deeleconomie en in welke gebieden de deeleconomie ontstaat in het Verenigd Koninkrijk.

6.1 Inleiding

Op dit moment zit de deeleconomie in de groei- en experimenteerfase om te ontdekken waar de deeleconomie plaatsvindt en te begrijpen wat de huidige status van de deeleconomie is (Stokes et al., 2014, p 35). Nesta heeft om de deeleconomie beter in kaart te brengen en te begrijpen in mei 2014 een grootschalige, nationale enquête uitgezet. Hierin werd een representatief aantal van 2114 respondenten geënquêteerd die de Britse bevolking vertegenwoordigt (Stokes et al., 2014, p 15). Nesta legt daarbij niet uit waarom het aantal van 2114 representatief is. Echter valt te herleiden uit de dataset dat alle regio's in het Verenigd Koninkrijk vertegenwoordigd zijn. Aanvullend daarop is het aantal respondenten per regio vier procent van alle verwachte inwoners per regio. Dit betekent dat een gelijkwaardig aantal mensen is gesproken per regio en de regio's hierdoor relatief gezien vergelijkbaar zijn.

De verkregen kwantitatieve dataset vormt de basis voor de analyse van de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Aangezien het rapport van Stokes en anderen (2014) nauwelijks ingaat op de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie vormt dit onderzoek nieuwe inzichten, die aan de hand van de verkregen data uit de enquête nog niet onderzocht is. Zie voor een gedetailleerde uitleg van deze dataset paragraaf 3.5.2.

Ten eerste is met de verkregen kwantitatieve dataset van Nesta ingegaan op de demografische spreiding van het gebruik van de deeleconomie (6.2 en 6.3). Een aantal factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden, bijvoorbeeld internettechnologie, is niet in dezelfde mate toegankelijk voor alle bevolkingsgroepen en leeftijden. Bij de uiteenzetting van de demografische spreiding van de deeleconomie is onderscheid gemaakt tussen toegang tot de deeleconomie met en zonder internet (6.2) en alleen toegang via met internet (6.3). Door middel van de verkregen kwantitatieve dataset van Nesta is vervolgens de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie achterhaald op drie ruimtelijke schaalniveaus (6.4). De verkregen data laat het ook toe om een koppeling te maken tussen de demografische kenmerken en de ruimtelijke schaalniveaus. Zodoende kunnen verklaringen gevonden worden voor de eventuele ruimtelijke spreidingsverschillen van de deeleconomie tussen regio's (6.5). Ter aanvulling en om nieuwe inzichten te krijgen zijn de resultaten van de dataset aangevuld met de resultaten van de diepte-interviews.

Zodoende wordt een antwoord gegeven op de deelvraag:

3) *Welke geografische, locatiespecifieke kenmerken zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie?*

6.2 Demografische spreiding van de deeleconomie via en zonder internet

In deze paragraaf is de demografische spreiding van alle activiteiten binnen de deeleconomie, toegang verkregen met en zonder internet, uiteengezet.

Mensen kunnen zowel deelnemen aan de deeleconomie zonder en met internet. Het onderzoek van Nesta (2014, pp. 22-25) maakt een onderscheid in de mate van participatie in de deeleconomie via internet en zonder internet. Uit hun onderzoek blijkt dat 64 procent van de Britse volwassenen heeft deelgenomen aan activiteiten in de deeleconomie (met en zonder internettechnologie) in de periode mei 2013- mei 2014. Daarvan was het hoogste participatieniveau in de sector 'kleding en accessoires'; 43 procent van de respondenten gaf aan dat zij kleding en accessoires hadden aangeboden en gebruikt in de laatste 12 maanden. In vijf van de acht sectoren bleek dat het aantal mensen dat via de deeleconomie spullen aanbiedt of spullen verkrijgt minder is dan 20 procent; transport, vakantie, taken & klussen, technologie en kinderspullen & speelgoed (Dataset Nesta, 2014).

Uit het onderzoek (Stokes et al., 2014, p. 22) blijkt dat een meerderheid van de mensen in het Verenigd Koninkrijk (64 procent) gebruik maakt van de deeleconomie om toegang te krijgen tot en spullen aan te bieden. Echter nemen bepaalde demografische groepen van de bevolking meer deel aan activiteiten in de deeleconomie. In het algemeen zijn professionals met een fulltime of parttime baan en met een managementfunctie, of mensen met een administratieve functie significant meer vertegenwoordigd in de deeleconomie. Wat betreft leeftijd neemt de groep tussen de 25 en 54 jaar significant het meeste deel aan de deeleconomie. Ook geldt dat mensen met kinderen significant meer deelnemen aan activiteiten in de deeleconomie dan anderen. Aan de andere kant blijkt uit het onderzoek dat mensen van 65 jaar en ouder, mensen met een etnische minderheid achtergrond en ook mensen met laaggeschoolde en ongeschoolde arbeid, gepensioneerden en werklozen significant minder deelnemen aan activiteiten in de deeleconomie dan anderen (Stokes et al., 2014, p. 22). Verschillen in de mate van participatie tussen demografische groepen kan gerelateerd zijn aan de levensfase en gebeurtenissen die mensen meemaken. Zowel mensen die getrouwd zijn en/of samenwonen als mensen die kinderen hebben nemen significant meer deel aan activiteiten gerelateerd aan transport, huishoudspullen en kinderspullen en speelgoed (Stokes et al., 2014, p. 22).

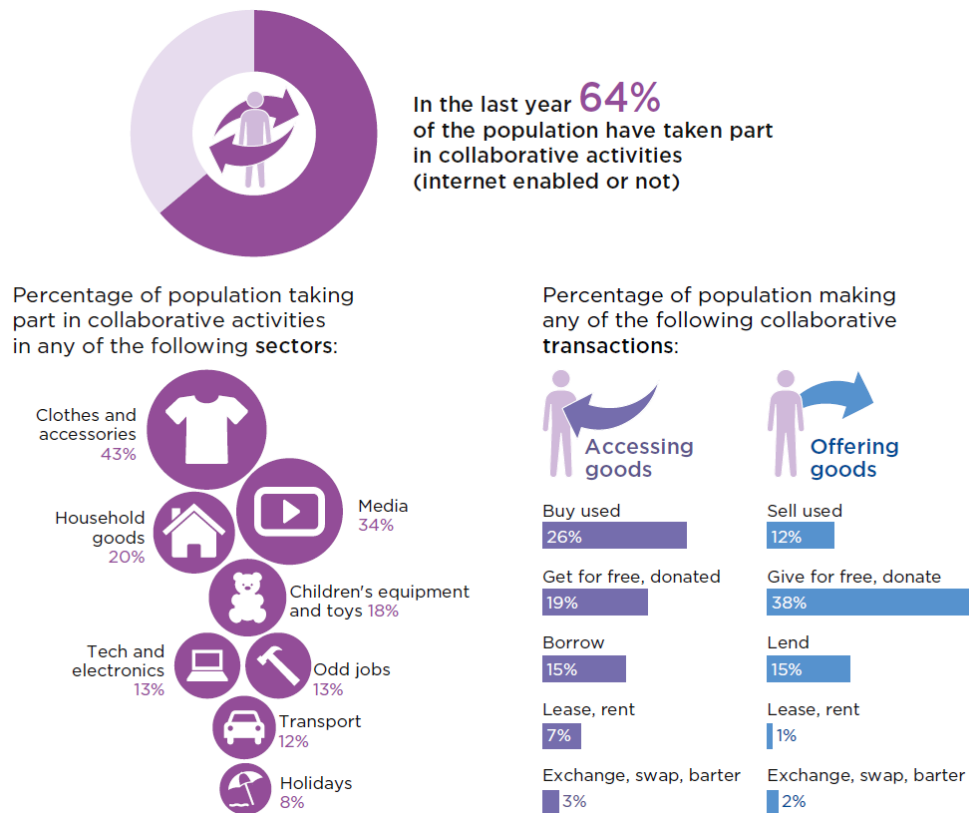
Ook zijn bepaalde leeftijdsgroepen meer vertegenwoordigd in specifieke sectoren en activiteiten. Jonge volwassenen is de leeftijdsgroep die het meest van alle leeftijdsgroepen spullen en/of diensten leent en/of uitleent. Mensen tussen de 16 en 34 jaar lenen van en lenen spullen uit aan mensen die zij kennen. Mensen tussen de 16 en 24 jaar waren het meeste geneigd om media te lenen en tijd te lenen voor taken en klusjes. Ook het lenen en uitlenen van kleding wordt het meeste gedaan door mensen tussen de 16 en 24 jaar (Stokes et al., 2014, p. 22).

Demografische aspecten, zoals hierboven beschreven, hebben een effect op de deelname aan activiteiten in de deeleconomie. Geslachtsverschillen, het verschil tussen mannen en vrouwen, heeft een meer genuanceerd effect op participatie in de deeleconomie. Een genuanceerd verschil bestaat tussen het participatieniveau van mannen en vrouwen in alle sectoren en activiteiten. Vrouwen bieden meer spullen aan en geven spullen gratis weg, terwijl mannen meer huren en leasen. Mannen participeren daarnaast voornamelijk in twee sectoren; transport en technologie en elektronica (Stokes et al., 2014, p. 22).

Zoals aangegeven bestaat een klein verschil tussen de sectoren waarin mannen en vrouwen spullen en diensten ruilen, lenen, huren en geven. Er zijn verscheidende sectoren binnen de deeleconomie waar mensen activiteiten ondernemen (zie figuur 5). De manier waarop men deelneemt aan activiteiten binnen de deeleconomie verschilt daarnaast ook. De grootste groep mensen die toegang wil krijgen tot spullen en diensten doet dit tegen betaling (zie figuur 5). Echter geeft de grootste groep zijn/haar spullen en diensten zonder betaling (zie figuur 5). Deze

cijfers onderbouwen het feit dat de deeleconomie een moeilijk te omvatten definitie is en de lange zoektocht naar een juiste definitie niet onlogisch is. In paragraaf 6.5 wordt ingegaan op het verband tussen deze resultaten en de ruimtelijke schaalniveaus.

Figuur 5- Activiteiten binnen de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

Bron: Stokes et al., 2014, p. 24

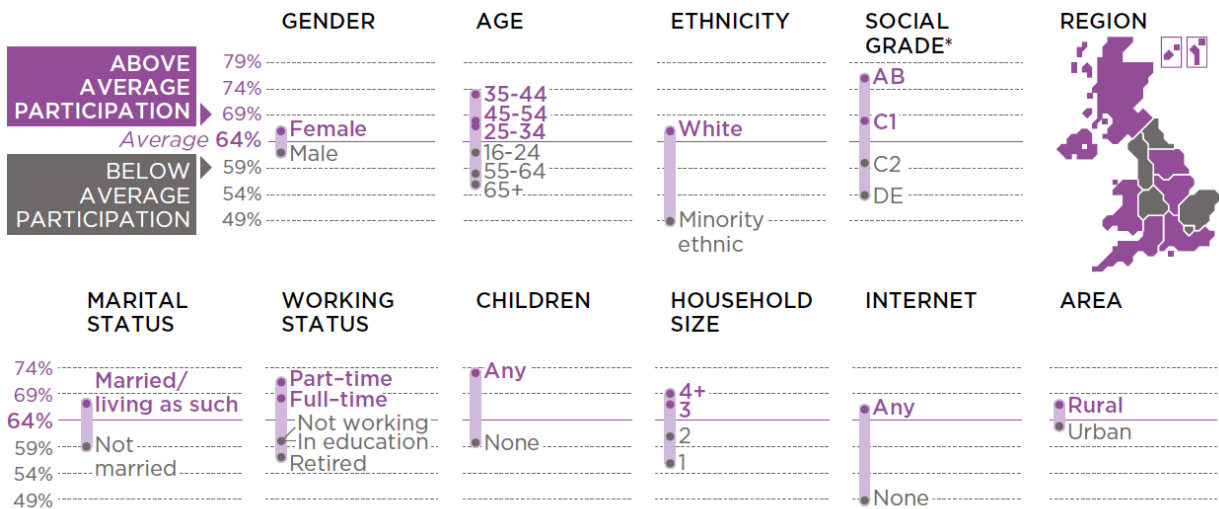
Naast de kwantitatieve data gericht op het aantal mensen dat deelneemt aan de deeleconomie, op welke manier en in welke sectoren zijn deelnemen (figuur 5), is ook in kaart gebracht hoe participatie in de deeleconomie demografisch en geografisch is verspreid onder de samenleving (figuur 6). In deze analyse is te zien welke groepen boven het gemiddelde participatieniveau (65 procent) scoren. Dit betekent 64 procent of meer van de mensen die in die groepen vallen deelneemt aan activiteiten binnen de deeleconomie.

Vrouwen, leeftijdsgroepen van 25 jaar tot en met 44 jaar, blanke mensen, de professionele groepen C1 tot en met A, mensen die getrouwd zijn, parttime- en fulltime werkende mensen, mensen met kinderen, huishoudens van drie of meer, mensen met internet en mensen die woonachtig zijn in rurale gebieden participeren bovengemiddeld aan activiteiten binnen de deeleconomie. Vier regio's binnen het Verenigd Koninkrijk scoren lager dan gemiddeld; Noordoost Engeland, Noordwest Engeland, West Midlands en Oost- Engeland (figuur 6). Dit duidt op zowel een verschil in demografische kenmerken als in geografische, locatiespecifieke kenmerken als het gaat om het gebruik van de deeleconomie.

Figuur 6- Participatieniveau aan de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

How levels of participation in collaborative activities vary across society

Percentage of people taking part in collaborative activities compared to the average figure of 64 per cent

* Social Grade is a classification system based on occupation created by the National Readership Survey. The classification are: A - Higher managerial, administrative and professional; B - Intermediate managerial, administrative and professional; C1 - Supervisory, clerical and junior managerial, administrative and professional; C2 - Skilled manual workers; D - Semi-skilled and unskilled manual workers; E - State pensioners, casual and lowest grade workers.

Bron: Stokes et al., 2014, p. 24

6.3 Demografische spreiding van de deeleconomie via internet

In deze paragraaf wordt de demografische spreiding van alle activiteiten binnen de deeleconomie, toegang verkregen met internet, uiteengezet.

Nesta heeft in haar onderzoek ook gekeken naar het aantal mensen dat participeert in activiteiten in de deeleconomie die enkel plaatsvinden via internet met behulp van technologie. Zoals al meerdere malen aangegeven is delen niet nieuw, maar de manier waarop dat gebeurt via online platforms is wel nieuw (Frenken et al., 2014; ShareNL, 2015; Stokes et al., 2014; Woskow, 2014). 25 procent van de Britse bevolking neemt deel aan de deeleconomie via internet mogelijk gemaakte activiteiten binnen de deeleconomie. In vergelijking met een participatieniveau van 64 procent in totaal die deelneemt aan de deeleconomie is dit een relatief kleine groep.

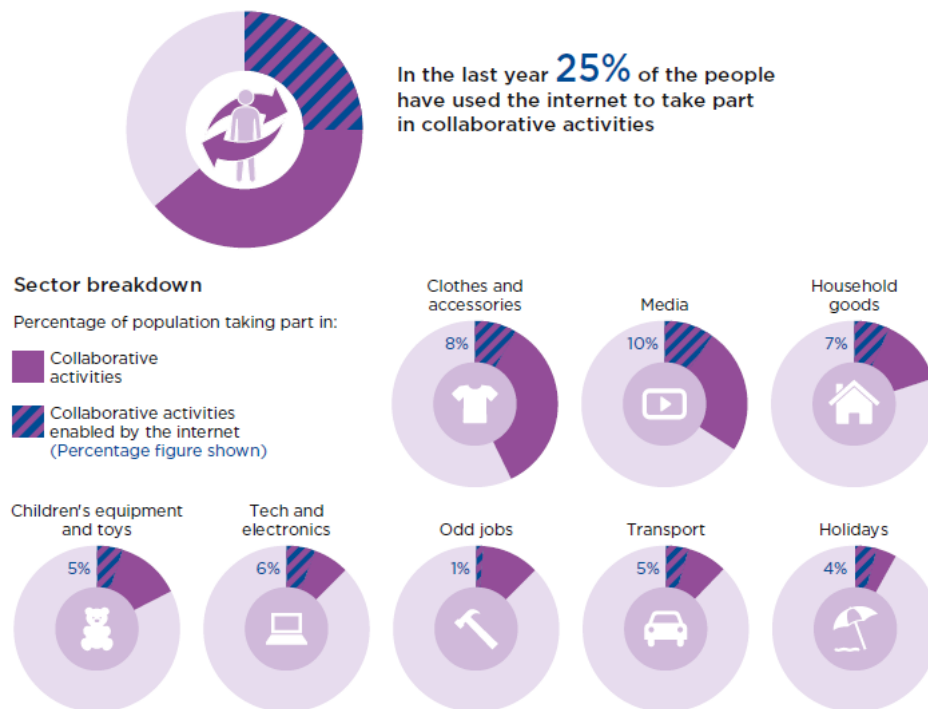
Ook bij activiteiten binnen de deeleconomie die plaatsvinden via internet geldt dat bepaalde groepen meer geneigd zijn om deel te nemen aan de deeleconomie dan andere groepen (Stokes et al., 2014, p. 23). In het algemeen zijn professionals met een fulltime of parttime baan en met een managementfunctie, of mensen met een administratieve functie significant meer vertegenwoordigd in de deeleconomie. Ook geldt dat mensen met kinderen significant meer deelnemen aan activiteiten in de deeleconomie dan anderen (Stokes et al., 2014, p. 23).

Bovendien geldt ook bij internet gerelateerde activiteiten binnen de deeleconomie dat mensen van 65 jaar en ouder, mensen met een etnische minderheid achtergrond, mensen zonder internettoegang en ook mensen met laaggeschoolde en ongeschoolde arbeid, gepensioneerden en werklozen significant minder deelnemen aan activiteiten in de deeleconomie dan anderen. Deze cijfers laten hetzelfde beeld zien als de eerder genoemde participatieniveau bij activiteiten in de deeleconomie in het algemeen (Stokes et al., 2014, p. 23).

Net als bij de analyse van de deeleconomie in zijn algemeen, is ook een verschil tussen sectoren te zien waar de activiteiten plaatsvinden via internet (Stokes et al., 2014, p. 23). De grootste groep van de mensen neemt deel aan activiteiten binnen de deeleconomie via internet, om toegang te

krijgen tot media zoals boeken en Dvd's. Slechtst één procent van de groep gebruikers van de deeleconomie gebruikt internettechnologieën voor klussen en taken (figuur 7).

Figuur 7- Deelname aan de deeleconomie via internet als onderdeel van de algehele deeleconomie

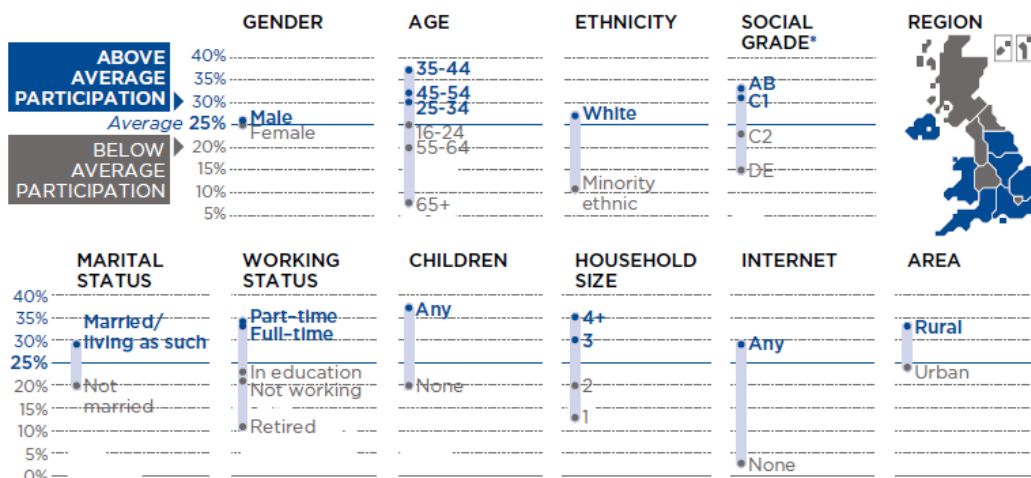
Bron: Stokes et al., 2014, p. 25

Naast de kwantitatieve data gericht op het aantal mensen dat deelneemt aan de deeleconomie via internet, op welke manier en in welke sectoren zijn deelnemen (figuur 7), is ook in kaart gebracht hoe participatie in de deeleconomie via internet demografisch en geografisch is verspreid onder de samenleving (figuur 8). In vergelijking met het participatieniveau aan de deeleconomie zonder het internet is één verschil aan te wijzen. Via het internet wordt meer gedeeld door mannen, maar als niet gespecificeerd wordt of men deelt met of zonder het internet de vrouwen weer delen.

Figuur 8- Participatieniveau aan de deeleconomie via internet in het Verenigd Koninkrijk

How levels of participation in internet-enabled collaborative activities vary across society

Percentage of population using the internet to take part in collaborative activities compared to the average figure of 25 per cent

Bron: Stokes et al., 2014, p. 25

6.4 Ruimtelijke spreiding van de deeleconomie met en zonder internet

In deze paragraaf wordt de ruimtelijke spreiding van alle activiteiten binnen de deeleconomie, toegang verkregen met en zonder internet, uiteengezet.

In het onderzoek van Nesta (Stokes et al., 2014) is ten eerste een geografisch onderscheid gemaakt tussen stedelijke en rurale gebieden. Ten tweede een onderscheid tussen Noord Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland. Ten derde is een onderverdeling gemaakt tussen twaalf regio's in het Verenigd Koninkrijk. Hierbij is de overheidsindeling aangehouden die onderscheid maakt in de volgende regio's: North East, North West, Yorkshire, East Midlands, West Midlands, East of England, London, South East, South West, Wales, Scotland en Northern Ireland. Nesta heeft uiteengezet wat de ruimtelijke verschillen zijn van participatie in activiteiten binnen de deeleconomie.

Naast de demografische spreiding in activiteiten in de deeleconomie, bestaan ook aanzienlijke verschillen tussen regio's wat betreft de participatiegraad in de deeleconomie. In de volgende regio's wordt minder geparticipeerd in de deeleconomie; North East, North West, East of England, West Midlands en London. Bovendien is een verschil aan te duiden tussen rurale en stedelijke gebieden. In rurale gebieden kopen en verkopen mensen eerder gebruikte producten dan stedelingen (Stokes et al., 2014, p. 22). Of deze verschillen tussen regio's zijn te wijten aan verschillen in demografische factoren wordt onderzocht in paragraaf 6.5.

Nesta heeft naast de regio verdeling ook een onderscheid gemaakt in sectoren en de manier waarop mensen spullen en diensten aanbieden en verkrijgen. Deze beide onderverdelingen zijn ook te zien in figuren 5 en 7 in paragrafen 6.2 en 6.3. Om het overzicht te bewaren worden afzonderlijk de drie regionale onderverdelingen behandeld in de volgende paragrafen. Hierbij wordt ook ingegaan op de sectoren en de manier waarop mensen spullen en diensten aanbieden en verkrijgen.

6.4.1 Een vergelijking tussen participatie in de deeleconomie in stedelijke en rurale gebieden

Ten eerste is geanalyseerd of verschillen bestaan in deelname aan activiteiten binnen de deeleconomie tussen stedelijke- en rurale gebieden. Per sector is nader bekeken hoeveel procent van de bevolking gebruik maakt van producten en diensten binnen de deeleconomie. In deze analyse wordt in eerste instantie niet gekeken naar het verschil in verschillende typen over de manier hoe toegang wordt verkregen en hoe producten en diensten worden aangeboden tussen stedelijke- en rurale gebieden (zie tabel 1). Deze analyse wordt na de bespreking van het verschil per sector in stedelijke- en rurale gebieden besproken.

Tabel 1- Aantal mensen van alle Britse inwoners boven de 16 jaar dat gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie uitgesplitst in stedelijke- en rurale gebieden per sector, in percentages

	Stedelijke gebieden	Rurale gebieden
Transportsector	12	16
Vakantie- reizen en accommodatie	7	12
Klussen en taken	13	11
Technologie en elektronica	13	10
Kleding en accessoires	41	51
Media- boeken, muziek en Dvd's	34	36
Kinderspullen en speelgoed	17	20
Huishoudelijke artikelen	20	20

Bron: Eigen tabel gemaakt a.d.h.v. databestand Nesta, 2014

Innovatie is in toenemende mate afhankelijk van de toegang tot kennisbronnen, waardoor het cruciaal is om de kennisnetwerken te begrijpen. Vaak wordt geredeneerd dat actoren met elkaar samenwerken, omdat ze een vorm van nabijheid hebben (Balland et al., 2015, p. 908). Op basis van deze literatuur is de verwachting dat in steden meer kennis wordt uitgewisseld, waardoor in steden meer bedrijven binnen de deeleconomie kunnen ontstaan. Hierbij wordt verondersteld dat op de locatie waar bedrijven ontstaan, ook vraag naar deze diensten ontstaat. Breschi en Lissoni (2009) stellen in hun artikel ook dat geografische nabijheid een positief effect heeft op de vorming van kennisnetwerken. Die kennisnetwerken hebben op hun beurt weer als gevolg dat innovaties ontstaan, zoals het ontstaan van bedrijven binnen de deeleconomie. Echter blijkt uit de dataset van Nesta (Stokes et al., 2014) dat slechtst een genuanceerd verschil bestaat wanneer per sector wordt gekeken naar het gebruik van de deeleconomie in stedelijke en rurale gebieden.

Dit sluit aan bij uitspraken van beide Britse oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie. Zij stellen dat door het gebruik van internet het niet meer noodzakelijk is om op geografisch nabije afstand gevestigd te zijn van samenwerkende partners. Lamia Walker deelt via kennis met een partner via Skype, omdat de partner gevestigd is in Australië. Bovendien is het niet vereist om gevestigd te zijn in de nabijheid van gebruikers van de dienst. Internet heeft als het ware de noodzaak om dichtbij partners en gebruikers te wonen doen verdwijnen:

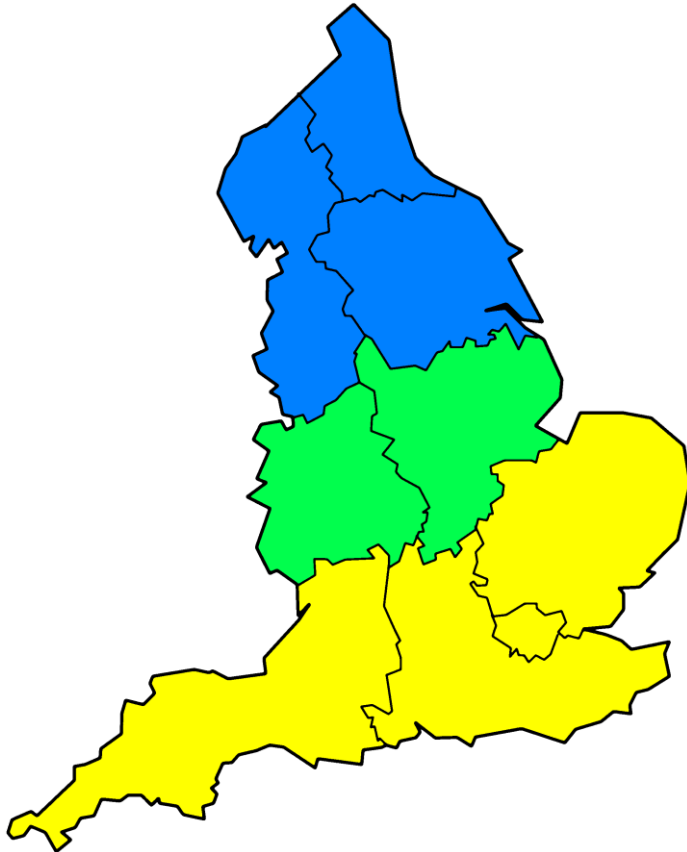
“The world of work has changed immensely. What that means is that regardless of location. You know, we can know. Everything we need to work is internet to work with other people at the other side of the world. You know in many senses, geography become less and less irrelevant. In perspective of partnerships and different companies and business to business geography is becoming less relevant” (interview Benita Matofska).

Daarentegen bestaat wel een verschil tussen het gebruik van activiteiten in sectoren. Wat opvalt is dat zowel in stedelijke- als rurale gebieden kleding en accessoires veel worden aangeboden en verkregen via de deeleconomie (respectievelijk 41 procent en 51 procent). Ook media in de vorm van boeken, muziek en dvd's worden veel aangeboden en verkregen via de deeleconomie (respectievelijk 34 procent en 36 procent). Ook heeft Nesta, zoals eerder genoemd, een onderverdeling gemaakt in de manier waarop mensen de spullen en diensten verkrijgen en/of aanbieden. De grootste groep van de mensen die deelneemt aan activiteiten binnen de kleding- en accessoires sector, 27 procent van de mensen in stedelijke gebieden en 33 procent van de mensen in rurale gebieden, geeft haar kleding gratis weg of doneert de kleding en accessoires. In vergelijking met andere type manieren hoe men deel kan nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie is dit een uitzonderlijk hoog percentage. Niemand van de respondenten gaf bijvoorbeeld aan dat zij spullen en diensten lenen van mensen die zij niet kennen, met mensen ruilen die zij niet kennen en aan mensen uitlenen die zij niet kennen. Uit literatuur blijkt dat door internettechnologieën mensen ook op wereldwijde schaal met elkaar kunnen delen en elkaar noodzakelijkerwijs niet hoeven te kennen. In dit onderzoek komt echter naar voren dat slechtst een aantal procent van de respondenten diensten en/of spullen deelt met mensen die zij niet kennen. Het zou erg interessant zijn om in vervolg onderzoek te analyseren of door de komst van internet mensen ook meer spullen uitlenen aan en spullen lenen van mensen die zij niet kennen. Als over een aantal jaar dit onderzoek wordt uitgevoerd kan gekeken worden of enerzijds het gebruik van de deeleconomie is toegenomen en of dit via internettechnologie tot stand is gekomen of dat het aan andere factoren ligt, zoals een verschuiving in het denken over de deeleconomie.

6.4.2 Een vergelijking tussen participatie in de deeleconomie in Noord-Engeland, de Midlands en Zuid-Engeland

Ten tweede is geanalyseerd of verschillen bestaan in deelname aan activiteiten binnen de deeleconomie tussen Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland (figuur 9).

Figuur 9- Geografische indeling Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland

Bron: Google afbeeldingen, 2015b

Per sector is nader bekeken hoeveel procent van de bevolking gebruik maakt van producten en diensten binnen de deeleconomie. In deze analyse wordt is in eerste instantie gekeken naar het verschil tussen deelname aan activiteiten binnen de deeleconomie in de drie regio's (tabel 2). Na deze analyse wordt nader het verschil in verschillende typen over de manier hoe toegang wordt verkregen en hoe producten en diensten worden aangeboden tussen stedelijke- en rurale gebieden geanalyseerd. Deze analyse wordt na de bespreking van het verschil per sector in stedelijke- en rurale gebieden besproken.

Tabel 2- Aantal mensen van alle Britse inwoners boven de 16 jaar dat gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie uitgesplitst in 3 regio's per sector, in percentages

	Noord- Engeland	Midlands	Zuid- Engeland
Transportsector	11	14	12
Vakantie- reizen en accommodatie	6	9	9
Klussen en taken	15	13	10
Technologie en elektronica	14	11	14
Kleding en accessoires	43	43	43
Media- boeken, muziek en Dvd's	34	34	35
Kinderspullen en speelgoed	18	19	16

Bron: Eigen tabel gemaakt a.d.h.v. excel databestand Nesta, 2014

Uit het onderzoek van Nesta (Stokes et al., 2014) blijkt dat een genuanceerd verschil bestaat, wanneer per sector wordt gekeken naar het gebruik van de deeleconomie in Noord- Engeland, Midlands en Zuid- Engeland. Daarentegen bestaat ook bij deze regio analyse een verschil tussen het gebruik van activiteiten in sectoren. Wat opvalt is dat zowel in Noord- Engeland, Midlands en Zuid- Engeland ook hier kleding en accessoires veel worden aangeboden en verkregen via de deeleconomie. Deze twee analyses komen overeen met de analyse van de deeleconomie in stedelijke- en rurale gebieden. Ook media in de vorm van boeken, muziek en dvd's worden veel aangeboden en verkregen via de deeleconomie (respectievelijk 34 procent, 34 procent en 35 procent). Net als bij de analyse tussen stedelijke- rurale gebieden is de sector 'vakantie' het minst populair.

Ook nu is het interessant om te kijken op welke manier mensen de spullen en diensten verkrijgen en/of aanbieden binnen de kleding- en accessoires sector. De grootste groep van de mensen die deelneemt aan activiteiten binnen deze sector, 26 procent van de mensen in Noord- Engeland, 28 procent van de mensen in de Midlands en 28 procent van de mensen in Zuid- Engeland, geeft haar kleding gratis weg of doneert de kleding en accessoires. In vergelijking met andere type manieren hoe men deel kan nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie is dit een uitzonderlijk hoog percentage. Niemand van de respondenten gaf ook hierbij aan dat zij bijvoorbeeld spullen en diensten lenen van mensen die zij niet kennen, met mensen ruilen die zij niet kennen en aan mensen uitlenen die zij niet kennen.

Naar aanleiding van deze twee geografische analyses kan geconcludeerd worden dat nauwelijks verschillen bestaan tussen stedelijke- en rurale gebieden en tussen Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland. Echter heeft Nesta ook nog een nauwere onderverdeling gemaakt in twaalf regio's (tabel 3).

6.4.3 Een vergelijking tussen participatie in de deeleconomie in 12 regio's

Per sector is nader bekeken hoeveel procent van de bevolking deelneemt aan de deeleconomie uitgesplitst in twaalf regio's (tabel 3). Naast verschillen tussen stedelijke- en rurale gebieden en de verdeling tussen Noord- Midden en Zuid Engeland zijn gegevens beschikbaar over participatie in activiteiten binnen de deeleconomie per regio (Stokes et al., 2014). Deze regio-indeling is vastgesteld door het Office for National Statistics en de Britse overheid (Office for National Statistics, 2012b). Zie figuur 10 voor een visuele weergave van de regio- indeling.

Figuur 10- Regio indeling Verenigd Koninkrijk

Bron: Nederlandse ambassade in Londen

Tabel 3- Aantal mensen van alle Britse inwoners boven de 16 jaar dat gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie uitgesplitst in 3 regio's per sector, in percentages

	Transport	Vakantie	Klussen en Taken	Technologie en elektronica	Kleding en accessoires	Media-boeken, muziek en dvd's	Kinderspullen en speelgoed
Noord Oost Eng.	4	1	23	8	34	26	19
Noord West Eng.	8	5	8	12	35	27	18
Yorkshire	16	6	12	15	52	43	18
Oost Midlands	16	11	8	12	50	47	21
West Midlands	13	15	22	9	38	31	17
Oost Engeland	11	4	5	10	36	23	16
Londen	8	11	7	9	31	24	9
Zuid Oost Eng.	13	6	11	17	49	41	21
Zuid West Eng.	18	12	14	16	49	44	19
Wales	19	6	15	12	54	39	24
Schotland	14	8	18	14	41	33	19
Noord-Ierland	20	6	29	28	74	57	14

Bron: Eigen tabel gemaakt a.d.h.v. excel databestand Nesta, 2014

Wat opvalt in deze analyse is dat waarschijnlijk door de nauwere geografische indeling hierdoor ook de verschillen tussen regio's per sector groter worden. In Noord-Ierland bijvoorbeeld wordt

in vergelijking met de regio Noord- Oost Engeland door een veel groter percentage van de respondenten gebruik gemaakt van activiteiten binnen de deeleconomie in de transportsector.

Ook wanneer op dit regionaal schaalniveau wordt geanalyseerd in welke sector het meeste wordt deelgenomen aan de deeleconomie, is de kleding- en accessoires sector het populairste. Deze analyse komt overeen met de analyse van stedelijke- en rurale gebieden en Noord- Engeland, Midlands en Zuid- Engeland. Ook media in de vorm van boeken, muziek en dvd's wordt veel aangeboden en verkregen via de deeleconomie. Net als bij de analyse tussen stedelijke- rurale gebieden en tussen Noord- Engeland, Midlands en Zuid- Engeland is de sector 'vakantie' het minst populair in vergelijking met alle andere sectoren.

Ook bij deze analyse wordt nader het verschil in verschillende typen over de manier hoe toegang wordt verkregen en hoe producten en diensten worden aangeboden tussen regio's geanalyseerd. De grootste groep van de mensen die deelneemt aan activiteiten, binnen de kleding en accessoires sector, van 31 procent van de mensen in Londen tot 54 procent van de mensen in Wales, geeft haar kleding gratis weg of doneert de kleding en accessoires. In vergelijking met andere type manieren hoe men deel kan nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie is dit een uitzonderlijk hoog percentage. Niemand van de respondenten gaf ook hierbij aan dat zij bijvoorbeeld spullen en diensten lenen van mensen die zij niet kennen, met mensen ruilen die zij niet kennen en aan mensen uitlenen die zij niet kennen.

Naar aanleiding van deze drie geografische analyses kan geconcludeerd worden dat nauwelijks verschillen bestaan tussen stedelijke- en rurale gebieden, Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland en tussen de twaalf regio's.

6.5 Verklaringen voor geografische verschillen van participatie in de deeleconomie

Ondanks dat respondenten uit verschillende geografische gebieden zijn geënquêteerd, heeft Nesta in haar eigen rapport niet gedetailleerd onderzocht hoe de verschillen in participatie in de deeleconomie tussen regio's verklaard kunnen worden. Ondanks dat nauwelijks verschillen bestaan tussen stedelijke- en rurale gebieden, Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland en tussen de twaalf regio's, is gekeken naar een aantal verbanden. Door de demografische data (paragrafen 6.2 en 6.3) en geografische data (6.4) met elkaar te koppelen wordt inzicht verkregen in deze verbanden en bijbehorende, mogelijke verklaringen.

Nesta maakt expliciet een onderscheid tussen activiteiten binnen de deeleconomie waar men spullen aanbiedt en/of verkrijgt via internet en zonder internet. In de diepte- interviews kwam ook meermaals naar voren (respondent Keyfund, respondent Innovate UK, respondent Nesta) dat verschillende vormen van de deeleconomie bestaan, waarbij ook het delen op traditionele wijze niet vergeten moet worden als over de deeleconomie wordt gesproken. Het is daarom interessant om aan de hand van de data van Nesta te analyseren of spullen en diensten via internet of zonder internet worden verkregen of aangeboden. Daarbij bestaat de verwachting dat het gebruik van de deeleconomie via internet in steden hoger ligt, omdat in het algemeen de breedband verbinding in steden vaker beschikbaar is en sneller werkt. In de interviews met Kathleen Stokes en Lamia Walker kwam namelijk ter sprake dat de toegang tot snelle breedband internet verbinding per regio erg verschilt:

"I think that one of the big influences that has enabled the sharing economy to take off or perhaps become more available and visible is the development of high speed web and high speed WIFI access. So I am sure that your demographic analysis will demonstrate actually that the agglomerations with good broadband access have the greatest facility for the sharing economy. And that is my finding. There is a huge difference. I think that in cities like London it is easy to forget that" (interview met Lamia Walker).

De dataset van Nesta laat het toe om een verband te onderzoeken tussen participatie via het internet en de geografische locatie van de respondenten. Met behulp van de p-waarde is gekeken of sprake is van een verband tussen het gebruik van internet voor deelname aan de deeleconomie en de locatie waar de respondent woonachtig is. De p-waarde is 0,000000 dat betekent dat een verband bestaat tussen beiden. De hypothese dat geen verband bestaat tussen het gebruik van het internet om deel te nemen aan de deeleconomie en de woonlocatie wordt verworpen. In deze studie is een significante samenhang gevonden tussen het gebruik van internet en de woonplek van respondenten. Uit deze analyse blijkt tegen de verwachting in dat de groep respondenten woonachtig in steden die geen gebruik maakt van het internet om deel te nemen aan de deeleconomie in de steden hoger ligt dan de groep respondenten woonachtig in rurale gebieden die geen gebruik maakt van het internet. Ondanks het feit dat de toegang tot internet over het algemeen in rurale gebieden minder is, neemt de groep respondenten woonachtig in rurale gebieden relatief meer deel via het internet dan de groep respondenten in stedelijke gebieden. Zowel in stedelijke- als in rurale gebieden is de groep respondenten die participeert aan activiteiten binnen de deeleconomie zonder internet hoger dan de groep respondenten die participeert aan activiteiten binnen de deeleconomie met internet (zie tabel 4).

Tabel 4- Aandeel mensen van de Britse bevolking die participeert aan activiteiten binnen de deeleconomie, uitgesplitst in het gebruik van internet en in regio's, in percentages

Internet	Stedelijk gebied	Ruraal gebied	Totaal
Ja	37	48	43
Nee	63	52	57
Totaal	100	100	100
Totaal N	1110	214	1324 ⁸

p-waarde= 0,0000000000000000 (zie bijlage hoofdstuk 3 voor de tabellen)

Bron: Eigen analyse, dataset Nesta, 2014

In de enquête van Nesta is naast het wel of niet gebruiken van internet ook verdere verdeling tussen verschillende manieren van toegang tot het internet gemaakt; breedband verbinding thuis, toegang via WIFI, toegang via Ethernet, toegang via 3G of 4G via een mobiele telefoon, alle vormen van internettoegang thuis en alle vormen van internettoegang buiten huis. Echter bleek er geen verschil aan te wijzen tussen deze verschillende vormen. Bij alle vormen van internet lag de verhouding ja/nee op respectievelijk 45 procent en 55 procent. Van alle mensen die spullen aanbieden en/of verkrijgen via activiteiten binnen de deeleconomie doet 44-47 procent van de mensen dit via internet en 53-56 procent van de mensen zonder internet (Dataset Nesta, 2014).

Mensen tussen de 25 en 44 jaar bieden en/of verkrijgen producten en/of diensten bovengemiddeld via online deelplatforms (zie figuur 4). De tweede verwachting was dan ook dat in steden meer gedeeld wordt via online deelplatforms, omdat relatief meer jongeren woonachtig zijn in steden dan in rurale gebieden. Vandaar dat de verwachting bestond dat een verband was aan te wijzen tussen de twee variabelen leeftijd en het gebruik van internet voor participatie in de deeleconomie. Aan de verwachting dat de groep mensen die woonachtig is in steden meer gebruikt maakt van online deelplatforms kon niet worden voldaan (zie tabel 4).

Met behulp van de p-waarde is bovendien gekeken of sprake is van een verband tussen het gebruik van het internet om deel te nemen aan de deeleconomie en de leeftijd van de respondenten. De p-waarde is 0 dat betekent dat een verband bestaat tussen beiden. De hypothese dat geen verband bestaat tussen internet en leeftijd wordt verworpen. In deze studie is een significante samenhang gevonden tussen het gebruik van internet om deel te nemen aan de deeleconomie en de leeftijd. Wanneer het gebruik van internet wordt uitgesplitst in

⁸ 2114 respondenten hebben de enquête ingevuld. Daarvan gaf 64 procent aan deel te nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie, met en zonder internet. 64 procent van 2114 is 1324.

verschillende leeftijden, blijkt niet dat mensen tussen de 25-44 jaar vaker delen via het internet dan op traditionele wijze (zie tabel 5). Uit de analyse komt wel naar voren dat de mensen tussen de 25 en 54 jaar meer delen via het internet dan mensen jonger dan 25 jaar en ouder dan 54 jaar. Uit de vorige analyse bleek echter niet dat mensen die woonachtig zijn in de stad meer delen via het internet dan mensen die woonachtig zijn in rurale gebieden. Vandaar dat niet gesteld mag worden dat door het hoger aantal jongeren woonachtig in de stad meer gedeeld wordt via internet in de stad ten opzichte van rurale gebieden. Simpelweg omdat mensen die woonachtig zijn in de stad, niet meer gebruik maken van het internet dan mensen in rurale gebieden (combinatie van tabel 4 en tabel 5). Het gegeven dat alle demografische bevolkingsgroepen het meeste delen zonder internet, is wellicht een verklaring voor het feit dat niemand van de respondenten deelt met mensen die zij niet kennen (zie paragraaf 6.4).

Tabel 5- Aandeel mensen van de Britse bevolking die participeert aan activiteiten binnen de deeleconomie, uitgesplitst in het gebruik van internet en leeftijdsgroepen, in percentages

Internet	16-24	25-34	35-44	45-54	54-64	65+	Totaal
Ja	40	45	50	46	34	13	43
Nee	60	55	50	54	66	87	57
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
Totaal N	170	254	220	201	169	310	1324 ⁹

p-waarde= 0 (zie bijlage hoofdstuk 3 voor de tabellen)

Bron: Eigen analyse, dataset Nesta, 2014

Twee conclusies kunnen getrokken worden op basis van deze analyses; in het Verenigd Koninkrijk geldt niet dat mensen die woonachtig zijn in de steden meer delen via online deelplatforms dan mensen die woonachtig zijn in rurale gebieden. Ook kan niet worden gesteld dat jongeren vaker delen via online deelplatforms dan delen op traditionele wijze. De twee verwachtingen dat in stedelijke gebieden meer gedeeld wordt via online platforms doordat de toegang tot internet daar beter is en omdat relatief een hoger aantal jongeren in steden woont ten opzichte van rurale gebieden kunnen niet worden bevestigd. Naar aanleiding van de drie geografische analyses kon al gesteld worden dat nauwelijks verschillen bestaan tussen stedelijke en rurale gebieden, Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland en tussen de twaalf regio's.

6.6 Conclusie ruimtelijke spreiding in het Verenigd Koninkrijk

In dit hoofdstuk is door middel van twee afzonderlijke analyses, analyses van de demografische spreiding en ruimtelijke spreiding, onderzocht welke groepen en in welke gebieden men meer participeert in de deeleconomie ten opzichte van andere regio's. De hoofdconclusie is dat nauwelijks verschillen bestaan in de participatie in de deeleconomie tussen stedelijke- en rurale gebieden, Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland en tussen de twaalf regio's. Op alle drie de regionale schaalniveaus is participatie in de kleding- en accessoires sector het populairste. De grootste groep van de mensen die deelneemt aan activiteiten, binnen de kleding en accessoires sector, geeft haar kleding gratis weg of doneert de kleding en accessoires. In vergelijking met andere type manieren hoe men deel kan nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie is dit een uitzonderlijk hoog percentage. Slechts een aantal procent van de respondenten gaf aan dat zij bijvoorbeeld spullen en diensten lenen van, ruilen met en uitlenen aan mensen die zij niet kennen. De verwachting dat de groep respondenten die woonachtig is in steden meer deelnemen aan de deeleconomie via online deelplatforms kan niet worden bevestigd. Het feit dat de internettoegang in steden beter is en meer jongeren woonachtig zijn in steden betekent niet automatisch dat mensen meer delen via online deelplatforms in steden ten opzichte van rurale gebieden. Simpelweg omdat uit de analyses naar voren kwam dat mensen in steden minder delen via

⁹ 2114 respondenten hebben de enquête ingevuld. Daarvan gaf 64 procent aan deel te nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie, met en zonder internet. 64 procent van 2114 is 1324.

internet dan mensen in rurale gebieden en jongeren niet meer via internet delen dan dat zij op traditionele wijze delen. Dit bevestigt de nuance verschillen tussen de regio's.

7. Regulering door de nationale overheid en steden

Overheidsregulering is van invloed op het ontstaan van de deeleconomie (hoofdstuk 5). Een aantal wetenschappers stellen dat overheidsregulering stimulerend of hinderend kan werken (Allen & Berg, 2014; Barry & Caron, 2014). Vandaar dat wordt onderzocht op welke manier de nationale overheid en steden in het Verenigd Koninkrijk de deeleconomie reguleren. Aangezien de deeleconomie een opkomend fenomeen is, die volgens onderzoekers alleen maar gaat groeien, is het de vraag in hoeverre de Britse nationale overheid en de Britse steden zich beleidsmatig focussen op de deeleconomie. In dit hoofdstuk wordt de informatie afkomstig uit bestaande onderzoeken, rapporten en beleidsdocumenten gecombineerd met de inzichten die zijn verkregen uit de diepte-interviews.

7.1 Inleiding

De uiteenzetting van het beleid en regulering van de Britse nationale overheid, Britse steden en de gemeente Amsterdam vindt plaats op basis van verkregen informatie uit de diepte-interviews. Gesproken is met verschillende type experts, geoperationaliseerd in vier typen: 1) beleidsmakers in Britse en Nederlandse steden, 2) de nationale overheid van het Verenigd Koninkrijk, 3) deeleconomie experts van Britse en Nederlandse onderzoeksinstituten en onafhankelijke organisaties en 4) Britse en Nederlandse oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie. Door deze diversiteit van respondenten is een verscheidenheid aan informatie opgehaald. Ook de geografische locatie van de respondenten loopt uiteen, waardoor bovendien informatie over locatie specifiek beleid en regulering zijn verstrekt. Deze diversiteit aan informatie zorgt ervoor dat ook verschillen en overeenkomsten aan de orde komen; bestaan er verschillende visies op de deeleconomie in tussen steden in het Verenigd Koninkrijk en tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland?

Zowel het huidige beleid als het gewenste beleid komt aan bod. Ten eerste is de huidige rol van de nationale overheid en de vier steden geanalyseerd. Hierbij is een objectief overzicht geschetst van de huidige ontwikkelingen wat betreft beleid en ondernomen acties door overheden. Op basis van subjectieve uitspraken van respondenten wordt ook geanalyseerd wat de huidige rol is van de nationale overheid en de steden (6.2). Ten tweede is de gewenste rol van de nationale overheid en steden uiteengezet op basis van de visie van de respondenten over overheidsregulering (6.3).

Zodoende wordt een antwoord gegeven op de deelvraag:

4) *Hoe kunnen de nationale overheid en steden de deeleconomie reguleren?*

7.2 Huidige rol van de nationale overheid en steden

Het Verenigd Koninkrijk heeft de ambitie om het wereldwijde centrum te worden van de deeleconomie (Hancock, zoals geciteerd door Terrelonge, 2015; Woskow, 2014, p. 7). In december 2013 is de nationale overheid zich daarom gaan concentreren op de deeleconomie op initiatief van Minister- President David Cameron. Dit zogenoemde 'Number Ten Initiative' was gelanceerd, omdat de Britse politiek innovatie en ondernemerschap ondersteund. Zij zien de deeleconomie ook als een innovatie, waardoor ondernemerschap ontstaat. Op uitnodiging van de Minister- President vonden in januari 2014 ronde tafel gesprekken plaats tussen de Minister- President en vijftig à zestig mensen uit de deeleconomie sector. Deze dag was bedoeld om als overheid zijnde de deeleconomie beter te leren begrijpen, te zien waar de barrières liggen en welke vorm van regulering gepast zou zijn. Tijdens deze dag werd bovendien gesproken over wat de volgende innovatiegolven zouden zijn en hoe de overheid deze innovaties zou kunnen ondersteunen:

"So this workshop at Number Ten with as I said 50/ 60 people were a really good kick start of the sharing economy. And it was looking at what are the barriers to growth for this companies and so regulations is probably the big one, selling to government was a big issue, access to finance. Things that are probably a big issue for new companies everywhere whatever sectors they are in. So after that, we have had a kind of big lists of issues or potential issues that could raise. And what can

government actually do and what can't so we crunched them into a lists of which we think we could make things easier for the sharing economy" (interview Harry Lund).

De dag dat de ronde tafelgesprekken plaatsvonden kan gezien worden als het startmoment dat de nationale overheid zich ging focussen op de deeleconomie. De nationale overheid, onder leiding van Minister- President Cameron besloot na deze ontmoetingsdag in januari 2014 dat de overheid met een fundamentele blik naar de deeleconomie moest gaan kijken. Het resultaat van deze dag was bovendien dat de nationale overheid een lijst had met punten waar zij aan konden werken. Om als overheid de deeleconomie te faciliteren en de lijst met punten te verwezenlijken, was het noodzakelijk dat zij handvaten kreeg aangereikt vanuit de industrie om de deeleconomie beter te begrijpen:

"So there are a few things like that, but they were mostly looking at the regulation side. The Minister then decided that we have to have a more fundamental look, we need to kind a bigger thing to see how the UK come the main place in the world for the sharing economy. So that ends in the Independent Review. So that is published in November 2014 and then the national government responded in the Budget earlier this year. That is pretty much the kind of journey we have been on. We now have a big list of things that we need to deliver, as you can read at the government response."

Het organiseren van een ontmoetingsdag, waarbij kennis wordt uitgewisseld en de overheid de deeleconomie beter leert begrijpen, duidt op een actieve rol van de overheid. Vooral omdat dit initiatief vanuit de Minister- President is gelanceerd. Het is belangrijk om tijdens de ontwikkeling van een nieuwe economie, de deeleconomie, te zorgen dat mensen gestimuleerd worden te participeren aan de deeleconomie (interview Benita Matofska). Zij doet dit onder andere door een 'Global sharing week' te organiseren' (zie paragraaf 5.7). Ook voor de overheid is een rol weggelegd om de deeleconomie te stimuleren. Harry Lund stelt in het interview dat enkel door het organiseren van deze dag en daar navolging aan te geven de overheid al laat zien dat zij de deeleconomie erkend en daardoor de perceptie van mensen over de deeleconomie kan beïnvloeden.

Een van de grootste zaken waar navolging aan is gegeven naar aanleiding van de gebeurtenis eerder in het jaar 2014 is dat Matthew Hancock MP, de minister van bedrijvigheid, Debbie Wosskow in september 2014 heeft gevraagd of zij een rapport over de deeleconomie kon schrijven. Dit rapport zou aanbevelingen moeten bevatten hoe het Verenigd Koninkrijk het wereldwijde centrum zou moeten worden van de deeleconomie. In november 2014 heeft Debbie Wosskow, CEO en oprichtster van LoveHomeSwap, het rapport daadwerkelijk uitgebracht waarin zij dertig aanbevelingen uiteen heeft gezet. Debbie Wosskow stelt in het rapport ten eerste dat de uitdagingen op het gebied van eerlijke concurrentie, consumentenprotectie en vertrouwen de ambitie om het wereldwijde centrum van de deeleconomie niet moet tegenhouden. Zij is van mening dat de deeleconomie een grote mogelijkheid biedt voor het Verenigd Koninkrijk. Vandaar dat een aantal zaken gerealiseerd moet worden om de ambitie te verwezenlijken (Wosskow, 2014, p. 7):

- Neem deel aan de deeleconomie als overheid zijnde, zodat de overheid efficiënter haar werkzaamheden kan uitvoeren en publieke middelen beter gebruikt kunnen worden;
- Onderzoek bestaande regelgeving om zeker te zijn dat de regelgeving aansluit bij de ambitie en het aansluit bij de verwachting van mensen. Dit geldt specifiek voor accommodatie en online platforms waarop men taken deelt.
- Ondersteun start-ups in de deeleconomie door experimenten en innovatie te stimuleren en kennis te delen over wat werkt.
- De deeleconomie sector zelf moet samenkomen en samenwerken zodat één gezamenlijke stem uitgebracht kan worden en criteria en standaarden opgesteld kunnen worden. Op deze manier weten consumenten wat zij kunnen verwachten als ze de diensten gebruiken.

Voor de nauwkeurigheid moet hier de kanttekening worden gemaakt dat Debbie Woskow dertig gedetailleerde aanbevelingen heeft gedaan en de Britse nationale overheid op iedere aanbeveling een reactie heeft gegeven.

Naar aanleiding van dit aanbevelingsrapport heeft de nationale overheid (Department for Business, Innovation and Skills) in maart 2015 een rapport uitgebracht als reactie op de aanbevelingen van Debbie Woskow. Het Ministerie heeft zowel op de algemene aanbevelingen als op de aanbevelingen per sector reactie gegeven. Het Ministerie geeft in het rapport weer wat zij al doen wat betreft het ontstaan en ontwikkelen van de deeleconomie, wat ze nog willen doen en waar zij niets aan kunnen en/of willen doen om de deeleconomie te ondersteunen. Een aantal zaken is op te merken uit het rapport, die zijn onder te verdelen in vier punten:

- **Erkenning vanuit de overheid**

De eerste belangrijke uitkomst van het rapport is dat de nationale overheid de deeleconomie erkent en deze ziet als een economisch fenomeen die de manier waarop mensen leven en de manier waarop mensen met de wereld omgaan verandert. Bovendien erkent de nationale overheid dat activiteiten binnen de deeleconomie hulpbronnen efficiënter gebruiken, de ontwikkeling van duurzame producten en bedrijfsmodellen ondersteunt en een bijdrage kan leveren aan de totstandkoming van de circulaire economie (Department for Business, Innovation and Skills, 2015, p. 20).

Dat de nationale overheid de deeleconomie erkent, wordt bevestigd door Benita Matofska¹⁰. Zij is van mening dat de deeleconomie sector veel steun heeft gekregen van de overheid de afgelopen jaren. Daarbij refereert zij tevens aan de ronde tafelgesprekken met de nationale overheid, het onafhankelijke aanbevelingsrapport van Debbie Woskow en het rapport van de nationale overheid als antwoord op de aanbevelingen:

"In my view, we have had huge support of the government in the sharing economy over the last years. I am working with the government about nearly three years ago. No more than that, four years ago, I started working and enable the sharing economy to be a focus for government. I am going back to 2011 when I was working and I was involved in the biggest society network and we demonstrate the sharing economy and really promoting that network. My work in that space in the perspective of engagement of government began in the early days. In the last years, we have seen the interest adoption of the sharing economy by the government and we had the commissioning of the review. That was published last years. You know, it is absolutely welcome."

- **Concrete acties en maatregelen van de overheid**

Naast erkenning onderneemt de nationale overheid ook actie om het profijt van de deeleconomie onder de aandacht te brengen. De overheid erkent dat regulering in verhouding moet staan tot de schaal waarop het delen van producten en diensten plaats vindt. Hiermee wordt bedoeld dat een persoon die een kamer een aantal nachten per jaar verhuurd niet op dezelfde manier gereguleerd zou moeten worden dan een bedrijf dat op grootschalige schaal het hele jaar lang kamers verhuurd. De nationale overheid noemt dat dit type regulering al bestaat en dat huiseigenaren te maken hebben met andere regelgeving dan hotels. Onder de regulering 'The Rent a Room Scheme' is toegestaan dat huishoudens tot een bedrag van 4.250 pond per jaar belastingvrij hun huis mogen verhuren (Department for Business, Innovation and Skills, 2015, p. 11). Naast bovengenoemde regulering wil HM Revenue and Customs (HMRC), de Britse belastingdienst, het gemakkelijker maken voor mensen om deel te nemen aan de deeleconomie. Dit willen zij doen door het voor mensen inzichtelijk te maken hoe zij hun inkomen bekend kunnen maken aan de belastingdienst door middel van een doelgerichte, op maat gemaakte gids voor de deeleconomie. Bovendien is HMRC aan het onderzoeken met deeleconomie platforms of het nut heeft om interactieve tools te ontwikkelen, zoals een online rekeningsmachine of een

¹⁰ Global sharing expert en oprichtster van het Britse bedrijf Compare & Share (<http://www.compareandshare.com/>)

mobiele applicatie, om mensen gemakkelijker uit te laten rekenen hoeveel inkomen zij door moeten geven aan de belastingdienst (Department for Business, Innovation and Skills, 2015, pp. 7-8).

Harry Lund stelt ook meermaals gedurende het diepte- interview dat hij samen met een aantal collega's continue werkzaam is op het beleidsterrein van de deeleconomie. Dit zijn werkzaamheden die enerzijds volgen uit het aanbevelingsrapport en anderzijds eigen initiatieven zijn van de nationale overheid. Hij stelt dat ongeveer 25 à 30 dingen zijn gedaan door de nationale overheid voordat het onafhankelijke aanbevelingsrapport van Debbie Woskow werd gepubliceerd:

“At the moment, we got a list what we are doing. But there is a lots to do you know. There is a lot of happening around the sharing city pilots, lot of things. So we are continually stimulating the sector. You know, there is lot of potential and benefits and productivity in this kind of things. But that is what we are doing, implementing what we have got.”

- Participatie in de deeleconomie

Geheel van andere aard gaat de overheid ter stimulering en ondersteuning van de deeleconomie ook zelf, voor bijvoorbeeld dienstreizen, gebruik maken van activiteiten van de deeleconomie en onderling zelf meer producten en diensten delen. Hierbij valt te denken aan het boeken van een kamer via een online platform. De overheid zal in de herfst van 2015 ook contracten met transport- en accommodatie diensten afsluiten binnen de deeleconomie. Daarnaast is de overheid actief aan het onderzoeken hoe zij hun eigen bezit vaker kunnen hergebruiken. In de lente van 2015 is een pilot gestart om met behulp van een online deelplatform intern spullen uit te wisselen tussen een aantal deelnemende Ministeries (Department for Business, Innovation and Skills, 2015, p. 6).

- Pilot projecten in Manchester en Leeds

Zoals in bovenstaande uitspraak van Harry Lund te lezen is, wordt gewerkt aan de lancering van deeleconomie pilot projecten in Leeds en Manchester in 2015-2016. Deze pilot projecten hebben tot doel om lokale initiatieven wat betreft de deeleconomie uit te proberen (Department for Business, Innovation and Skills, 2015, pp. 3-4). De keuze voor Leeds en Manchester is gebaseerd op het volgende:

“So there were range of options, it was in the end, there were lots of different options and places, the big thing of Manchester was the devolution. So there was really big opportunity but also a potential gain of the sharing economy. Using sharing models would bigger and then Leeds is doing a lot of stuff on the sharing economy.”

Aangezien deze pilotprojecten nog in de beginfase zitten kon Harry Lund geen uitspraak doen over de definitieve inhoud van deze pilot projecten. Echter gaf hij een richting aan waarin de projecten zich kunnen ontwikkelen. Het hoofddoel van deze pilotprojecten is om te experimenteren hoe deeleconomie modellen de steden en publieke diensten (gezondheidszorg en transport) kan verbeteren in kwaliteit. Waarbij het onderzoeksinstituut Nesta een belangrijke rol gaat spelen als intermediair tussen de nationale overheid, steden, de bedrijven en de bewoners:

“I think it is about how the kind of sharing models can be applied in public services or public goods. Leeds is more focused on transport and how they got car crowds and car sharing and how could that integrate in the public transport network. So it is early stages but quite interesting. How could the sharing economy models integrate with the rest of the public transport system. And then in Manchester, there is a huge amount of say 6 million pounds of health and social care budgets being devolved in Manchester. So they have more power now to do that and one of the ideas behind this pilot is to. There are still huge challenges in health and social care, because it is a lot of money it is not enough. So how could the sharing economy models, how could they deliver health and social

care? And more efficiently and effectively. It is about doing things as an experiment and the evaluation is very important. Do this sharing economy models generally improve our country and if yes how could we share these things across cities."

Aangezien ook diepte- interviews hebben plaatsgevonden met deze twee gemeenten is gevraagd naar deze pilot projecten aan de desbetreffende respondenten. De respondent van de gemeente Manchester vertelde dat dit ook nieuw voor hem was en hij niet eerder van had gehoord. Ook de respondent van de gemeente Leeds, de CIO van de gemeente, vertelde niets over het pilot- project. Dit bevestigt de uitspraak van Harry Lund dat ook hij mij niet veel kon vertellen over deze twee deelsteden, aangezien het zich bevond in de beginfase.

- Het creëren van vertrouwen

Het creëren van vertrouwen is een veel terugkomend onderwerp wanneer gesproken wordt over de deeleconomie (zie paragraaf 5.8). Naast dat bedrijven binnen de deeleconomie en de handelsorganisatie SEUK vertrouwen creëren, kijkt ook de nationale overheid samen met bedrijven in de deeleconomie in hoeverre het verificatiesysteem van de overheid toegankelijk kan worden gemaakt voor de deeleconomie. Het verificatiesysteem wordt dan een middel om vertrouwen te creëren. Het overheidssysteem, waarin staat vermeld of mensen criminele activiteiten hebben verricht, zou toegankelijk kunnen worden gemaakt via online kanalen (Department for Business, Innovation and Skills, 2015, p. 5). Een van de aanbevelingen van Woskow was namelijk om vertrouwen te creëren door een online verificatiesysteem (Woskow, 2014, p. 18). Ter aanvulling hierop sprak ook Harry Lund tijdens het gesprek over de stappen die genomen worden om te onderzoeken of het mogelijk is dat private bedrijven gebruik maken van het online verificatiesysteem van de overheid. Echter staat dit proces nog in zijn kinderschoenen:

"So yeah, there is something on gov.uk, the government website, there is a kind of plan what they are doing there but basically it is kind of a two year plan over the next years. I don't know the details. But the first step is to use the online government identity system to lobby in."

Een aantal respondenten geven ook aan van mening te zijn dat het creëren van vertrouwen een taak is die voor de overheid is weggelegd.

- Risico's en verzekeringen

Wat betreft risico's heeft de *British Insurance Broker's Association* een nieuwe informatiegids uitgebracht over verzekeringen in de deeleconomie en is daarin een overzicht opgenomen van verzekeringsmaatschappijen die samen willen werken met de deeleconomie. Debbie Woskow stelt in haar aanbevelingsrapport erg blij te zijn met deze informatiegids. Ter aanvulling op deze gids beveelt zij aan dat bedrijven binnen de deeleconomie hun kennis en hulpmiddelen bij elkaar moeten bundelen om gezamenlijk te onderhandelen over een verzekering voor de deeleconomie. Dit kan volgens haar het beste gedaan worden door een handelsorganisatie op te richten die de deeleconomie sector vertegenwoordigt (Woskow, 2014, p. 8). De nationale overheid geeft als reactie dat zij blij zijn om te zien dat de Britse verzekeringssector de deeleconomie ondersteunt.

Naast deze vier zaken die voortvloeien uit het rapport wordt ook gesteld dat de overheid een taak heeft om het zakendoen binnen de deeleconomie gemakkelijk te laten zijn. Dit kunnen zij doen door bestaande wet- en regelgeving te versoepelen. Bijvoorbeeld op het gebied van het verhuren van een huis of het uitlenen van een parkeerplaats. Allen en Berg (2014) stellen in hun artikel dat bepaalde wet- en regelgeving belemmerend kan werken. Ook Barry en Caron (2014) beargumenteren dat de deeleconomie als innovatie niet moeten worden tegengehouden. In het Verenigd Koninkrijk is volgens Benita Matofska nauwelijks sprake meer van belemmerende wet- en regelgeving. Dit wijst erop dat de Britse overheid een reactief beleid voert die stimulerend werkt voor bedrijven binnen de deeleconomie. Het versoepelen van wet- en regelgeving heeft als gevolg dat het gemakkelijker is om zaken te doen binnen de deeleconomie en dit bedrijven uit het buitenland aantrekt om hun activiteiten uit te breiden naar het Verenigd Koninkrijk:

“But also the government is in a position to enable a regulatory environment. The government is able to, which they have already done, the regulation around short term let have changed to avoid barriers. Equally regulation about the parking app. About parking at other peoples home and space. So what we are seeing, we are seeing that these barriers are being removed and that is an important role of central government. I also see that, that have an effect on the environment, one you have an environment in which it is easier to do business in the sharing economy. And it propels more investment in the sharing economy in a country. We have already seen that investors coming in the UK in the sharing economy to support and that has definitely an impact, a foster impact.”

Aanvullend hierop beargumenteerde Harry Lund tijdens het interview ook dat het mensen die deelnemen aan de deeleconomie niet onnodig moeilijk gemaakt moet worden om deel te kunnen nemen. Het zou niet zo moeten zijn dat wanneer mensen een klein bedrag verdienen door het verhuren van een kamer via een online deelplatform, zij veel belasting moeten betalen en veel tijd aan de belasting administratie kwijt zijn.

De nationale overheid heeft veel stappen ondernomen, werkt op dit moment door aan de lijst van werkzaamheden die moeten gebeuren en kijkt ook naar hun toekomstige rol bij de deeleconomie. Ten eerste moeten nog veel stappen ondernomen worden die zijn voortgekomen uit het aanbevelingsrapport. Ten tweede hebben afgelopen mei de landelijke verkiezingen plaatsgevonden in het Verenigd Koninkrijk, waardoor nieuwe Ministers zijn aangesteld. Dit betekent praktisch gezien dat deze Ministers zich eerst moeten inlezen op de deeleconomie en daarna politieke beslissingen pas genomen kunnen worden. Echter kon Harry Lund over de politieke kant geen uitspraken doen. Ten derde moet zeker nog meer gekeken worden naar de regelgeving en hoe de nationale overheid de deeleconomie gaat blijven ondersteunen. Hierdoor kon de respondent niet exact vertellen wat de toekomstplannen definitief zijn:

“Yes how do we support it and how do we continue to support it. We are looking at regulations. I am not saying that all the regulation issues affect, but a lot of big ones are. We need, the next step is to say to the Minister ‘here is the sharing economy, here is where we are staying’. I cannot say to you these are definitely the next steps we are going to take.”

Naast de nationale overheid zijn ook gesprekken gevoerd met vier Britse steden; Brighton, Leeds, Manchester en Milton Keynes. In paragraaf 3.4 is per stad een onderbouwing van de keuze gegeven en een economisch profiel geschetst.

In Brighton wordt geen actief beleid gevoerd ten aanzien van de deeleconomie. Dit bleek al snelt tijdens het gesprek met een medewerker van de afdeling onderzoek en beleid van de gemeente Brighton. De respondent ziet de deeleconomie als een economisch verschijnsel dat via een bottom-up proces ontstaat, waar de gemeente in deze fase nog niet actief beleid hoeft te voeren. Echter wordt vanuit de gemeente wel beleid gevoerd om bedrijven aan te trekken, maar niet specifiek voor bedrijven binnen de deeleconomie. Bovendien kan de gemeente Brighton naar zijn mening niet veel zicht houden op activiteiten binnen de deeleconomie op het gebied van accommodatie, omdat veel woningen binnen de gemeenten in handen zijn van particulieren. Uit het interview met Benita Matofska, die gevestigd is in Brighton met haar bedrijf Compare & Share, blijkt dat de gemeente wel een rol speelt bij de organisatie van de Global Sharing Week (ook aan bod gekomen in paragraaf 5.7). Ook sprak zij voorzichtig de verwachting uit dat Brighton in de toekomst ook een deelstad zou kunnen worden, gezien het feit dat Brighton erg gericht is op duurzaamheid en milieuverantwoordelijke bedrijven (interview Benita Matofska).

In Leeds is de gemeente ook gefocust op de deeleconomie (CIO gemeente Leeds). De rol die de gemeente inneemt is reactief in plaats van proactief:

“We have not much actively in terms of regulation around the sharing economy. I think, within Leeds, it has, a level of that disruption have facilitations in the council to kick a reaction, but that is not because the council is proactive, they are more reactive. If that make sense.”

Ondanks dat de deeleconomie in Leeds niet actief wordt gereguleerd, heeft de gemeente zelf Uber gereguleerd. Deze regulering houdt in dat taxichauffeurs van Uber zich aan dezelfde regels houden als de gevestigde taxibedrijven. Dat betekent dat in Uber taxi's ook een radio moet zitten en dat de taxi's werken in verbinding staan met het Uber kantoor in Leeds. Ondanks deze regulering heeft de gemeente zelf geen verantwoordelijkheden voor Uber.

Een ander belangrijk punt dat de CIO van de gemeente Leeds aanhaalde was het feit dat de leeftijd van de werknemers van de gemeente Leeds erg hoog ligt. De beleidsmakers denken nog erg vanuit traditioneel oogpunt en zijn zich in die zin nog niet voldoende bewust van de deeleconomie. Hiermee wordt aangeduid dat de gemeente Leeds intern mensen bewust moet maken van de deeleconomie en daarmee worstelt:

“Now fundamentally one of the things, to be honest to you, we are struggling with here is raising the awareness and literacy of our service heads who are focused on traditionally how they did things before around the opportunities and risks of around things like the sharing economy. Things like smart cities and so forth. Just to let you know, our maturity level in that sense. And this in my opinion.”

Ondanks het feit dat de gemeente Leeds intern de deeleconomie onder de aandacht moet brengen is de CIO van de gemeente van mening dat hij de deeleconomie stimuleert. Hij vindt dit ook belangrijk vanuit het oogpunt van economische ontwikkeling en het leveren van voordelen voor de hele bevolking. Hij ziet de deeleconomie als een goed hulpmiddel om economische ontwikkeling en voordelen voor de inwoners van Leeds te bereiken:

“To try and encourage that within Leeds. We have got a bit of an approach whereby we are looking to encourage a wider cross of entrepreneurs. So if this sort of things appear we think there is benefit in it. Leeds is a city which is growing exponentially in terms of influx of people. Again, capacity wise, there is enough capacity in the market to, in our view, to allow the sharing economy to start. And therefore to allow sort of income which might be affected by that to potentially have some space to transitions in the ways of working is necessary. It is the new entrances of revenues if that makes sense. This is another point of view, it is the economic development perspective. From my point of view it is delivering public outcomes as well. So you know for instance, we got a big drive in Leeds whereby we are pushing all organizations across Leeds to share their data. To share their open data.”

De gemeente Manchester heeft net als de gemeente Leeds en Brighton geen expliciet beleid voor de deeleconomie: *“We don't have a specific policy on the sharing economy.”* Ook in dit gesprek was de hoofdboodschap dat het ontstaan van de deeleconomie een bottom- up proces is waarin veel gebeurt, zonder dat de gemeente daar direct bij betrokken is:

“I think that the message is that a lot of this stuff is a bottom-up process and we supported where it benefits. And we will actively facilitate it but a lot of happens anyway.”

Ondanks dat de gemeente Manchester zelf geen expliciet beleid voert ten aanzien van de deeleconomie, werken zij wel samen met bedrijven binnen de deeleconomie. De gemeente heeft een strategie opgesteld genaamd 'Manchester a certain future' waarin zij streven naar reductie van carbonuitstoot. Om dit doel na te streven werken zij samen met lokale charities en geeft de gemeente deze charity geld:

“I mean, we have probably kind a lot of freedom to do those things. We don't have a specific policy on the sharing economy. What we tend to do is that we work across different teams and different areas. We have a strategy which is called 'Manchester a certain future', which is all about carbon reduction. So within that, we have got quite discussions about the circular economy. So how food and energy used within Manchester and part of that work is to trying to use these things more effectively to reduce carbon and energy waste. What we then do, we work with local charities who

are involved in the sharing economy. We have a Manchester Fair Share organization. And basically, we helped we funded them. They take waste from out the market, like the supermarket, so food waste will go off. And then they take it and deliver it to food banks and then it is redistributed to a community.”

De Business Engagement Manager van de organisatie University Campus Milton Keynes kon helaas niet expliciet wat vertellen over de deeleconomie bleek gedurende het gesprek. Wel heeft hij gesproken over het project: Milton Keynes Smart Cities, die veel elementen bevat die relevant zijn voor het creëren van voorwaarden waar de deeleconomie zou kunnen ontstaan. In Milton Keynes zijn voorwaarden aanwezig waar een deeleconomie kan ontstaan. Er is sprake van een dichtheid aan mensen en die dichtheid zal alleen maar toenemen door het groeiende bevolkingsaantal. Het is een stad met veel groen en ruimte voor nieuwe bedrijvigheid. Doordat de druk op de ruimte in Milton Keynes nog niet zo groot is als in grote steden als Londen liggen de grondprijzen een stuk lager, waardoor een gunstig vestigingsklimaat bestaat. Ook wordt de grote studentenpopulatie actief betrokken bij het MK Smart City project, waardoor ondernemerschap gestimuleerd wordt. Dit kan uiteindelijk leiden tot nieuwe start-ups en innovatie waaronder in de deeleconomie sector.

De uiteenzetting van de huidige rol van de overheid heeft laten zien dat de Britse nationale overheid erg veel doet en actief gefocust is op de deeleconomie. Dit gebeurt deels via een eigen actief beleid, maar ook reactief beleid. De gemeenten daarentegen voeren voornamelijk reactief beleid. De overheid voert voornamelijk reactief beleid, waardoor de deeleconomie binnen bepaalde kaders plaats kan vinden. Een voorbeeld hiervan is dat het verhuren van je huis mogelijk is, maar wel voor een beperkte periode en met een bepaalde belastingheffing. Harry Lund beschreef het voeren van beleid op nationaal beleid als ‘het zoeken naar een balans tussen bestaande- en nieuwe bedrijven binnen de deeleconomie’.

7.3 Gewenst beleid

Naast de objectieve beschouwing van het huidig gevoerde beleid van de nationale overheid en steden is ook gevraagd aan andere respondenten naar de meest wenselijke rol van de overheden. Net als bij het huidig beleid (paragraaf 6.2) is ook in deze uiteenzetting onderscheid gemaakt tussen de nationale overheid en steden. De algemene conclusie die getrokken kan worden over de gewenste rol van de overheid is dat zij een faciliterende rol speelt en de deeleconomie erkent en stimuleert. Stimulering door middel van eigen participatie, maar ook door niet-belemmerende wet- en regelgeving.

Benita Matofska stelt dat zij veel ondersteuning heeft gekregen van de overheid de afgelopen jaren. Net als Harry Lund refereert zij aan de ronde tafelgesprekken in december 2013. Hieruit blijkt dat zij tevreden is over de rol die de nationale overheid heeft aangenomen:

“In my view, we have had huge support of the government in the sharing economy over the last years. Four years ago, I started working and enable the sharing economy to be a focus for government. I am going back to 2011 when I was working and I was involved in the biggest society network and we demonstrate the sharing economy and really promoting that network. My work in that space in the perspective of engagement of government began in the early days. In the last years, we have seen the interest adoption of the sharing economy by the government and we had the commissioning of the review. It is absolutely welcome.”

Bovendien is Benita Matofska van mening dat het wegnemen van barrières een grote rol is van de nationale overheid. Het wegnemen van barrières heeft positieve gevolgen. Wanneer een omgeving wordt gecreëerd waarin het gemakkelijker is om zaken te doen in de deeleconomie, trekt dit nieuwe bedrijven aan:

“We have already seen that investors coming in the UK in the sharing economy to support and that has definitely an impact, a foster impact.”

Ook de respondent van Nesta ziet een rol voor de overheid weggelegd wat betreft regulering, de deeleconomie overzien, faciliteren en ondersteunen. Waarbij delen van de deeleconomie die problematisch zijn gereguleerd moeten worden. Bovendien wordt genoemd dat de overheid zelf ook een actieve stakeholder kan zijn in activiteiten binnen de deeleconomie. De stad Kurklee bijvoorbeeld ontwikkelt zelf een online deelplatform en Croydon auto's van Zipcar gebruikt.

Lamia Walker noemt, net als Benita en de respondent van Nesta, dat de overheid een faciliterende rol heeft. Daarnaast maakt zij een ander punt over de rol van het Verenigd Koninkrijk binnen de Europese Unie. Zij is van mening dat bij de Europese Unie blijven goed is voor de deeleconomie om een aantal redenen:

"I think there is a valuable role when it comes outside the UK. European exchange for example. I am pro- European so my believe is that we should continue to develop those connections for commerce, reduce barriers, reduce opportunities for tax barriers, for currency barriers. It is personal but I think that will be good for the sharing economy."

Naast dat de respondenten hun wensen hebben uitgesproken over de gewenste rol van de nationale overheid is ook gesproken over de gewenste rol van de gemeente. Benita Matofska is gesitueerd in Brighton en gaf bijvoorbeeld aan dat zij samenwerkt met de gemeente. Ondanks deze samenwerking ziet ze het liefste dat de gemeente nog meer doet om de deeleconomie te stimuleren:

"Yeah we do in terms of global sharing week for example to host our partners. So you know, we have a good relationship with them. There is a lot more what they can do, you know, one of the things we are interested in that we are seeing more and more work which is done and supported by local government, by councils around this whole idea of cities."

Elli Thomas, onderzoekster bij het Centre for Cities, noemt dat gemeenten een enkel bedrijf binnen de deeleconomie niet hoeven te ondersteunen. Echter kunnen zij wel zorgen dat meer mensen toegang krijgen tot het internet. Gemeenten zouden kunnen kijken of zij activiteiten binnen de deeleconomie, zoals het delen van auto's en fietsen, toegankelijk kunnen maken voor iedereen. Als het zover komt dat traditionele manieren van transport zoals bussen en treinen vervangen worden voor deelauto's en deelfietsen dan moeten zij deze diensten kunnen aanbieden aan iedereen.

Geen van de respondenten heeft uitgesproken niet achter het huidige beleid van de nationale overheid en steden te staan. In het Verenigd Koninkrijk bestaat een goede verstandhouding tussen de bedrijven binnen de deeleconomie en de overheden, waarbij het huidige beleid en het gewenste beleid voor een groot deel overeenkomen. Hierbij bestaat uiteraard nog ruimte voor verbetering van beleid, waardoor de deeleconomie zich nog beter kan ontpoppen.

7.4 Conclusie huidig en gewenst nationaal en gemeentelijk beleid

De nationale overheid en de steden zien in dat één van de factoren van het ontstaan van de deeleconomie overheidsregulering is. Het beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van de deeleconomie op nationaal niveau is deels actief en deels reactief van aard. In steden wordt hoofdzakelijk reactief beleid gevoerd ten aanzien van de deeleconomie. Dit betekent dat de overheden voornamelijk beleid voeren naar aanleiding van het ontstaan van de deeleconomie en de discussies die zijn opgetreden rondom bijvoorbeeld wet- en regelgeving, belastingheffing en de discrepantie tussen bestaande bedrijven en bedrijven binnen de deeleconomie. De nationale overheid heeft met behulp van *'the independent review'* de deeleconomie erkend en is naar aanleiding hiervan wijzigingen aan het doorvoeren in wet- en regelgeving. De steden voeren zelf geen actief beleid om de deeleconomie te stimuleren. De conclusie die getrokken kan worden uit de gesprekken met de nationale overheid en de vier Britse gemeenten is dat zij allen de deeleconomie zien als een onderdeel van het bredere landelijke- en gemeentelijke beleid van stimulering van start-ups, economische ontwikkeling ondersteunen en het leveren van voordelen

voor de lokale bevolking. Zowel op nationaal als op lokaal niveau wordt erkend dat de deeleconomie een opkomend verschijnsel. De respondenten stellen dat de deeleconomie niet belemmerd moet worden, gezien de voordelen die het oplevert.

8. De deeleconomie in Nederland

Om de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk in perspectief te zien is, is ook gesproken met vijf Nederlanders die actief zijn binnen de deeleconomie sector. Daarom wordt in dit hoofdstuk ook meermaals teruggekoppeld naar de resultaten over de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk

8.1 Inleiding

Dit hoofdstuk brengt de deeleconomie in Nederland in kaart. Dat gebeurt op vijf manieren: ten eerste wordt gekeken naar de gehanteerde definitie voor de deeleconomie in Nederland, ten tweede wordt uiteengezet welke factoren van invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie in Nederland, ten derde wordt uiteengezet welk beleid wordt gevoerd door de gemeente Amsterdam ten aanzien van de deeleconomie, ten vierde worden de gevolgen expliciet gemaakt en ten vijfde wordt een verwachting uitgesproken over de toekomst van de deeleconomie. Voor zover mogelijk wordt weergegeven wat de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie.

De uiteenzetting van deze vijf punten vindt plaats op basis van verkregen informatie uit de diepte-interviews. Gesproken is met verschillende type experts, geoperationaliseerd in vier typen: 1) beleidsmakers van de gemeente Amsterdam, 2) de oprichter van ShareNL, 3) twee oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie en 4) een belastingadviseur van Crowe Horwath. Door deze diversiteit van respondenten is een verscheidenheid aan informatie opgehaald. Zowel de visie op de deeleconomie als de rol van partijen binnen de deeleconomie verschilt. Ook de geografische locatie van de respondenten loopt uiteen, waardoor bovendien locatiespecifieke informatie en uitspraken zijn verstrekt. Deze diversiteit aan informatie zorgt ervoor dat ook verschillen en overeenkomsten aan de orde komen: onderzocht is wat de opkomende deeleconomie inhoudt aan de hand van welke definities (10.2) en vormen (10.3) bestaan, welk beleid wordt gevoerd door de gemeente Amsterdam (10.4) en wat de gevolgen zijn (10.5) en toekomst van de deeleconomie is (10.6).

Zodoende wordt een antwoord gegeven op de deelvragen:

1) *Wat houdt de opkomende deeleconomie in?*

2) *Welke geografische, locatiespecifieke kenmerken zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie?*

3) *Hoe kunnen de nationale overheid en steden de deeleconomie reguleren?*

8.2 Definities van de deeleconomie

In het Verenigd Koninkrijk blijkt het vormen van een definitie van de deeleconomie een complexe opgave. Echter is dit niet alleen een uitdaging in het Verenigd Koninkrijk, maar ook in andere landen is de zoektocht naar een juiste definitie van de deeleconomie een lang proces (geweest). Pieter van de Glind, medeoprichter van ShareNL, bevestigt deze complexiteit van het definiëren van de deeleconomie. Hij stelt dat de zoektocht naar een definitie nog steeds aan de gang is:

“En die definities dat is echt iets daar zij we al heel lang mee bezig en in ontwikkeling. Door het uiteindelijk wel wereldwijd tot een soort status quo te komen die de meerderheid hanteert, want dat is wel heel handig voor overheden en onderzoek. Maar daar zijn we nog niet.”

Desondanks de moeilijkheid van het vormen van een definitie is het doel om wereldwijd tot een status quo te komen die de meerderheid hanteert (Pieter van de Glind van ShareNL).

8.3 Vormen van de deeleconomie

Uit de literatuurstudie (hoofdstuk 2) komt naar voren dat verschillende vormen van de deeleconomie bestaan. Uit het empirische onderzoek in het Verenigd Koninkrijk bleek dat dit bevestigd kon worden. Zowel sociale ondernemingen met een maatschappelijk doel als puur winstgevende bedrijven binnen de deeleconomie worden onder de deeleconomie geschaard door verschillende respondenten. Ook in het empirische onderzoek van Nederland bleek dat ShareNL een definitie heeft gevormd, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen puur winstgevende

bedrijven en sociale ondernemingen en tussen betaalde- en niet betaalde diensten (zie paragraaf 10.2). Pieter van de Glind, oprichter van ShareNL ziet de deeleconomie als een divers economisch verschijnsel, waarin verschillende activiteiten plaatsvinden:

“En wat heel interessant is, is de diversiteit hè. Het zijn allemaal p2p marktplaatsen maar sommige zijn echt een social enterprise en die hebben bijna geen geld om te verdienen voor dat soort dingen. En sommige zijn hardcore winstgedreven ondernemingen. Die diversiteit zie je ook.”

Pieter van de Glind, oprichter van ShareNL, duidt deze verschillende vormen van de deeleconomie aan door middel van een aantal voorbeelden. Hij stelt daarbij dat door de grote variatie ShareNL in haar definitie geen onderscheid heeft kunnen maken:

“Wij werken ook met Juul Martin en Nils Roemen ook samen en dat klopt. En inderdaad bij hem is echt de meest pure essentie van het woord delen. Dat wil hij nastreven. En wij hebben dus dat er voor de deeleconomie ook een vergoeding kan zijn. Bij thuisafgehaald is dat een kwartje, echt een bijdrage. Voor thuisafgehaald heb je voor een paar euro een maaltijd. Ja bij platformen zoals Airbnb wordt er door sommige ook wel echt goed aan verdiend. Punt is, dat je daar heel moeilijk uiteindelijk een scheidslijn kan trekken. Je kan zeggen dat je alleen een onkostenvergoeding mee neemt of echt alleen maar delen in de zin dat je eigenlijk geeft. Maar als je bijvoorbeeld met blablacar een rit deelt dan deel je echt letterlijk de kosten. Dus de chauffeur maakt geen winst op jou, maar hij heeft een deel van zijn kosten gedekt. Snap je. Je hebt zoveel variatie dat wij daar geen onderscheid in maken.”

Juul Martin, oprichter van onder andere de deelwinkel in Nijmegen, erkent ook dat verschillende vormen van de deeleconomie bestaan. Hij stelt dat in de media vaak wordt gesproken over de online platformen, maar als hij nadenkt over de essentie van het begrip ‘delen’ ziet hij delen niet als spullen en/of diensten verhuren en ruilen.

Het doel van zijn werkzaamheden is daarmee ook niet dat hij winst wil behalen, maar kennis wil delen over delen met tips en trucks voor winkelend publiek.

Ook Daan Weddepowl, oprichter van Peerby, heeft niet als eerste doel om winst te maken met zijn onderneming:

“Het is een combinatie van dingen. Ik vind het gewoon leuk om dingen te maken en dat is voor mij ondernemerschap om nieuwe ervaringen te creëren. Dat is één. En het tweede ding, ik vind het heel erg leuk om ervaringen te creëren voor mensen en om ervoor te zorgen dat ze iets nieuws kunnen meemaken. En ik denk dat wat Peerby doet is mensen laten meemaken dat de meeste mensen eigenlijk heel leuk, betrouwbaar en vriendelijk zijn.”

Deze twee voorbeelden van bedrijven binnen de deeleconomie laten zien dat naast de welbekende winstgevende bedrijven als Uber en Airbnb ook andere vormen van de deeleconomie bestaan, die meer gericht zijn op het maatschappelijk nut in plaats van pure winstgevendheid waarbij de essentie van ‘delen’ wegvalt.

8.4 De factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden

Net als tijdens de interviews met de Britse respondenten is ook aan de Nederlandse respondenten gevraagd de open vraag gesteld *“Welke factoren beïnvloeden het ontstaan van de deeleconomie?”* Door de respondenten werden in totaal zes verschillende factoren aangewezen die zijn onder te verdelen in de verschillende factoren; behoefte om collectief samen te werken, delen is menselijk, economische crisis, internet, kritieke massa en ondernemerscultuur. Deze factoren worden ieder afzonderlijk uiteengezet:

8.4.1 Internettechnologie

Pieter van de Glind ziet de deeleconomie als een logische stap wat het internet doet met onze samenleving. Daarbij ziet hij internet als een nieuwe infrastructuur, net als dat vroeger in Amsterdam de kanalen nieuwe infrastructuur de handel konden bevorderen. Hij stelt dat het

internet een nieuwe laag is dat je kan plakken op de samenleving en die een fundamentele verandering brengt in hoe wij kunnen samenwerken. En daarbij ontstaan er eigenlijk zoveel voordelen dat bestaande hiërarchische organisaties die voornamelijk op die manier werken het moeilijk gaan krijgen om hiermee te concurreren.

Echter zeggen de respondenten allen indirect dat de deeleconomie desondanks niet alleen plaats hoeft te vinden via internet. In de gemeente Amsterdam ontstaan op lokaal niveau in buurtgemeenschappen lokale initiatieven (respondent gemeente Amsterdam) en is het delen in essentie ook niet iets dat perse via internet hoeft plaats te vinden (Juul Martin).

8.4.2 Behoeft om collectief samen te werken

Bekeken vanuit de Nederlandse geschiedenis kan één van de factoren wellicht zijn dat in Nederland ook samengewerkt moest worden om delen in te polderen om de bevolking te beschermen tegen het water:

“Je kan daar wel mooi over filosoferen met de roots van Nederland dat wij wel moesten samen stukken grond inpolderen om vervolgens individueel daar beter van te worden. Dus door samen te werken als groep het individu meer vrijheid geven dat is wel iets wat in onze cultuur is ingebed” (Pieter van de Glind).

8.4.3 Delen is menselijk

Echter stelt Pieter van de Glind tegelijkertijd dat de deeleconomie niet alleen iets is dat in Nederland ontstaat, maar dat delen op zichzelf iets menselijks is:

“Waarom Nederlanders zelf delen? Ik geloof zelf meer dat het iets menselijks is uiteindelijk. Ik bedoel dat wij eigenlijk niet anders gewend waren het grootste deel van ons mens zijn. Om dingen op een peer to peer manier onderling op te lossen.”

Dat delen iets menselijks is kan de gemeente Amsterdam ook beamen. Zij zien activiteiten binnen de deeleconomie ontstaan vanuit de samenleving zonder dat zij daar zelf actief beleid op hoeven te voeren:

“Die combinatie is gewoon ontzettend sterk. Ik zeg wel eens: It is time for the people. Die hebben de gemeente eigenlijk niet meer zo nodig, want die regelen het onderling wel. Niet iedereen, maar er is een steeds groter actievere groep. En dat zijn puur vanuit passie gedreven mensen en die met elkaar leuke dingen bedenken. Het is veel leuker dat mensen naar de gemeente komen en zeggen: ‘gemeenten we hebben een idee’ in plaats van wij als gemeente naar de burger toekomen en daar moeten wij als overheid echt aan wennen. En denken van, de wereld kan ook andersom werken” (respondent gemeente Amsterdam).

8.4.4 Economische crisis

De economische crisis wordt ook gezien als een factor die het ontstaan van de deeleconomie heeft beïnvloedt:

“Ik denk dat de economische crisis een economische trend was omdat het iets tijdelijks was. En dat is ook nog wel weer de vraag trouwens. Dat soort tijdelijke factoren zeg maar dat zijn meer de trends. Ik zie een trend toch meer als een tijdelijk ding.”

Wat opvallend was dat geen van de andere respondenten de economische crisis noemde gedurende het interview. In het Verenigd Koninkrijk spraken de respondenten over de gevolgen van de crisis, het beter bewust van mensen over de kosten en het feit dat de deeleconomie goedkoper en gemakkelijker kan zijn dan kopen. Beide Nederlandse oprichters spraken meer over de bijkomende voordelen van de deeleconomie in termen van het ontdekken dat mensen vriendelijk zijn, te vertrouwen zijn en dat delen goed is voor de sociale cohesie, de maatschappij en de omgeving.

8.4.5 Kritieke massa

Daarnaast is voor het ontstaan van de deeleconomie ook kritieke massa nodig. Net als de respondent van de Britse subsidie organisatie Innovate UK stelt Daan Weddepowl dat kritieke massa nodig is om te zorgen dat mensen met elkaar delen:

“Ja, we hebben een beetje het klein houden maar wel groot genoeg maken wat er voor zorgt dat je ook echt kan lenen. Je hebt kritieke massa nodig. Als je die straal te klein maakt dan werkt het niet meer totdat je heel veel leden hebt verzamelt.”

Het nodig hebben van kritieke massa is ook een reden dat Peerby voornamelijk gevestigd is in de grote steden.

8.4.6 Ondernemerscultuur

ShareNL heeft als koepelorganisatie van de Nederlandse deeleconomie een helder overzicht van de ontwikkelingen in Nederland wat betreft de deeleconomie. Hij ziet daarbij duidelijk dat in Nederland een ondernemerscultuur heerst. Deze ondernemers wekken energie op en zorgen dat nieuwe activiteiten plaatsvinden in de samenleving. Dit wordt ook erkend door de gemeente Amsterdam, die stellen dat in de gemeente Amsterdam zonder hulp van de gemeente allerlei initiatieven op buurt- en stadsniveau plaatsvinden (zoals eerder aangehaald 10.4.2)

8.5 Toekomst van de deeleconomie

Aan de Nederlandse respondenten is ook gevraagd hoe zij denken dat de deeleconomie eruit ziet over tien jaar. Net als de respondenten uit het Verenigd Koninkrijk zijn zij allen van mening dat de deeleconomie gaat groeien en dat een verandering teweeg wordt gebracht over de manier van denken over delen en toegang. Juul Martin bijvoorbeeld zegt daarover het volgende:

“Ik denk dat er t.o.v. nu heel veel groei mogelijk is. Denk aan in iedere straat één gereedschap kast in plaats van in ieder huis een gereedschapskist. Veel minder routers per straat waar je gewoon met je smart phone in gaat en waar je per MB voor betaalt. En delende auto's over 10 jaar. En daardoor een eerlijkere verdeling van welvaart. Ideaal en meer toegang. En tegelijkertijd is er natuurlijk een lange weg te gaan van de mind set veranderen van 'hebben is het mooiste wat er is' naar 'rijkdom is welvaart'. Dat is niet meer. Alleen nodig hebben op het moment dat je iets nodig hebt. En dat is echt een mindset swift op vele levels. Wat er niet bij helpt is dat natuurlijk heel veel grote bedrijven baat bij consumptie hebben. Dat staat natuurlijk haaks op elkaar. In die wereld is nog veel te winnen. Voorlopig zijn zij nog sterker. Want zij komen op tv met onbeperkt budget. En ze hebben heel veel trucs waar ze iedereen mee wijs maken dat ze dingen moeten kopen. Er moet iets veranderen.”

Net als Juul Martin denkt ook Daan Weddepowl dat on-demand diensten en toegang tot producten en/of diensten boven eigenaarschap gaan staan. Echter is Daan Weddepowl niet zeker of producten en diensten nog van persoon tot persoon worden verkregen of dat toch de grote commerciële bedrijven deze diensten gaan aanbieden:

“Ik vind het heel moeilijk te voorspellen. Ik denk dat waar we naar toe gaan is dat heel veel spullen, auto's en huizen en noem maar op, dat we access boven ownership zien en meer on-demand maar hoe dat er uit gaat zien weet ik niet. Of dat grotendeels peer to peer zal blijven of dat dat misschien meer fabrikanten zijn die daar een grote rol in kunnen spelen dat vind ik een moeilijke vraag. Ik denk bijvoorbeeld voor auto's dat dat peer to peer dat dat uiteindelijk misschien wel stopt vanwege de zelfrijdende auto's. ik denk eerder dat die als fabrikanten en bedrijven als Uber gaan zijn.”

De twijfel over de ontwikkeling van de deeleconomie en het delen, ruilen en kopen van spullen op een peer- to – peer manier in de toekomst wordt ook uitgesproken door Pieter van de Glind. Hij kan zich net als Daan Weddepowl ook voorstellen dat grote bedrijven de activiteiten binnen de deeleconomie gaan uitvoeren. Hoe dan ook zal toegang verkrijgen tot net zo gemakkelijk worden als bezit hebben tot een product:

“Het kan heel veel kanten op. Sowieso in het kader van wat ik net zei tussen de marktplaatsen waar het kapitaal van de marktplaats zelf binnen de marktplaats blijft. Versus het deel waarvan het kapitaal wegvloeit naar de aandeelhouders, zoals het oude economische model van Venture Capital. Dat kan wel een redelijk bepalende factor zijn en monopolyposities en de gevaren die daarmee gepaard gaan. Of coöperatief zijn de organisaties die in de basis heel goed zorgen voor de vraag en de aanbod kant van de marktplaats. Dat zijn twee grote globale paden die nu tegelijkertijd bewandeld worden en waarvan niet te zeggen wat uiteindelijk komt bovendrijven. Ik denk wel, los van op welke manier het gebeurt, het uiteindelijk in alle verschillende markten één voor één toegang tot net zo makkelijk wordt als bezit.”

8.6 Beleid gemeente Amsterdam

Nederlandse steden kunnen lessen trekken uit dit onderzoek, omdat het beleid ten aanzien van de deeleconomie in vier Britse steden is onderzocht. Echter is het dan ook noodzakelijk om te spreken met een Nederlandse stad om het beleid ten aanzien van de deeleconomie naast elkaar te kunnen leggen en te zien waar Nederlandse steden kunnen leren van Britse steden.

De reden voor de gemeente Amsterdam om beleid te maken ten aanzien van de deeleconomie is dat Amsterdam is uitgeroepen tot ‘Sharing City’. Vanuit deze benoeming is de gemeente zich gaan focussen op de deeleconomie. Op dit moment zit de gemeente Amsterdam in de onderzoeksfase; wat is de deeleconomie, waar zien zij het, wat betekent de deeleconomie voor de stad, wat zijn de kansen en bedreigingen en welke rol neemt de gemeente in (interviews respondenten gemeente Amsterdam). De gemeente Amsterdam heeft bovendien een ‘positiepaper’ geschreven om de deeleconomie beter te kunnen begrijpen.

De gemeente Amsterdam heeft ook behoefte aan de deeleconomie. De respondenten van de gemeente Amsterdam zien de deeleconomie ontstaan vanuit de markt. Zij stellen dat het noodzakelijk is dat de gemeente Amsterdam niet speelt als politieagent. Zij zijn van mening dat activiteiten binnen de deeleconomie veel beter werken dan een gemeentelijke dienst:

“En vanuit de deeleconomie, hoe wij er nu mee bezig zijn, er zijn zoveel mooie initiatieven die veel beter werken dan een gemeentelijke dienst. De sociale cohesie bijvoorbeeld waar we gigantisch veel geld tegenaan gooien als gemeente die.. dat is een spin-off effect van Thuisafgehaald.nl en van Connective waar je met elkaar dingen uitwisselt. Dus we kunnen daar heel veel geld tegenaan gooien, maar we signaleren nu mensen die daar zelf erg actief mee bezig zijn.”

De gemeente Amsterdam werkt samen met bedrijven binnen de deeleconomie om een deelstad te zijn en activiteiten binnen de deeleconomie van de grond te laten komen op een eerlijke, rechtvaardige manier. Een van de grootste stappen die de gemeente heeft gezet is dat twee jaar geleden een overeenkomst is getekend tussen de gemeente en Airbnb. Twee jaar geleden heeft de gemeente Amsterdam het bedrijf Airbnb zelf benaderd. Volgens één van de respondenten van de gemeente Amsterdam moest dit om als stad goed, op de deeleconomie aangepast beleid te schrijven. Bovendien om als stad een stad te zijn waar innovatieve kansen liggen, onderbenutte capaciteit wordt benut en ondernemerschap & bedrijvigheid worden gestimuleerd. Aan de hand van de gesprekken met Airbnb is een overeenkomst getekend tussen Airbnb en de gemeente Amsterdam over het aantal dagen per jaar dat mensen een huis/kamer mogen verhuren via Airbnb. De gesprekken hebben hiernaast geleid tot input voor het huidige beleid van de gemeente Amsterdam. De andere respondent van de gemeente Amsterdam beschreef dit proces als volgt:

“Wij zijn met een aantal zoals Airbnb, daar heeft mijn collega vast ook wel wat over verteld, hoe we daar mee omgaan. We willen juist de connectie zoeken om achter dingen te komen. Uber ging met gestrekt been kwam die de stad in en daar is weerstand opgekomen vanuit de taxi industrie. Zoals overal natuurlijk. Daar zijn wij nu ook gesprekken mee aan het voeren en die worden ook wat milder. En zij zien ook wel dat de manier waarop zij dingen doen dat dat niet werkt.”

Gerelateerd aan de overeenkomst, die is gesloten met Airbnb spelen net als in het Verenigd Koninkrijk ook in Nederland discussies rondom belastingheffing. Het gaat bij belastingheffing op activiteiten binnen de deeleconomie om de fiscale vraag of sprake is van het behalen van voordeel en belasting ontduiking. Ook speelt de vraag of sprake is van ondernemerschap door de gebruikers van de deeleconomie (interview belastingadviseur). In het gesprek met deze Nederlandse belastingadviseur werd duidelijk dat bij het heffen van belasting van een bedrijf binnen de deeleconomie achterhaald moet worden of sprake is van ondernemerschap; is er sprake van een winstoogmerk? Dat bedrijven als Airbnb en Uber, als tussenpersonen, een winstoogmerk hebben is duidelijk volgens deze belastingadviseur. Echter is het de vraag of de gebruiker van bijvoorbeeld Airbnb deelneemt aan deze activiteit vanwege een winstoogmerk. Waar het de belastingdienst en gemeenten voornamelijk omgaat is dat zij belastinggeld mislopen, doordat gebruikers van de deeleconomie niet aangeven dat zij inkomsten genereren door participatie in de deeleconomie. De eerste, grote stap die is gezet om belastingontduiking, en daarmee oneerlijke concurrentie te voorkomen, door Airbnb en de gemeente Amsterdam is door het afsluiten van de eerder genoemde overeenkomst. De belastingadviseur stelt dat Airbnb nu belasting betaalt aan de gemeente Amsterdam. Ook heeft Airbnb op hun website een beschrijving opgenomen waarin zij vertellen wat de spelregels zijn voor gebruikers van Airbnb.

Naast de gesprekken die worden gevoerd met wereldwijde platformen die in Amsterdam opereren werkt de gemeente ook nauw samen met ShareNL. Deze relatie wordt van beide kanten ervaren als goed en prettig:

“Die relatie is heel goed. Zeker ook met ShareNL als soort van tussenpartner. ShareNL is daar heel goed in met Pieter en Harmen om onderzoeken te doen. En wij doen dat ook samen op. Wij hebben samen met ShareNL ook allerlei raads gesprekken om de raadsleden bij elkaar te brengen en gesprekken te voeren over de deeleconomie. Die deeleconomie platformen die zijn in connectie via ShareNL met ons. Dat gaat goed. We gaan met Peerby bijvoorbeeld ook kijken, zij willen bijvoorbeeld ook allerlei testen uitvoeren hoe ze beter boormachines kunnen uitlenen. Want er zitten teveel boormachines op dat platform, maar niemand gebruikt ze” (respondent gemeente Amsterdam).

Ondanks dat de gemeente Amsterdam erg actief is om beleid te ontwikkelen rondom de deeleconomie, met behulp van de positiepaper de deeleconomie beter probeert te begrijpen en in een aantal gevallen actief betrokken is bij activiteiten binnen de deeleconomie ontstaan ook veel bedrijven binnen de deeleconomie die niets te maken hebben met de gemeente:

“In principe hebben die start-ups in de basis nooit zo heel veel te maken met gemeenten. Het zijn gewoon groepjes jonge mensen die vol passie een dienst aan het bouwen zijn. En ik denk dat één van de dingen die wij ook bieden als ShareNL vanuit de hub functie is dat wij daarin ook een link kunnen vormen. Geldt niet altijd hoor. Je hebt ook een autodeelplatform zoals WeGo die redelijk intensief met de gemeente samenwerken. Het gebeurt wel, maar in principe zijn de nieuwe start-ups gewoon ondernemers die vooral zijn gefocust op hun producten. De gemeente zal hun echt een worst wezen in 9 van de 10 gevallen” (Pieter van de Glind, ShareNL).

8.7 Gewenste rol overheid

Ook de Nederlandse respondenten hebben hun mening uitgesproken over de gewenste rol van de overheid. Een van de oprichters van een bedrijf binnen de deeleconomie geeft aan dat het een moeilijk vraagstuk is als het gaat om beleid en regulering. Kort gezegd is de respondent van mening dat de overheid twee rollen aan zou moeten nemen, onderverdeeld in stimuleren wat voordelen oplevert en reguleren waar problemen optreden:

“Ik vind dat een hele moeilijke vraag want het gaat om een hele grote overheid en een hele kleine overheid. En dat soort vraagstukken. Aan de ene kant denk ik dat de overheid er niet tussen moet gaan zitten en moeilijk moet gaan doen als twee mensen samen een overeenkomst willen sluiten op basis van wat ze te delen hebben. Dus dat is vooral één, ga vooral niet in de weg liggen. En de volgende stap is, delen wat op delen lijkt. Kennis delen en diensten lenen lijkt heel erg op wat mensen

de participatiesamenleving noemen. Hè, iedereen wil een uitkering en iedereen moet ook eens wat zelf gaan regelen. Dat lijkt heel erg op wat je in de deeleconomie voor elkaar zou kunnen krijgen. Dus daarom denk ik ook, als dat je doel is, ga dan keihard helpen en zet er mensen en geld op en zorg gewoon dat het lukt. En tegelijkertijd heb je natuurlijk wat er nu aan de hand is met Airbnb en Uber is, zit je met die vraagstukken van oké Uberpop die taxidienst is natuurlijk keihard een taxibedrijf.”

De andere Nederlandse oprichter geeft aan dat hij het liefste zou zien dat de overheid een actievere rol inneemt om de deeleconomie te promoten:

“En ja, ik moet zeggen, de overheid is wel geïnteresseerd maar er is niet echt een samenwerking. Dat vind ik soms wel eens jammer, omdat ik denk dat die gratis ontwikkeling heel erg goed is. Die is heel goed voor wijken, goed voor duurzaamheid. We hebben allerlei doelstellingen die de overheid ook heeft. Die verwezenlijken we. Maar daar in krijgen we eigenlijk weinig, ja ik krijg weinig hulp daarin. Dat betekent dat wij al snel op zoek moeten naar commerciële modellen waarbij iemand anders betaalt. En waarbij we zelf onze groei kunnen bekostigen. Maar wat heel leuk zou zijn is als een gemeente zou zeggen ‘wij gaan deeleconomie bedrijf x promoten binnen onze gemeente.”

8.8 Conclusie deeleconomie in Nederland

Net als in het Verenigd Koninkrijk is de deeleconomie in Nederland ook ontstaan en in ontwikkeling, waarbij onderscheid gemaakt kan worden in activiteiten die zich afspelen via de online platforms en activiteiten die ontstaan zonder tussenkomst van internettechnologie. Door deze diversiteit aan activiteiten maakt ShareNL, net als de Britse partijen, geen onderscheid in de gehanteerde definitie tussen verschillende vormen van de deeleconomie. Een aantal factoren hebben invloed gehad op het ontstaan van de deeleconomie; behoefte om collectief samen te werken, delen is menselijk, economische crisis, internet, kritieke massa en ondernemerscultuur. Door de ontwikkeling en de verwachte groei van de deeleconomie is de gemeente Amsterdam, net als andere Nederlandse gemeenten, zoekende naar hun rol en de betekenis van de deeleconomie voor de stad. Ondanks de focus van Nederlandse gemeenten en de nationale overheid stellen de oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie dat zij graag zien dat de overheden een actievere rol aannemen in het promoten van de deeleconomie.

9. Discussie, conclusie en aanbevelingen

9.1 Inleiding

In het eerste inleidende hoofdstuk is gesteld dat de deeleconomie een wereldwijd opkomend economisch verschijnsel is (Frenken et al., 2015; Matofska, 2015; PWC, 2015). Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Nederland wordt wetenschappelijk en praktisch onderzoek gedaan naar de deeleconomie.

Dit onderzoek ging in op de betekenis van de deeleconomie, de factoren die het ontstaan beïnvloeden, de ruimtelijke spreiding en het beleid van nationale overheid en gemeenten in het Verenigd Koninkrijk. Ter referentie is op een kleinschaliger niveau de deeleconomie in Nederland onderzocht. Het doel van dit onderzoek is namelijk enerzijds een uiteenzetting te geven van het ontstaan, de definitie, de ruimtelijke spreiding en beleid en regulering in het Verenigd Koninkrijk en anderzijds deze kennis te vertalen naar beleidsaanbevelingen voor de Nederlandse nationale overheid, steden en oprichters van de deeleconomie. De deeleconomie heeft namelijk een grote sociale impact, waardoor het economische fenomeen relevant wordt voor beleidsmakers (EU Environment, 2013).

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag:

“Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie en wat is de ruimtelijke spreiding van deze sector in het Verenigd Koninkrijk?”

In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt in de discussie het empirische onderzoek geïnterpreteerd in het licht van bestaande literatuur. In het tweede deel van dit hoofdstuk wordt in de conclusie antwoord gegeven op welke factoren het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden en wat de ruimtelijke spreiding is van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Met de interpretatie van dit onderzoek in het licht van bredere literatuur wordt tenslotte de hoofdvraag beantwoord. Hieruit volgen vervolgens aanbevelingen voor beleid en vervolgonderzoek.

9.2 Discussie: terugkoppeling naar de wetenschappelijke literatuur

9.2.1 Definities en verschillende vormen van de deeleconomie

Uit het empirische onderzoek blijkt dat het vormen van een definitie van de deeleconomie een lang en complex proces is geweest in het Verenigd Koninkrijk. Deze zoektocht naar een definitie is lastig, omdat een definitie zowel alles moet bevatten maar ook rekening moet houden met het feit dat de deeleconomie groeit, verandert en divers is. Ook in Nederland is het vormen van een definitie geen eenvoudige kwestie geweest. Desondanks de moeilijkheid van het vormen van een definitie is het doel om wereldwijd tot een status quo te komen die de meerderheid hanteert.

In het licht van bestaande literatuur over de deeleconomie kan, ondanks de moeilijke zoektocht naar een definitie, gesteld worden dat deze studie overeenkomt met de gehanteerde definities van de deeleconomie in de literatuur (Belk, 2013; Frenken et al., 2014; PWC, 2015; Stokes et al., 2014). Uit de literatuur bleek dat verschillende definities bestaan van de deeleconomie. Echter bleek dat na de uiteenzetting van verschillende definities van de deeleconomie in alle definities (Frenken et al., 2014; PWC, 2015; ShareNL, 2015; Stokes et al., 2014; Woskowsky, 2014) geen onderscheid gemaakt wordt tussen delen waarbij een geldtransactie plaatsvindt en het delen waar geen geld bij gemoeid is. Daarentegen geldt dat bij alle definities wordt erkend dat het delen op zichzelf niet nieuw is, maar dat internettechnologie de schaal waarop delen gebeurt vergroot.

Uit het empirisch onderzoek blijkt dat de deeleconomie een moeilijk te definiëren verschijnsel is. Britse gemeenten en subsidieorganisaties blijken de ‘deeleconomie’ een moeilijk te bevatten begrip te vinden. De vraag die meermaals terugkwam in de interviews was dan ook “waar trek je

de grens als wordt gesproken over de deeleconomie”? Gaat het enkel om de wereldwijd opererende online platforms of tellen ook bepaalde type *Social Enterprises* mee waar men eigenaarschap, geld en tijd deelt? Dit sluit aan bij het feit dat de zoektocht naar een definitie complex is door de diversiteit van activiteiten binnen de deeleconomie. De vraag die hierbij opkomt is of en wanneer deze grens duidelijk wordt getrokken. Uit het empirisch onderzoek bleek namelijk dat juist door deze diversiteit men in de definitievorming geen onderscheid gaat maken (interviews Kathleen Stokes van Nesta en Pieter van de Glind van ShareNL).

9.2.2 Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden

Deze studie bevestigt bovendien de wetenschappelijke literatuur over de factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. In de literatuur was een onderscheid te maken tussen technologische, sociale- en economische factoren die zijn aan te wijzen voor het ontstaan van de deeleconomie. Met dit verkregen resultaat uit deze studie krijgt onder andere Owyang (2014) gelijk. In zijn artikel stelt hij al dat de deeleconomie in essentie niet nieuw is, maar dat door de veranderde technologische, sociale- en economische context de deeleconomie in zijn huidige vorm via online platforms is ontstaan. In het empirische onderzoek was de meest genoemde factor die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloedt internettechnologie. Echter moet hierbij de kanttekening geplaatst worden dat wanneer respondenten noemden dat internettechnologie een factor is die het ontstaan van de deeleconomie heeft beïnvloed, men sprak over de deeleconomie via online platforms. Door internettechnologieën kunnen mensen ook op wereldwijde schaal met elkaar kunnen delen en hoeven zij elkaar niet per se te kennen. In dit onderzoek komt echter naar voren dat slechts een aantal procent van de respondenten diensten en/of spullen deelt met mensen die zij niet kennen. Uit de kwantitatieve analyse bleek bovendien dat delen zonder de tussenkomst van een online deelplatform meer plaats vindt dan delen via een online deelplatform. Dat delen in essentie niet nieuw is en ook op traditionele wijze kan plaatsvinden, bleek overigens ook uit bestaande literatuur (Owyang, 2014).

De veranderde technologische, sociale- en economische context kan een verklaring zijn voor de mensen die gebruik maken van de deeleconomie. Uit het kwantitatieve onderzoek van Nesta (Stokes et al., 2014) blijkt namelijk dat 64 procent van de Britse bevolking participeert in de deeleconomie. Echter is het een lastige kwestie om te stellen dat de veranderde technologische context voldoende aanleiding vormt om het ontstaan van de deeleconomie via online platforms te bevestigen. Van het totaal aantal dat participeert in de deeleconomie, gebruikt namelijk slechts 25 procent een online platform om gebruik te maken van producten en/of diensten binnen de deeleconomie (Stokes et al., 2014, p. 25).

9.2.3 Nabijheid en netwerken

In de bestaande economisch geografische literatuur wordt veel gesproken over het belang van nabijheid en netwerken voor het ontstaan en de ontwikkeling van bedrijven. Met deze literatuur (Balland et al., 2015; Boschma, 2005; Breschi & Lissoni, 2009) in ogenschouw genomen is onderzocht in hoeverre geografische nabijheid en netwerken belangrijk zijn bij het ontstaan van een bedrijf binnen de deeleconomie. Ten eerste moet gesteld worden dat de deeleconomie zowel bedrijven en activiteiten kent die zich onderling op lokaal niveau afspelen als bedrijven en activiteiten kent die zich op wereldwijd niveau afspelen. Uit het empirisch onderzoek kwamen dan ook twee stromingen naar voren. Enerzijds speelde geografische nabijheid geen rol voor bedrijven die opereren op internationaal niveau. Zij werken wereldwijd samen met partners via internet. Email en skype zijn veelvuldige gebruikte communicatiemiddelen. Ook is voor het contact tussen het bedrijf en de gebruikers en voor het contact tussen vragers en aanbieders daarbij niet noodzakelijk geografische nabijheid vereist. Echter speelt geografische nabijheid wel een rol bij bedrijven waar men op lokaal niveau producten en/of diensten uitwisselt. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan babysitten en het delen van de boormachine.

De oprichters van de deeleconomie bedrijven gaven daarentegen ook aan dat het hebben van een netwerk een belangrijke factor speelt bij het ontstaan en de groei van het bedrijf. Het hebben van een netwerk kan enerzijds zorgen dat investeerders geneigd zijn om het bedrijf geld te geven.

Bovendien kan het netwerk ondersteunend zijn voor het verspreiden en uitbreiden van het bedrijf op andere geografische locaties.

9.2.4 Ruimtelijke spreiding

De verwachting op basis van de literatuur (Balland et al., 2015; Boschma, 2005; Breschi & Lissoni, 2009) was dat de participatie in de deeleconomie hoger zou liggen in steden dan in rurale gebieden. De verwachting is dat in steden netwerken samenkomen, samenwerken en daardoor innovaties ontstaan. Waar het aanbod van bedrijven is gevestigd, wordt verwacht dat de vraag daar ook hoger is. Echter blijkt uit de dataset van Nesta dat een genuanceerd verschil bestaat in het gebruik van de deeleconomie tussen stedelijke en rurale gebieden, tussen Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland en tussen de twaalf bestuurlijk erkende regio's. Wat opvalt in de analyse uitgesplitst in de twaalf bestuurlijk erkende regio's is dat waarschijnlijk door de nauwere geografische indeling hierdoor ook de verschillen tussen regio's per sector groter worden. In Noord- Ierland bijvoorbeeld wordt in vergelijking met de regio Noord- Oost Engeland door een veel groter percentage van de respondenten gebruik gemaakt van activiteiten binnen de deeleconomie in de transportsector. De verwachting in het licht van bredere literatuur komt niet uit. De verwachting was namelijk dat in de stedelijke gebieden door het hogere aanbod aan activiteiten binnen de deeleconomie, grotere kritieke bevolkingsdichtheid en de nabijheid van netwerken de participatie in activiteiten binnen de deeleconomie hoger zou zijn. De Britse oprichters van bedrijven gaven aan dat het niet meer noodzakelijk is om gevestigd te zijn in Londen, omdat het onderhouden van contact met zakelijke partners en communicatie met de gebruikers het meeste via internet gaan. Uit het empirische onderzoek bleek ook dat de randvoorwaarden waardoor de deeleconomie ontstaat verschillen tussen stedelijke en rurale gebieden. Hij stelt dat in rurale gebieden meer het gevoel heerst van elkaar ondersteunen en het vormen van één gemeenschap. Men kent elkaar beter en is eerder geneigd met elkaar te delen. Echter wanneer gekeken wordt waar de deeleconomie zich afspeelt via online platforms en waar de mogelijkheden voor het ontstaan van de deeleconomie het grootste zijn lijkt het erop dat de deeleconomie zich beter kan ontplooiën in de steden. Deze studie neigt erna te bevestigen dat de traditionele karakteristieken van rurale gebieden een reden is dat de deeleconomie zich ook ontpopt in rurale gebieden.

Uit alle drie de ruimtelijke analyses blijkt dat de sector 'kleding- en accessoires' de populairste sector is om deel te nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie. Ten derde is geanalyseerd op welke verschillende manieren toegang wordt verkregen en hoe producten en diensten worden aangeboden. Op alle drie de schaalniveaus bleek, zoals hierboven gezegd, de kleding- en accessoires sector het populairste. Binnen deze sector was vervolgens ook op alle drie de schaalniveaus de manieren 'gratis kleding weggeven of doneren' het populairste. Slechtst een aantal procent van de respondenten gaf hierbij aan dat zij bijvoorbeeld spullen en diensten lenen van mensen die zij niet kennen, met mensen ruilen die zij niet kennen en aan mensen uitlenen die zij niet kennen. Dit duidt op een extra bevestiging dat de deeleconomie niet enkel plaatsvindt via online platforms, maar dat ook traditionele manieren van delen nog plaatsvinden. Alle mensen gaven namelijk aan dat zij niet deelden met mensen die zij niet kennen en de kleding gratis weggeven. Nabijheid en het hebben van een netwerk tussen gebruikers onderling speelt dus een cruciale rol bij bepaalde activiteiten binnen de deeleconomie. De verwachting dat de groep respondenten die woonachtig is in steden meer deelnemen aan de deeleconomie via online deelplatforms kan niet worden bevestigd. Het feit dat de internettoegang in steden beter is en meer jongeren woonachtig zijn in steden betekent niet automatisch dat mensen meer delen via online deelplatforms in steden ten opzichte van rurale gebieden. Simpelweg omdat uit de analyses naar voren kwam dat mensen in steden minder delen via internet dan mensen in rurale gebieden en jongeren niet meer via internet delen dan dat zij op traditionele wijze delen.

9.2.5 Beleid en regulering

Allen en Berg (2014) en Barry en Caron (2014) stellen in hun artikel dat overheden wet- en regelgeving kunnen wijzigen en condities kunnen creëren voor de deeleconomie. Deze wet- en regelgeving moet volgens hen niet hinderend werken, maar juist stimulerend. Het gevaar van overmatige wet- en regelgeving is dat het de winst aantast, het wederzijds voordelig handelen tegenhoudt en economische groei in de weg staat. In deze studie is geanalyseerd hoe de Britse nationale overheid en steden de deeleconomie reguleren. Hieruit is empirisch gebleken dat de nationale overheid zowel actief als reactief beleid voert ten aanzien van de deeleconomie. In essentie was het beleid van de nationale overheid reactief, omdat zij naar aanleiding van het ontstaan van de deeleconomie zich zijn gaan focussen op de deeleconomie. De Britse steden zien de deeleconomie als een goed economisch verschijnsel dat een oplossing kan zijn voor economische en sociale problemen. Hierbij valt te denken aan het creëren van sociale cohesie en het tegengaan van het sluiten van voorzieningen en daardoor verloedering van leefomgevingen. Zij voeren geen actief beleid ten aanzien van de deeleconomie. Zij zien de deeleconomie als een verschijnsel dat ontstaat vanuit het bedrijfsleven, waarin zij enkel een faciliterende rol kunnen spelen. Alle Britse stedelijke beleidsmakers zijn van mening dat de deeleconomie sowieso niet moet worden gehinderd. In Nederland wordt hoofdzakelijk ook reactief beleid gevoerd. De gemeente Amsterdam stelt zich actief op, onder meer door het schrijven van een positiepaper, gesprekken te voeren met bedrijven binnen de deeleconomie en de ruimte te geven aan allerlei deeleconomie initiatieven binnen bepaalde kaders. Zowel overheden in het Verenigd Koninkrijk als in Nederland maken stimulerend beleid ten aanzien van de deeleconomie.

9.3 Conclusie

De vraag die centraal staat in deze studie is: *“Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van de deeleconomie en wat is de ruimtelijke spreiding van deze sector in het Verenigd Koninkrijk?”*

Definitievorming en verschillende vormen

Uit de literatuur bleek dat het een lastig proces is geweest om zowel in het Verenigd Koninkrijk als in Nederland een eenduidige, inclusieve definitie te formuleren. In dit onderzoek is de volgende definitie voor de deeleconomie aangehouden: *“het fenomeen dat consumenten elkaar gebruik laten maken van hun onderbenutte consumptiegoederen, eventueel tegen betaling”*.

Deze definitie maakt geen onderscheid tussen bepaalde vormen van de deeleconomie. Uit de empirische studie kan ook geconcludeerd worden dat verschillende vormen van de deeleconomie bestaan; delen op traditionele wijze versus delen internettechnologie, delen op lokaal niveau versus delen op wereldwijd niveau en delen tegen betaling versus delen zonder een betaling. Het is simpelweg niet te verantwoorden om als onderzoeker, beleidsmaker of oprichter van een bedrijf binnen de deeleconomie te denken dat de deeleconomie slechtst bestaat uit delen via online deelplatforms. Een extra bevestiging voor dit bleek ook uit de analyse van de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Hieruit bleek namelijk ook dat gebruikers van de deeleconomie producten en/of diensten aanbieden en verkrijgen op verschillende manieren.

Factoren die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden

Ondanks de verschillende definities en vormen die de literatuur beschrijft en die voortkwamen uit het empirische onderzoek zijn factoren aan te duiden die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloeden. Ten eerste moet gesteld worden dat door de gehanteerde definitie in dit onderzoek geen onderscheid is gemaakt tussen factoren per verschillende vorm van de deeleconomie. Gesteld kan worden dat technologieën zoals mobiele apparaten, sociale netwerken en online betalingssystemen het mogelijk maken om te delen op wereldwijde schaal (Botsman & Rogers, 2010; Hamari et al., 2015, p. 2; Oywang, 2014; Wang & Zhang, 2012).

Ten tweede moet gesteld worden dat de Britse respondenten en Nederlandse respondenten niet geheel op één lijn zitten. De Britse respondenten gaven aan dat de volgende negen factoren van

invloed zijn op het ontstaan van de deeleconomie; internettechnologie, mobiele apparatuur, kosten en gemak, behoefte om collectief samen te werken en elkaar te leren kennen, milieu- en sociale overwegingen, stimulans, vertrouwen, nabije netwerken en sociaal kapitaal en overheidsregulering. De Nederlandse respondenten zien de volgende factoren als oorzaken van het ontstaan van de deeleconomie; internet, collectief samenwerken, delen is menselijk, economische crisis, ondernemerscultuur, stimulering, vertrouwen, netwerken en overheidsregulering.

Uit het empirisch onderzoek bleek dat overheidsregulering één van de factoren is die het ontstaan van de deeleconomie beïnvloed. Uit de literatuurstudie is naar voren gekomen dat overheden wet- en regelgeving kunnen wijzigen en condities kunnen creëren voor de deeleconomie. Deze wet- en regelgeving moet volgens hen stimulerend zijn. De Britse nationale overheid voert zowel actief als reactief beleid ten aanzien van de deeleconomie. Britse overheden zien de deeleconomie als een onderdeel van het bredere landelijke- en gemeentelijke beleid van stimulering van start-ups, economische ontwikkeling ondersteunen en het leveren van voordelen voor de lokale bevolking. Zowel op nationaal als op lokaal niveau wordt gesteld dat de deeleconomie niet belemmerd moet worden, gezien de voordelen die het oplevert. In Nederland wordt hoofdzakelijk ook reactief beleid gevoerd. De gemeente Amsterdam stelt zich actief op, onder meer door het schrijven van een positiepaper, gesprekken te voeren met bedrijven binnen de deeleconomie en de ruimte te geven aan allerlei deeleconomie initiatieven binnen bepaalde kaders. Zowel overheden in het Verenigd Koninkrijk als in Nederland maken stimulerend beleid ten aanzien van de deeleconomie. Desondanks spreken de Britse en Nederlandse oprichters uit dat de overheid een actievere rol kan innemen ten aanzien van de deeleconomie.

Ruimtelijke spreiding van de deeleconomie

Uit de verkregen dataset van NESTA blijkt dat een genuanceerd verschil bestaat wanneer per sector wordt gekeken naar het gebruik van de deeleconomie in stedelijke en rurale gebieden. Ook blijkt dat een genuanceerd verschil bestaat, wanneer per sector wordt gekeken naar het gebruik van de deeleconomie in Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland. Wat opvalt in de analyse uitgesplitst in de twaalf bestuurlijk erkende regio's is dat waarschijnlijk door de nauwere geografische indeling hierdoor ook de verschillen tussen regio's per sector groter worden. In Noord- Ierland bijvoorbeeld wordt in vergelijking met de regio Noord- Oost Engeland door een veel groter percentage van de respondenten gebruik gemaakt van activiteiten binnen de deeleconomie in de transportsector. Uit alle drie de ruimtelijke analyses blijkt dat de sector 'kleding- en accessoires' de populairste sector is om deel te nemen aan activiteiten binnen de deeleconomie. Ten derde is geanalyseerd op welke verschillende manieren toegang wordt verkregen en hoe producten en diensten worden aangeboden. Op alle drie de schaalniveaus bleek, zoals hierboven gezegd, de kleding- en accessoires sector het populairste. Binnen deze sector was vervolgens ook op alle drie de schaalniveaus de manieren 'gratis kleding weggeven of doneren' het populairste. Op alle drie de schaalniveaus gaf niemand van de respondenten hierbij aan dat zij bijvoorbeeld spullen en diensten lenen van mensen die zij niet kennen, met mensen ruilen die zij niet kennen en aan mensen uitlenen die zij niet kennen. Dit duidt op een extra bevestiging dat de deeleconomie niet enkel plaatsvindt via online platforms, maar dat ook traditionele manieren van delen nog plaatsvinden. Alle mensen gaven namelijk aan dat zij niet deelden met mensen die zij niet kennen en de kleding gratis weggeven. Nabijheid en het hebben van een netwerk tussen gebruikers onderling speelt dus een cruciale rol bij bepaalde activiteiten binnen de deeleconomie. De verwachting dat de groep respondenten die woonachtig is in steden meer deelnemen aan de deeleconomie via online deelplatforms kan niet worden bevestigd. Het feit dat de internettoegang in steden beter is en meer jongeren woonachtig zijn in steden betekent niet automatisch dat mensen meer delen via online deelplatforms in steden ten opzichte van rurale gebieden. Simpelweg omdat uit de analyses naar voren kwam dat mensen in steden minder delen via internet dan mensen in rurale gebieden en jongeren niet meer via internet delen dan dat zij op traditionele wijze delen.

Uit dit empirische onderzoek is gebleken dat een aantal factoren die genoemd worden in bestaande literatuur ook bevestigd kunnen worden op basis van het uitgebreide empirische onderzoek in het Verenigd Koninkrijk en het beperkte onderzoek in Nederland. Daarnaast blijkt tegen de verwachting in dat een genuanceerd verschil bestaat tussen verschillende geografisch afgebakende regio's in het Verenigd Koninkrijk. Dit is onderzocht op drie schaalniveaus, waarbij op alle drie de schaalniveaus de gebruikers aangaven het meeste deel te nemen aan activiteiten binnen de kleding- en accessoires sector.

9.4 Beleidsaanbevelingen

Met het antwoord op de centrale vraag (zie paragraaf 9.3) zijn aanbevelingen voor beleid en vervolgonderzoek gedaan.

De vraag van beleidsmakers van de nationale overheid en steden in het Verenigd Koninkrijk en Nederland is welke rol zij kunnen innemen in de ontwikkeling van de deeleconomie. Gezien het feit dat de deeleconomie ontstaat vanuit ondernemers en initiatieven van bewoners is waarschijnlijk slechtst een beperkte rol voor de overheid weggelegd. Naar aanleiding van de uitkomsten van het empirische onderzoek kunnen vier aanbevelingen gedaan worden:

1. Stimuleer het gebruik van de deeleconomie onder de eigen bevolking

De deeleconomie levert een aantal voordelen op voor steden en dorpen die met gemeentelijke diensten niet bewerkstelligt hadden kunnen worden. De deeleconomie is goed voor de sociale cohesie in de wijk. Door de deeleconomie kunnen mensen zien, bijvoorbeeld door een applicatie, wie in de buurt een bepaald product of dienst aanbiedt die hij/zij nodig heeft. Hierdoor ontstaan nieuwe contacten tussen mensen en ontstaat het gevoel dat men voordelen kan ondervinden aan elkaars nabijheid. Nadat men spullen van elkaar heeft geleend zeggen buurtbewoners de volgende keer als ze elkaar op straat tegenkomen goeden dag tegen elkaar. De deeleconomie heeft als het ware allerlei doelstellingen die zij verwezenlijken die de overheid zelf ook heeft. Door mensen te stimuleren voor de deeleconomie, door middel van reclame of door deeleconomie bedrijven de mogelijkheid te bieden de dienst aan te bieden, worden sociale- en economische problemen opgelost.

2. Versoepel wet- en regelgeving wanneer de deeleconomie voordelen oplevert

Aansluitend op de vorige beleidsaanbeveling werkt het stimulerend voor het ontstaan en de groei van de deeleconomie als wet- en regelgeving versoepeld wordt en ondersteunend werkt voor activiteiten binnen de deeleconomie die voordelen opleveren. Bedrijven die producten en/of diensten aanbieden die bijvoorbeeld zorgen voor sociale cohesie en betrokkenheid in een wijk of werkgelegenheid opleveren leveren maatschappelijke voordelen op en zullen daardoor ondersteund moeten worden. Uit het empirisch onderzoek is bijvoorbeeld gebleken dat de deeleconomie ook opkomt waar de maatschappij hard wordt getroffen. Door versoepeling kunnen initiatieven vanuit de samenleving ontstaan en kunnen maatschappelijke problemen (deels) worden opgelost door de mensen zelf.

3. Leg bepaalde wet- en regelgeving op wanneer de deeleconomie nadelen oplevert

Bepaalde activiteiten binnen de deeleconomie werken nadelig. Enerzijds kunnen deze activiteiten nadelig werken, omdat bestaande bedrijven hinder ondervinden van het ontstaan van die type activiteit binnen de deeleconomie. Airbnb is hierbij één van de meest bekende voorbeelden, waarbij de bestaande hotelbranche hinder ondervindt. Oneerlijke concurrentie treedt op door het ontstaan van Airbnb tussen dit bedrijf en bestaande hotels. Door afspraken te maken als overheid zijnde met bedrijven binnen de deeleconomie over bijvoorbeeld de maximale huurtermijn en de hoeveelheid belasting die men moet betalen als gebruiker wordt oneerlijke concurrentie voorkomen.

4. Participeer in de deeleconomie

Naast het feit dat overheden de deeleconomie actief kunnen stimuleren door middel van reclame, het versoepelen en het beperken van bepaalde activiteiten bestaat een andere mogelijkheid. De nationale overheid en steden kunnen als organisatie zelf actief deelnemen aan activiteiten binnen de deeleconomie. De Britse nationale overheid (Department for Business, Innovation and Skills) heeft als eerste stap ronde tafelgesprekken gevoerd met een groot aantal bedrijven binnen de deeleconomie om de deeleconomie beter te kunnen begrijpen. In navolging daarvan heeft de nationale overheid een aanbevelingsrapport laten schrijven en een reactie gegeven op dit aanbevelingsrapport (zie paragrafen 7.2 en 7.3). Door deze twee stappen op eigen initiatief in gang te zetten laat de overheid zien geïnteresseerd te zijn in de deeleconomie. Door meerdere respondenten uit het Verenigd Koninkrijk en Nederland is de wens uitgesproken dat overheden ook zelf participeren in de deeleconomie. Simpelweg door bijvoorbeeld een auto te delen via Blablacar of een overnachting te boeken via Airbnb.

9.5 Reflectie op de onderzoeksmethode

Deze studie vormde met haar internationaal, vergelijkende invalshoek een innovatieve aanvulling op de wetenschappelijke literatuur over de deeleconomie. Toch kunnen enkele kritische kanttekeningen bij het onderzoek geplaatst worden.

1. Vergelijking Britse deeleconomie en Nederlandse deeleconomie

De eerste algemene kritische opmerking die gemaakt moet worden over dit onderzoek is dat in beperkte mate de Britse deeleconomie en de Nederlandse deeleconomie vergeleken kunnen worden. Met die reden is daarom dit onderzoek ook niet vergelijkend van aard. In de resultaten, discussie en conclusie wordt daarom ook niet geschreven volgens een overeenkomsten-verschillen structuur. Het is om een aantal redenen niet mogelijk om een vergelijking te maken tussen beide landen; de Britse overheid is erg gecentraliseerd in tegenstelling tot de gedecentraliseerde Nederlandse overheid, het Verenigd Koninkrijk kent twee bestuurslagen en Nederland drie. Dit betekent dat de manier van besturen, beleid maken en vrijheid van steden verschilt met die van Nederland. Bovendien wordt in het Verenigd Koninkrijk door veel meer investeerders en met veel hogere bedragen geïnvesteerd in deeleconomie bedrijven dan in Nederland. Hierdoor heeft bijvoorbeeld Nesta, maar ook de handelsorganisaties SEUK en Share Co UK meer geld en tijd voor onafhankelijk onderzoek en bestaanskans.

2. Geringe geografische overlap tussen de kwalitatieve en kwantitatieve data

Een kanttekening die geplaatst kan worden bij het onderzoek is dat vier Britse gemeenten empirisch zijn onderzocht. Aangezien de kwantitatieve data die verkregen is van Nesta (Stokes et al., 2014) niet op stedelijk niveau is, is het moeilijk om de empirische data op gemeente niveau naast de regionale kwantitatieve data te vergelijken. Ter illustratie, de regio Leeds bijvoorbeeld bevat ook landelijke gebieden en kleinere steden. In de dataset van Nesta kon herleid worden wat het gebruik van de deeleconomie was in de regio Yorkshire & Humber waar de stad Leeds ondervalt. Echter bleek tijdens de interviews dat de beleidsmakers voornamelijk informatie konden verstrekken over hun eigen gemeente en niet zozeer op regionaal niveau.

3. Beperkte informatie beschikbaar over verband locatietekenen en gebruik deeleconomie

Het databestand van Nesta was erg zinvol om de ruimtelijke spreiding te analyseren. Uit het databestand was overzichtelijk af te leiden hoeveel procent van de bevolking gebruik maakt van een dienst. Ook de manier waarop gebruik werd gemaakt van de deeleconomie; huren, uitlenen, doneren was af te leiden. Tevens gaf het databestand erg nuttig inzicht in het gebruik van de deeleconomie op drie verschillende schaalniveaus. Echter was het minpunt dat vervolgens niet geanalyseerd kon worden door welke factoren de ruimtelijke spreiding kon worden verklaard.

Ook het kwalitatieve onderzoek verdient een kritische reflectie.

4. Subjectieve kijk van de respondenten

Om een beeld te schetsen van het ontstaan en de ontwikkeling van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk, en ter referentie de deeleconomie in Nederland, is gesproken met vier type betrokkenen bij de deeleconomie (zie paragraaf 3.5). Ondanks dat alle respondenten erg betrokken zijn bij (een vorm van) de deeleconomie moet in ogenschouw genomen worden dat de respondenten naast objectieve informatie veelal ook subjectieve informatie gaven. Dit kan betekenen dat wanneer met andere respondenten (bijvoorbeeld andere gemeenten of andere oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie) gesproken was andere nuances in het onderzoek naar voren zouden komen.

5. Beperkt onderzoek in Nederland

Dit onderzoek heeft de focus gelegd op de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk. Aangezien dit onderzoek voornamelijk geschreven is ter informatie aan Nederlandse beleidsmakers, oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie, onderzoekers en andere geïnteresseerden is ook gesproken met vijf experts in Nederland. Echter moet kritisch verondersteld worden dat naast de gemeente Amsterdam ook andere gemeenten een actieve rol spelen ten aanzien van de deeleconomie (interview respondent gemeente Amsterdam).

9.6 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Deze studie heeft bepaalde zaken niet onderzocht, wat weer kansen biedt voor wetenschappers die meer onderzoek willen doen naar het ontstaan en de ruimtelijke spreiding van de deeleconomie. Het thema is in ieder geval nog lang niet volledig onderzocht. De volgende twee aanbevelingen geven richting aan mogelijk vervolgonderzoek naar de deeleconomie:

1. Het ontstaan van de deeleconomie: betrek een groter aantal bedrijven binnen de deeleconomie

In dit onderzoek zijn slechts twee Britse oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie geïnterviewd en twee Nederlandse oprichters. In eerste instantie bestond het idee om meer oprichters te interviewen. Echter was dit een moeilijke opgave, omdat het erg lastig was om blijvend contact te houden met veel oprichters om daadwerkelijk een afspraak te maken. Desondanks zouden interviews met een representatief aantal oprichters van bedrijven binnen de deeleconomie leiden tot nieuwe inzichten. Motieven en de reden van oprichting is een interessant perspectief om te onderzoeken. In het verlengde hiervan zou dan een meer representatiever afspraak gedaan kunnen worden over de redenen van het ontstaan van bedrijven binnen de deeleconomie. Wellicht worden hierdoor nog nieuwe vormen van de deeleconomie en factoren die het ontstaan beïnvloeden geïdentificeerd.

2. Het ontstaan van de deeleconomie: verklaringen vinden waarom mensen participeren

In dit onderzoek is op een kwantitatieve manier het gebruik van de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk geanalyseerd. Dit gaf inzicht in het gebruik van mensen, maar de verklaringen achter dit gebruik zijn hierdoor niet onderzoekbaar. In vervolgonderzoek zouden interviews met een representatief aantal gebruikers leiden tot inzicht in de verklaringen van het gebruik en de factoren die het gebruik van de deeleconomie beïnvloeden. Wanneer daarbij gesproken wordt met zowel mensen uit verschillende regio's en mensen uit stedelijke en rurale gebieden kunnen locatiespecifieke verklaringen geanalyseerd worden.

10. Referenties

- Agyeman, J., & D. McLaren (2014). 'Smart Cities' Should Mean 'Sharing Cities'. Geraadpleegd op 15 april, 2015, van <http://postgrowth.org/smart-cities-should-mean-sharing-cities/>
- Agyeman, J., McLaren, D., & Schaefer-Borrego, A. (2013). *Sharing cities*. Verkregen van de website van Friends of the Earth: www.foe.co.uk/sites/default/files/downloads/agyeman_sharing_cities.pdf
- Airbnb (n.d.). Over ons. Geraadpleegd op 1 juli, 2015, van <https://www.Airbnb.nl/about/about-us>
- Allen, D., & Berg, C. (2014). *The sharing economy: how over-regulation could destroy an economic revolution*. Melbourne: Institute of Public Affairs.
- Balland, P.A., Boschma, R., & Frenken, K. (2015). Proximity and Innovation: From Statics to Dynamics. *Regional Studies*, 49(6), 907-920.
- Barry, J.M., & Caron, P.C. (2014). Tax Regulation, Transportation Innovation, and the Sharing Economy. *University of Chicago Law Review Dialogue*, 82(1), 69-84
- Belk, R. (2013). You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. *Journal of Business Research*, 67(8), 1595-1600.
- Breschi, S., & Lissoni, F. (2009). Mobility of skilled workers and co-invention networks: an anatomy of localized knowledge flows. *Journal of Economic Geography*, 9(4), 439-468.
- Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Boschma, R. (2005). Proximity and innovation. A critical assessment. *Regional Studies*, 39(1), 61-74.
- Botsman, R., & Rogers, R. (2010). *What's mine is yours: The rise of the collaborative consumption*. New York: Harperbusiness
- Botsman, R. (2013). The sharing economy lacks a shared definition. Geraadpleegd op 3 april, 2015, van: <http://www.fastcoexist.com/3022028/the-sharing-economy-lacks-a-shared-definition>
- Botterblom, S. (2014). Wiki: Deeleeconomie. Geraadpleegd op 29 juni, 2015, van <http://www.nieuworganiseren.nu/wiki/wiki-deeleconomie/>
- Brighton & Hove City Council and Brighton & Hove Economic Partnership (2013). *Brighton & Hove Economic Strategy 2013-18*. Verkregen van de website van de gemeente Brighton & Hove: <http://www.brighton-hove.gov.uk/sites/brighton-hove.gov.uk/files/Brighton%20Hove%20Economic%20Strategy%20Executive%20Summary.pdf>
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4e ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Cassi, L., & Plunket, A. (2014). Proximity, Network Formation and Inventive Performance: In Search of the Proximity Paradox. *The Annals of Regional Science*, 53(2), 395-422.
- Clifford, C. (2015). The Sharing Economy Is Taking Off: Get On the Rocket or Risk Being Left Behind. Geraadpleegd op 3 juli, 2015, van <http://www.entrepreneur.com/article/245068>

Department for Business, Innovation and Skills (2015). *Independent review of the sharing economy*. Verkregen van de website van de Britse nationale overheid: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/378291/bis-14-1227-unlocking-the-sharing-economy-an-independent-review.pdf

Flanagan, J. (2014). The sharing economy is remarkably widespread in the UK. Geraadpleegd op 2 mei, 2015, van <http://realbusiness.co.uk/article/27603-the-sharing-economy-is-remarkably-widespread-in-the-uk>

Frenken, K. (2014). Koen Frenken over de economie van delen. Geraadpleegd op 2 april, 2015, van <http://www.mejudice.nl/video/detail/koen-frenken-over-de-economie-van-delen>

Frenken, K., T. Meelen, M. Arets & P. van de Glind (2015). Wat is nu eigenlijk de deeleconomie? Geraadpleegd op 2 april, 2015, van: <http://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-is-nu-eigenlijk-deeleconomie>

Frenken, K., F. Van Oort & T. Verburg (2007). Related variety, unrelated variety and regional economic growth. *Regional Studies*, 41(5), 685-697.

Geron, T. (2013). Airbnb And The Unstoppable Rise Of The Share Economy. Verkregen van: <http://www.forbes.com/sites/tomiogeron/2013/01/23/Airbnb-and-the-unstoppable-rise-of-the-share-economy>

Giuliani, E. & Bell, M. (2005). The micro-determinants of meso-level learning and innovation: evidence from a Chilean wine cluster. *Research Policy*, 34(1), 47-68.

Google afbeeldingen (2015a). Plain map of the UK. Geraadpleegd op 26 juli, 2015, van https://www.google.nl/search?q=plain+map+of+the+united+kingdom&biw=1366&bih=657&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMIqubNhYb7xgIVpJbbCh3zCgYs#imgcr=NXTkRqOcDjt9lM%3A

Google afbeeldingen (2015b). North- South divide. Geraadpleegd op 12 juli, 2015, van: https://www.google.nl/search?q=north+england,+midlands+and+south+england&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAcQ_AUoAWoVChMI16qnxBLnxgIVSs9yCh3yIlgG&biw=1366&bih=657#imgcr=TNUTDtBh2MNWeM%3A

Hamari, J., Sjöklint, M., & Ukkonen, A. (2015). The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption. *Journal of the Association for Information Science and Technology* DOI: 10.1002/asi.23552

Hart, H., H. Boeije & J. Hox (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Impact Academy (2015). Collegereeks Impact Academy- Mogelijkheden en mythes van de deeleconomie. Geraadpleegd op 2 april, 2015, van http://impact-academy.nl/Leaflet_The_sharing_economy_-_voorjaar_2015.pdf

Leeds city council (2015). Leeds economy. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van <http://www.leeds.gov.uk/Business/Pages/Leeds-economy.aspx>

Leeds City Region Enterprise Partnership (2015). Invest in Leeds City Region. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van <http://www.the-lep.com/for-investors/invest-in-leeds-city-region/>

Leodis (2013). Discovering Leeds: development. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van http://www.leodis.net/discovery/discovery.asp?pageno=&page=2003219_348858059&topic=200335_73055447

Lever, R. (2015). 'Sharing economy' reshapes markets, as complaints rise. Geraadpleegd op 28 maart, 2015, van <http://phys.org/news/2015-02-economy-reshapes-complaints.html>

Manchester City Council (2015). Manchester, a great city to do business in : Businesses, people and infrastructure. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van http://www.manchester.gov.uk/info/100002/business_support_and_licensing/2482/manchester_a_great_city_to_do_business

Marshall, M.N. (1996). The key informant technique. *Family Practice*, 13(1), 92-97

Matofska, B. (2015). What we know about the Global Sharing Economy. Brighton: Compare and Share.

McArthur, E. (2015). Many-to-many exchange without money: why people share their resources. *Consumption Markets and Culture*, 18(3), 239-256.

Mead, N. (2015). How UK cities compare for population, jobs, new businesses and house prices. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van <http://www.theguardian.com/cities/datablog/2015/jan/19/uk-cities-ranked-jobs-migration-house-prices-broadband-speeds-data>

MK Smart (2015). About. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van: www.mksmart.org/about/

Nederlandse ambassade te Londen (2015). Noord-Engeland: een opkomend economisch centrum. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van <http://www.hollanduktrade.nl/actueel/nieuws/details/2701-2/>

Nesta (2015). Towards an index of the collaborative economy. London: Nesta.

Office for National Statistics (2012a). Household Disposable Income Across the UK. Verkregen van de website van het Office for National Statistics: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/regional-accounts/regional-household-income/disposable-household-income-across-the-uk-in-2010/rpt-household-disposable-income-across-the-uk.html>

Office for National Statistics (2012b). UK map collection. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van <http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/geography/beginner-s-guide/maps/index.html>

Owyang, J. (2014). Report: Sharing is the New Buying, Winning in the Collaborative Economy Geraadpleegd op 2 mei, 2015, van <http://www.web-strategist.com/blog/2014/03/03/report-sharing-is-the-new-buying-winning-in-the-collaborative-economy/>

Owyang, J., C. Tran & C. Silva (2013). The Collaborative Economy. Altimeter Research. Geraadpleegd op 2 mei, 2015, van <http://www.slideshare.net/Altimeter/the-collaborative-economy>

PWC (2015). The sharing economy. Verenigde Staten: PricewaterhouseCoopers LLP

- PWC UK (2015). The sharing economy. Geraadpleegd op 2 juni, 2015, van: <http://www.pwc.co.uk/issues/megatrends/collisions/sharingeconomy/index.jhtml>
- Schiffers, M. (2015, 22 juni). Vergeet Londen, de dynamiek zit in het Noorden van Engeland. *Het Financieele Dagblad*, p. 11.
- ShareNL (2015). De deeleconomie. Geraadpleegd op 29 april, 2015, van www.sharenl.nl/kennis-1/#deeleconomie
- Stokes, K., E. Clarence, L. Anderson, A. Rinne (2014). Making sense of the UK collaborative economy. London: Nesta.
- Terrelonge, Z. (2015, 6 maart). Government-backed Sharing Economy UK trade body launches to remove barriers for entrepreneurs. Geraadpleegd op 3 april, 2015, van <http://realbusiness.co.uk/article/29507-government-backed-sharing-economy-uk-trade-body-launches-to-remove-barriers-for-entrepreneurs>
- The Economist (2013a). All eyes on the sharing economy. Geraadpleegd op 3 april, 2015, van <http://www.economist.com/news/technology-quarterly/21572914-collaborative-consumption-technology-makes-it-easier-people-rent-items>
- The Economist (2013b). The rise of the sharing economy. Geraadpleegd op 3 april, 2015, van <http://www.economist.com/news/leaders/21573104-internet-everything-hire-rise-sharing-economy>
- Uber (n.d.). Over ons. Geraadpleegd op 12 juli, 2015, van <https://www.Uber.com/nl/about>
- Van Hoek, C. (2014). Uber: De opkomst van de populaire, maar controversiële taxi-app. Geraadpleegd op 13 juli, 2015, van <http://www.nu.nl/apps/3783253/Uber-opkomst-van-populaire-maar-controversiele-taxi-app.html>
- Verhaar, M. (2014). De deeleconomie wordt een deelmaatschappij. Geraadpleegd op 27 maart, 2015, van <http://www.nu.nl/weekend/3905769/de-deeleconomie-wordt-deelmaatschappij.html>
- Volkskrant (2015). Uber stopt met Uberpop in Frankrijk. Geraadpleegd op 13 juli, 2015, van <http://www.volkskrant.nl/buitenland/Uber-stopt-met-Uberpop-in-frankrijk~a4093865/>
- Wang, C. & Zhang, P. (2012) The Evolution of Social Commerce: The People, Management, Technology, and Information Dimensions. *Communications of the Association for Information*, 31(1), 105-127
- World Population Review (2015). Manchester population 2015. Geraadpleegd op 23 juli, 2015, van <http://worldpopulationreview.com/world-cities/manchester-population/>
- Woskow, D. (2014). Unlocking the sharing economy: an independent review. Verkregen van de website van de Britse nationale overheid: <https://www.gov.uk/government/publications/unlocking-the-sharing-economy-independent-review>
- Zhuo, T. (2015). Airbnb and Uber Are Just the Beginning. What's Next for the Sharing Economy. Geraadpleegd op 3 april, 2015, van <http://www.entrepreneur.com/article/244192>

11.Lijst van figuren en tabellen

Figuur 1- conceptueel model	27
Figuur 2- Kaartje Verenigd Koninkrijk met geaccentueerd de vier onderzochte steden	30
Figuur 3- Codeboom Verenigd Koninkrijk.....	35
Figuur 4- Codeboom Nederland	36
Figuur 5- Activiteiten binnen de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk	54
Figuur 6- Participatieniveau aan de deeleconomie in het Verenigd Koninkrijk.....	55
Figuur 7- Deelname aan de deeleconomie via internet als onderdeel van de algehele deeleconomie	56
Figuur 8- Participatieniveau aan de deeleconomie via internet in het Verenigd Koninkrijk	56
Figuur 9- Geografische indeling Noord- Engeland, de Midlands en Zuid- Engeland	59
Figuur 10- Regio indeling Verenigd Koninkrijk.....	61
Tabel 1- Aantal mensen van alle Britse inwoners boven de 16 jaar dat gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie uitgesplitst in stedelijke- en rurale gebieden per sector, in percentages.....	57
Tabel 2- Aantal mensen van alle Britse inwoners boven de 16 jaar dat gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie uitgesplitst in 3 regio's per sector, in percentages	60
Tabel 3- Aantal mensen van alle Britse inwoners boven de 16 jaar dat gebruik maakt van activiteiten binnen de deeleconomie uitgesplitst in 3 regio's per sector, in percentages	62
Tabel 4- Aandeel mensen van de Britse bevolking die participeert aan activiteiten binnen de deeleconomie, uitgesplitst in het gebruik van internet en in regio's, in percentages	64
Tabel 5- Aandeel mensen van de Britse bevolking die participeert aan activiteiten binnen de deeleconomie, uitgesplitst in het gebruik van internet en leeftijdsgroepen, in percentages...	65